

ב"ה

אור עדיקים

ספר

אליהו הנביא

חמשה שיערים

10

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"א לפ"ק

ספר אליהו הנביא

זכור לסוב

בו נפתחים חמשה שערים

שער א. תולדות אליהו הנביא.

שער ב. התגלותו בימי מלכי ישראל חסתלקתו:

שער ג. נפלאותיו בזמן חכמי התלמוד ובדורות האחרים.

שער ד. לימודי אליהו הנביא ותוכחתו.

שער ה. עניני אליהו הנביא על דבר הנאולה.

כל אלה נלקטו ונעתקו מן תלמוד בבלי וירושלמי והוזהר וכל המדרשים כרי לזכות את הרבים ללמוד בספר הזה בכל מוצאי שבת קודש.

וזאת סגולה גדולה לפרנסה להצלחה ולברכה

כמובא בפנים ובכמה ספרים קדושים, ובסוף הספר נלוו לזה תפלת אליהו הנביא בעד כנסת ישראל להתפלל ביום הכפורים, וגם המאמר פתח אליהו עם ביאור רחב עפ"י חכמת הקבלה בשם אור צה.

חברתי אנכי הצעיר באלופי ישראל עבד לעבדי ה'

יהודה יודל ברי ישראל יצחק ז"ל ראזענבערג.

החונה כעת בעיר לאדז. לפניו רב בק"ק מארלא.

מחבר הספרים ידות נדרים. שערי זהר תורה, ועוד ס"ק.

חמר מגזע רבני יהודה החסיד זצוקלה"ה.

פרס בהוצאות המו"מ ר' אהרן ציילינגאלד מווארשא גאלעווקי 32. 36

פיעטרקוב

בדפוס מרדכי צעדערבוים נ"י.

שנת תרע"א לפ"ס

הקדמה.

הן ספר אשר ירפים חבר בלי הקדמה. ידמה כנבור המסובב עם חילוליו במלחמה. ואין התוקע בחצוצרה שטה. שלא ידע החיל דעת ומוימה. אנה לפנות קדמה או ימה. צפונה או דרומה. ע"כ אמרתי כי גם אנכי מוכרח לכתוב איוו מילין מועטים בתור הקדמה. ראשית אודיע תועלת הספר הזה. שנית אודיע הדרכים והאופנים אשר על פיהם חברתי את ספרי. תועלת ספר הזה היא לתת לכל איש דעת ובינה להבין ולהשכיל כחו וטובו של זה איש האלהים הנביא והמלאך. אליהו התשבי שמו. אשר אליו עיני ישראל נשואות לשמוע מפיו תמיד בשורות טובות. ומרגלא בפומיהו דאנשי תמיד שעל ידו נשפע לישראל בכל דור ודור הצלחה וברכה. ועל ידו נעשין כל יום נסים לישראל. ויען כי מפורזים בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים וספר הזוהר הקדוש כמה וכמה מעשיות נפלאות ממנו. המלמדים לאדם דעת אלהים ודעת דרך ארץ ומדות טובות. וא"כ איפוא מדוע לא יוכה איש הרגול מרבבה הזה, שימצא ממנו בספרות ישראל ספר מיוחד על אדותיו. אשר בו יהיו נקבצים יחדיו כל תולדותיו וכל נפלאותיו. וכן גם מצדנו מי הוא זה האיש אשר אך מוח בקרקדו שלא ישתוקק לדעת תולדות אליהו הנביא עם כל נפלאותיו וכל עניניו ולמודיו הנעימים. כל זה הביאני לחקור ולדרוש ולחפש בכל ספרות ישראל לקט מהם אורות מן כל עניני אליהו הנביא ולקבצם יחדיו לספר שלם. וביותר נחוץ ספר הזה ללמוד בו בכל מוצאי שבת קודש. כי כן מובא בכמה ספרים קדושים שזאת היא סגולה להצלחה ולברכה בכל ימי השבוע הבא. ויש להעמיד על יסודות חוקים המובאים בספרן של צדיקים. כי כל הישועות שפעל או אליהו הנביא לא היו לשעתא חדא. כי אם פתח זה השער לדורי דורות עבור ישראל שיוכלו להוושע בנקל בישועות כאלה ע"י תפלה ובקשה מלפניו ית"ש. והלימוד שאדם לומד מעניניו איתן הישועות והנפלאות שהראה או אליהו הנביא. מעורר בו כח לעילא להמשיך עליו גם עתה ישועה כזאת הנחוצה לו באותו הזמן:

ועל דבר הדרכים והאופנים אשר על פיהם חברתי החיבור הזה מצאתי את עצמי מחויב להודיע להקוראים הנכבדים. כי כל דבר חדש אשר ימצא הקורא באיוו ענין אשר לא ידע אותו עד עתה. אף יבהל ברוחו לחשדני כי ח"ו בדיתי זאת מלבי. רק ידע כי כל אלה קבצתי מן המדרשים המפורזים בהרכה מקומות. וראיתי מה שחסר זה השלים זה. ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. והרכה פעמים

מצאתי ענין אחד המובא באיוז מקומות. ובכל אהר מהם נמצא רק איוז
 תיבות חדשות המורים על ענין חדש. וצרפתי הכל אחת לאחת במקום
 אחד. כמו בענין התגלות אליהו בזמן מלכי ישראל. שקבצתי הענינים
 שאינם מובאים בהפסק מהרבה מקומות במדרשים. ורובן מן ילקוט
 השמעוני. ומה שציינתי בשער המעשיות באיוז מקומות סתם מדרש.
 סמכתי בזה על הנאון רבנו נסים זצ"ל שהביאם בספרו „חבור יפה
 מהישועה“ בשם המדרש. ועל דעתי ברור שאלה המה מן המדרשים
 הקטנים שאינם נמצאים בדורותינו. והן דומים למדרש תדשא מדרש ויושע
 מדרש עשרת הדברות. ותדע שאף גם אלה המדרשים הקטנים שנדפסו
 במדינותינו ונמצאים להמכר, הן נ"כ לא נדפסו בשלימות. וחסר מהם
 הרבה. ולא אדע במי לתלות האשמה הזאת. ויש לי ראייה ברורה ע"ז.
 כי ידיר נפשי המופלג בתורה ובחסידות וכו' מוה"ר יהושע מייטילוביץ
 ז"ל מווארשא. בעת שהיה בארץ ישראל שלח אלי העתקה ממדרש ויושע.
 ונמצא בה הרבה מאד יותר ממה שנדפס במדינתנו. ובלתי ספק שכן גורל
 גם שאר המדרשים הקטנים. וכן בהשער של לימודי אליהו לא יכולתי
 לרשום באיוז מקומות המקורות. כמו בהפרקי מוסר ודרך ארץ. כי כל
 פרק נלקט ונארג ע"י הצטרפות מאמר למאמר מכלה מקומות המביאים
 אותן המאמרים בשם אליהו הנביא. ואף כי רובם מפורים המה בספר
 תנדר"א. מ"מ לא רציתי לרשום המקור בשם ספר תנדר"א. מחמת הספק
 שהמילוי בו המבקרים שבעל מחברו איננו אליהו הנביא. כי אם התנא
 אליהו שהיה בימי התנאים. וע"כ הבאתים בסתמא. ומעתה אבקש מאת
 השי"ת שיזכה גם אותי בגילוי אליהו הנביא. ויעמוד לי זכותו בעבור
 שעמלתי לחבר חיבור הזה לכבודו ולזכרו תמיד. ויצליחני בתורה ובמנוחה
 טובה שאוכל לעבוד את השי"ת בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ואזכה
 לשמוע מפיו בשורות הישועה באמרו לציון מלך אלהיך במהרה בימינו אמן:

לוח המפתחות.

3	הקדמה:	20	שכתב אליהו מכתב ליהורם
5	לוח המפתחות:		מלך יהודה!
7	שער א'. תולדת אליהו הנביא.	21	שער ג'. אליהו במעשה דר'
	פסיקתא רבתי פרשה ד':		עקיבא עם בת כלבא שבוע:
8	מדרש שאליהו הנביא ירושלמי		התגלות אליהו לרבי יהושע
	היה:		בן זוי וילכו יחדיו:
	מדרש ממחלוקת רבותינו על	23	התחברות אליהו עם ריב"ל בנן
	אדות אליהו הנביא:		עדן:
9	מדרש שפנחם הוא אליהו:		הגם שעשה אליהו לר' אלעזר
	פירושם על זה המאמר שפנחם		בן פרטא:
	הוא אליהו:	24	הגם שעשה אליהו לר' מאיר
	שלישלת הקבלה על אדות		בענין אחות אשתו:
	תולדות אליהו:	25	הגם שעשה אליהו לר' נחום
10	סדר עולם על אדות תולדות		איש גם זו:
	אליהו:		הגם שעשה אליהו בסעודת
	ספר הפרדם על אדות תולדות		אסתר ואחשוורוש:
	אליהו:	26	התגלות אליהו להחברייא דר'
11	בני יששכר על אדות שמו של		שמעון בן יוחאי:
	אליהו ברקיע:		התגלות אליהו בהשיבה של
	ז"ח רות אם נשאר זרע מאליהו		רבי:
	הנביא:	27	התגלות אליהו לרב יהודה:
12	שער ב'. התגלות אליהו בזמן		אליהו עשה שלום בין רבי ור'
	מלכי ישראל והסתלקותו:		חייא רבה:
13	שהחיה אליהו בן האלמנה	28	אליהו הראה לתלמיד אחד
	הצרפתית:		עליית הנשמות:
15	אליהו בהר הכרמל עם נביאי		אליהו הנביא עם ר' ברוקא על
	הבעל:		יום השוק:
16	כריחת אליהו מפני איובל:	29	הגם שעשה אליהו לרב שינא:
17	זהר בראשית שצריך להכין		הגם שעשה אליהו לרב שימא
	כסא של אליהו על ב"מ:		בר אשי:
18	אליהו ואחאב בכרם נבות:		הגם שעשה אליהו לרב כהנא:
	שריפת ב' שרי חמשים עם	30	הגם שעשה אליהו לרבה בר
	אנשיהם לפני אליהו:		אבוב:
19	עליית אליהו במערה השמימה:		מעשה דאיש חסיד:
20	אלישע נשאר לנביא במקום	32	מעשה דאליהו עם העשיר שלא
	אליהו:		רצה לומר איה"ש:

- 33 מעשה דאֱלֹהֵי עַם הַתְּלִמִּיר 53 הוֹדַעַת אֱלֹהֵי לִר' אֲבִיתֵר בַּעֲנִין
שְׁגוּלוֹ מִמוֹנוֹ :
34 מעשה פֶּלֶא מִן בַּעַל סַנְדְּקָאוֹת : 54 הוֹדַעַת אֱלֹהֵי לִר' נָחַן בַּעֲנִין
חֶלֶק ב' שֶׁל הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה : מַחְלֻקַּת ר"א וְחַכְמִים :
40 שַׁעַר ד'. הַתְּגִלּוֹת אֱלֹהֵי לִר' 40 הוֹדַעַת אֱלֹהֵי לִרְשָׁבִי בַּעֲנִין
יוֹסִי בַּהֲחֹרְבָה : הַקִּרְבָּנוֹת :
46 נִקְמַת אֱלֹהֵי בֹהַ שֶׁהַתְּפִלָּה אַחֲרָיו 55 הַתְּגִלּוֹת אֱלֹהֵי לִרְשָׁבִי וְלִר'
בִּיהַבְנִים : חַיִּיא וְלִר' יְהוֹדָה וְלִבְרַחֲמֵי הוּא :
48 ד' מַעֲשִׂיּוֹת שִׁסְפֹּר אֱלֹהֵי לִפְנֵי 56 לִימּוּדֵי אֱלֹהֵי לִרְבִּי יְהוֹדָה וְלִרְבִּי
הַחֲכָמִים : נָחַן :
48 מעשה רֹזָה הַתְּלִמִּיר שֶׁמַּת בַּחֲצִי ד' פִּרְקֵי תוֹרָה וּדְרָךְ אֶרֶץ מִדְבָּרִי
יִמּוֹ : אֱלֹהֵי הַנְּבִיא . פֶּרֶק א' :
עוֹר מַעֲשֶׂה שִׁסְפֹּר אֱלֹהֵי 57 פֶּרֶק ב' :
מִתְּפֹחֵי רַעַב בִּירוּשָׁלַיִם : 58 פֶּרֶק ג' :
מַעֲשֶׂה שֶׁשִּׁמְעָה אִשָּׁה דִּרְשָׁת ר' 59 פֶּרֶק ד' :
מֵאִיר וְהַבַּעַל הוֹצִיָּאָה :
49 מעשה שֶׁהוֹכִיחַ אֱלֹהֵי לִר' שִׁמְעוֹן 61 שַׁעַר ה'. תְּשׁוּבַת אֱלֹהֵי עַל הַנִּי
בֶּן אֱלֶעָזָר : שְׁאֵלוֹת שֶׁר מִיָּנִים :
מעשה שְׁנִיסָה אֱלֹהֵי דִר' יוֹסִי 62 מעשה שִׁשְׁבּוֹ רְשָׁבִי וְר"א בְּנוֹ
בֶּן קִסְמָא : בְּמַעֲרָה י"ב שָׁנִים :
50 מעשה שְׁנִיסָה אֱלֹהֵי לִר' אֱלֶעָזָר 63 בְּדִבְרֵי יָמֹת הַמֶּשִׁיחַ :
בִּר' שִׁמְעוֹן : הוֹדַעַת אֱלֹהֵי עַל דִּבְרֵי הַיֶּצֶר
תּוֹכַחַת אֱלֹהֵי לִר' יִשְׁמַעֵאל בִּר' הָרַע :
יוֹסִי : 64 הַתְּגִלּוֹת אֱלֹהֵי לִרְיָבֵל אֶצֶל
מַעֲרַת רְשָׁבִי :
51 תּוֹכַחַת אֱלֹהֵי לַעֲזֹאֵל בֶּן קִישֶׁר : 65 לֵאזִיז עֲנִין יְבוֹא אֱלֹהֵי :
תּוֹכַחַת אֱלֹהֵי דִר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי : בְּשׁוֹרַת אֱלֹהֵי עַל דִּבְרֵי הַגְּאוּלָּה :
מעשה דאֱלֹהֵי עַם רַב עֵין : שְׁנַמְל יַעֲקֹב אֲבִינוֹ לְמִשְׁכּוֹן מִן
52 תּוֹכַחַת אֱלֹהֵי לַחֲסִיד אֶחָד : אֱלֹהֵי הָאוֹת ו' מִשְׁמוֹ :
הַקִּפְרַת אֱלֹהֵי עַל בּוֹיִן 66 בְּמַעַם הַמִּנְחָה לְפִתּוֹת הַדֶּלֶת עַל
הַמִּשְׁמָשִׁים : הַסֵּדֶר בַּפֶּסַח :
דִּרְשָׁת ר' יוֹסִי שְׁאֵלִיתוֹ קִפְרֵן 67 תְּפִלַּת אֱלֹהֵי בְּעֵד כְּנַסֶּת
הִיא : יִשְׂרָאֵל :
עֲנִינֵי אֱלֹהֵי כְּדִבְרֵי נְשִׂיאוֹת נָשִׁים : 69 מִתְּחִיל הַפִּירוּשׁ אוֹר צַח עַל
53 הוֹדַעַת אֱלֹהֵי לִרְבִּי בֶר אֲבוֹהַּ : הַמֵּאֲמֵר פֶּתַח אֱלֹהֵי :
בַּעֲנִין סְעוּדַת אֶסְתֵּר :
הוֹדַעַת אֱלֹהֵי לִרְבִּי בֶר שִׁלָּא 90 סִדֵּר מִלּוּי מַלְכָּה עִם הוֹמִירוֹת
בַּעֲנִין רַבִּי מֵאִיר : שֶׁל עֲנִינֵי אֱלֹהֵי :

שער א.

תולדת אלהיו הנביא.

(פסיקתא רבתי פרשה ד') כך פתח ר' תנחומא. כתיב ובנביא העלה
ה' את ישראל ממצרים. זה משה. ובנביא נשמר. זה אלהיו. אתה מוצא
שני נביאים עמדו להם לישראל משבטו של לוי. משה ראשון ואלהיו
אחרון. ושניהם גואלי ישראל בשליחות. משה גאלם ממצרים בשליחות.
שנאמר ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואלהיו גואלם לעתיד לבא
בשליחות. דכתיב הנה אנכי שולח לך את אלהי הנביא וגו'. משה
שגאלם ממצרים עוד לא חזרו וגשתעבדו במצרים. ואלהיו כשיגאל אותם מן
גלות הרביעית אינם חוזרים ומשתעבדים עוד אלא תשועת עולם תהיה.
ואתה מוצא שמשו ואלהיו שוין זה לזה בכל דבר. משה נביא. אלהיו
נביא. משה נקרא איש האלהים. ואלהיו נקרא איש האלהים. משה עלה
למעלה. ואלהיו עלה למעלה. שנאמר ויהי בהעלות ה' את אלהיו. משה
דרג את המצרי. ואלהיו דרג את חיאל. שנאמר ויאשם בבעל וימת.
משה נתכלכל על ידי אשה על ידי בת יתרו. שנאמר קראן לו ויאכל לחם.
ואלהיו נתכלכל על ידי האשה הצרפית. שנאמר קחי נא לי פת לחם.
משה ברח מפני פרעה. ואלהיו ברח מפני איובל. משה ברח ובא לבאר.
שנאמר ויקם משה ויושען. ואלהיו ברח ובא לבאר. דכתיב ויקם וילך וגו'
ויבא באר שבע. משה ויכסהו הענן ששת ימים. ואלהיו עלה בסערה.
דכתיב ויהי בהעלות אלהיו בסערה וגו'. במשה נאמר אם כמות כל אדם
ימותון אלה. ובאלהיו נאמר חי ה' אלהי ישראל אם יהיה טל ומטר כי
אם לפי דברי. במשה ויעבור ה' על פניו. ובאלהיו והנה ה' עובר. במשה
וישמע את הקול. ובאלהיו והנה אליו קול. משה כינס את ישראל להר
סיני. ואלהיו כינסם להר הכרמל. משה ביער עובדי ע"ז שנאמר שימו
איש חרבו על ירכו וגו'. ואלהיו ביער עוע"ז שתפש נביאי הבעל ושחטם.
משה קינא ואמר מי לה' אלי. ואלהיו קינא ואמר גשו נא אלי. משה
נטמן במערה. שנאמר ושמתיך בנקרת הצור. ואלהיו נטמן במערה דכתיב
ויבא אל המערה וילן שם. במשה ויבא אל הר האלהים. ובאלהיו ויבא
עד הר האלהים. משה בא למרבר. ואלהיו בא למדבר דמשק. דכתיב
והוא הולך במדבר. משה השיח עמו מלאך. שנאמר וירא מלאך ה' אליו.
ואלהיו השיח עמו מלאך. דכתיב והנה זה מלאך וגו'. משה עשה מ' יום
ומ' לילה שלא אכל ושלא שתה. וכן אלהיו וילך בכח האכילה ההיא
ארבעים יום. משה העמיד גלגל החמה שנאמר ביום הזה אחל תת פחדך
וגו'. ואלהיו העמיד גלגל החמה. דכתיב היום יודע כי אתה אלהים בישראל.

משה התפלל על ישראל. אל תשחת עמך ונחלתך. ואלהיו התפלל ענני ה' ענני. משה כשהתפלל תפש זכות אבות. זכור לאברהם ליצחק ולישראל. וכן אלהיו אמר ה' אלקי אברהם יצחק וישראל. משה קבלו ישראל על ידו אהבתו של מקום ואמרו. כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ואלהיו קבלו ישראל על ידו אהבתו של מקום ואמרו. ה' הוא האלהים. משה עשה משכן בתוך בית סאתים זרע. ואלהיו עשה דכסומני ופי' שניל בתוך בית סאתים זרע. בדבר אחד מצינו משה גדול מאלהיו. למשה אמר הקב"ה ואתה פה עמוד עמדי. ואלהיו אמר מה לך פה אלהיו. משה הוריד את האש. ואלהיו הוריד את האש. משה כשהוריד את האש היו כל ישראל עומדים ורואין. וכן באלהיו וירא כל העם ויפלו על פניהם. משה בנה מזבח. ואלהיו בנה מזבח. משה קרא שם מזבחו ה'. שנאמר ויקרא שמו ה' ניסי. ואלהיו קרא שם מזבחו ה'; דכתיב ויבנה את האבנים מזבח בשם ה'. משה כשבנה את המזבח בנה אותו של שתיים עשרה אבנים למספר שבטי בני ישראל. ואלהיו כשבנה את המזבח בנה אותו י"ב אבנים במספר שבטי בני ישראל. שנאמר ויקח אלהיו שתיים עשרה אבנים במספר שבטי בני יעקב וגו' ויבנה את האבנים מזבח. ומשה קרע את הים שנאמר ויט משה את ידו על הים וגו' וישם את הים לחרבה ויבקעו המים. וכן עשה אחריו יהושע תלמידו על הירדן. אלהיו קרע את הירדן. שנאמר ויקח אלהיו את אדרתו ויגלם ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו שניהם בחרבה. וכן עשה אחריו אלישע תלמידו:

(נמדרש) א"ר אלעזר בן פדת אלהיו הנביא ירושלמי היה. ומיושבי לשכת הגזית היה. ומכרך של יהודה היה. ובשני שבטים היה חלקו. בבנימין וביהודה. ונקראו לו לאלהיו ד' שמות. שכן כתיב (ד"ה ט' ט') ויערשיה ואלהיו וזכרי בני ירוחם. ולמה נקרא שמו כן. אלא בשעה שהקב"ה מבקש להרעיש עולמו עומד אלהיו ומוכיר זכות אבות. ואלהים מרחם על עולמו:

(נמדרש) פעם אחת נחלקו רבותינו על אדות אלהיו הנביא. אלו אמרו משה בנימין. שנאמר (ד"ה ט' ט') ויערשיה ואלהיו וזכרי בני ירוחם וגו' כל אלה מבני בנימין. ואלו אמרו משה גד. כמו שנאמר ויאמר אלהיו התשבי מתושבי גלעד. בתוך זה בא אלהיו ועמד עליהם. אמר להם רבותי למה אתם חלוקים עלי, אני מבני בניה של רחל. אמרו לו, ולא כהן אתה. ולא כן אמרת לאשה אלמנה מצרפת. אך עשי לי משם עונה קמנה ולך ולבנך תעשי באחרונה. ודאי היתה כוונתך לאכול חלה. א"כ כהן אתה. אמר להם לפי שאותו התינוק משיח בן יוסף היה. רמזתי להם רמז שאני אתגלה תחלה בעולם ואח"כ יבוא משיח:

(נמדרש) א"ר שמעון בן לקיש פנחס הוא אליהו. וכך אמר לו הקב"ה במעשה זמרי. אתה נתת שלום ביני וביני בני ישראל בעולם הזה. אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני. שנאמר (מלאכי ג') הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא וגו'. תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל. וכפר לא נאמר אלא ויכפר. שער עבשיו לא זו אלא עומד ומכפר על בני ישראל עד שיחיו המתים. ר' אליעזר אומר הסיב הקב"ה שמו של פנחס בשמו של אליהו ז"ל מתושבי גלעד. מלמד שעשה תשובת ישראל וממיתה לחיים בהר הגלעד. שמעשה זמרי היה בארץ הגלעד. ותחת אשר קנא לאלהיו. לאלהים לא נאמר אלא לאלהיו. רמז יש בוה. כי תחת אשר קנא יתן לו זה השכר להסב שמו לאלהיו. האותיות לאלהיו הן האותיות לאלהיו :

במה שאמרו פנחס הוא אליהו יש דעות האומרים שהוא כפשוטו. ובספר גליא רוי איתא שזאת רק רמז. שע"י שנתגלגלו ניצוצין מן נשמות אליהו נדב אביהוא וזהו ראשי תיבות אגא] בפנחס. בבחינת גלגול של עיבור. ע"י היה לו כח במעשה זמרי לנקום נקמת אלהים. שהיא השכינה הקדושה. ובספר עשרה מאמרות מביא. הא דאמרו רז"ל פנחס הוא אליהו. אין הדבר כפשוטו שפנחס לא מת ושקיים בעצמו שינוי השם להקראות אליהו. והא אליהו היה מבני בניה של רחל ולא היה כהן. אלא שנתכהן בהר הכרמל. אבל הכינה הוא שפנחס בא לתקן נשמות נדב ואביהוא. וכן אליהו. ומה שחסר זה לתקן השלים זה. ובספר מגיד משרים איתא רזא דמילתא דפנחס הוא אליהו היינו שהשם אליהו כרמזו על השם הו"ח ב"ה. שהרי נמצאו בו ג' אותיות הראשונות מן השם הו"ה ב"ה. ואותיות א"ל רמז על ה' אחרונה מן השם הקדוש. ופנחס מלא ביו"ד יש בו ה' אותיות. וע"י חילוף אלפ"א בית"א מתחלף השם פנחס בהאותיות של השם אליהו. ועל זה אמרו פנחס הוא אליהו. כלומר אותיות של השם פנחס מתחלפות בהאותיות של השם אליהו. והרב רבנו בחיי כתב שהשם אליהו כולל שני שמות של דין ורחמים. כי השם א"ל הוא דין. והשם יהו הוא רחמים. ולכך העניש לשר חמשים וחמשים של המלך אחאב מצד כח הדין והנבירה אשר בשמו. וגם החיה את המת מצד כח הרחמים הנמצא בשמו :

(שגלית הקבלה) אליהו התשבי קבל מאחיה השילוני קרוב לסוף מלכות שלמה. והיא שנת כמו ב' אלפים תתקס"ב לבריאה. יש סברות משונות במדרשים לרעת מי היה זה אליהו, יש אימרים שבא משבט גד מצד אביו. ואמו מבנימין. ובילמדנו אמר שהיה משבט בנימין ומיושבי לשכת הגזית והיה דר בירושלים. ועל פי דעת החומרים שפנחס הוא אליהו א"כ הוא משהו לוי. ובהרבה נשי ונחשיו ורבה שאינו פנחס. ועל האמנם רוב המפורשים

נהגו לומר פנחס הוא אליהו. וזה הדבר נשאר בתיקו. עלה אל האלהים אליהו בשנת ג' אלפים מ"ו לבריאה שהיא שנת י"ח למלכות יהושפט מלך יהודה. וראשית מלכות יהורם בן אחאב מלך ישראל. ובדברי הימים נראה שבא מכתב אליהו ליהורם בן יהושפט מלך יהודה שנת ג' אלפים ס"א לבריאה. ובסדר עולם נראה שבא זה המכתב ו' שנים אחר שנננו. ויש אומרים שסילוק אליהו היה בשנת ב' אלפים תתק"ו לבריאה. ובענין אין מכריע:

(סדר עולם ט"ז) בשנה השנית לאחזיה בן אחאב נננו אליהו. ולא יהיה נראה לכל העולם בפרסום עד שיבוא מלך המשיח. ואז יתגלה ויהיה נננו שנית. ולא יתראה עוד בפרסום עד שיבוא גוג ומגוג להלחם עם ישראל. ועכשיו הוא כותב ברקיע הזכיות של כל ישראל. ובספר סודי רוי כתב שאליהו מקריב תמיד בכל יום ויום. וגם רוחץ ירידם של האבות הקדושים בשעת זמן תפלה. ובכל מוצאי שבת כאשר מעיינים למעלה ברין אלה שנתכפרו להם עונותיהם בניהם כדי שלא להחזירם לשם. ומי שנתכפרו עונותיו. אליהו מביאו אצל מי שמיכן לו להיות אצלו. גם אם יש צדיקים שחטאו במקצת דברים שצריכים במוצאי שבת להחזירם לדונם בניהם עוד איזו ימים. מקבל אליהו עליו את הדין כדי להניח עליהם לבלתי החזירם בניהם. כמו שאיתא בספר תנא דבי אליהו וריני כפרת משכבכם. ולכך אומרים עניני אליהו הנביא במוצאי שבתות:

(ספר הפרדס) ראיתי בסתרי תורה סוד מופלא עד מאד. אליהו הנביא לא נמצא בפירוש בתורה שיהיה נולד מאב ואם. אלא כתיב שהיה מתושבי עיר גלעד. ועוד קודם לכן הוא היה מלאך בשמים ושמו ידוע בסתרי תורה. וכאשר היה נצרך לו ירד מן השמים ונתלבש בגוף גשמי להיות נביא בעולם. וגם אחר שעלה בסערה השמימה. כאשר נצרך לו יעופף על הארץ בד' עפיפות. ונדמה לחכמים בהרבה מקומות כדמות טייעא או כפרש. ע"כ אל תתמה בהיותו במדרגה גבוה על כל בני אדם. ובשעה שבקש הקב"ה לברוא את האדם נתייעץ תחלה במלאכים. והיה הרבה מלאכים שאמרו מה אנניש כי תזכרנו. וכאשר ראה הקב"ה שאמרו כך מתוך קנאה הושיט אצבעו ביניהם ושרפם. כי אל למלאכים הקדושים קנאה ושנאה. וגם אליהו היה אז בין המלאכים והוא לא קטרנ. אלא אמר לפני הקב"ה. רבונו של עולם אם לפניך טוב. לפני לא כל שכן. ואם טוב בעיניך ארד ואשמש לפניו. א"ל הקב"ה כשתרד לא יקרא שמך כך בשם של מלאך. אלא שם יקרא שמך בשם של בן אדם. וכן עשה שירד לאחר זמן בימי מלכי ישראל בשם אליהו הנביא והאמין בעולם כי ה' הוא האלהים בענין אחאב. אח"כ החזירו הקב"ה לשמי מרום ואמר לו הקב"ה אתה תהיה אפטרופוס על בני תמיד ותחזק אמונתי בעולם.

וזהו שאמר אליהו אצל הר הכרמל. וכדברך עשיתי. פירוש כדברך כמו שדברת אלי קודם שירדתי לעולם הזה כן עשיתי :

כני יסגר מאמרי הדג חלול בימי הסליחות אנו אומרים שמע קולנו וגו'. דהנה כמ"מ וסנדר"ל הן המה מעלין את תפלות ישראל. וכבר ידוע שמותיקין האנושיים חנוך אליהו והם בגימ' קוד' שהמה מעלין את קול יעקב. ובשנתקבלין התפלות בא לישראל עזרה וישועה וכו'. ע"כ אנו אומרים שמע קולנו וגו' :

(ח"ח רות) ר' נתן שאל לר' יוסי בר' חנינא וא"ל. אליהו הנביא היה לו בן או לא. אמר לו ר' יוסי אליהו ענין אחר היה בו. ולא כני אלם שמותיקין לעסוק בפריה ורביה וכתוב אל תגעו במשיחי ובנביאי אר תרעו. מה אר תרעו. אל תעשו עצמכם ריעים וחברים לנביאי כהדמות להם, שהקב"ה בחר בהם והבדילים מישראל לעבודתו והכניסם בהיכלו. קד וחומר פי שהוא נעשה מלאך בשמים אתה שואל עליו :

שער ב.

התגלות אליהו הנביא בימי מלכי ישראל והסתלקותו.

בימי אחאב מלך ישראל נשלח אליהו הנביא מאת הקב"ה אל המלך אחאב. להוכיחו על פניו ולהראות לו מופתים גדולים. למען ידע כי יש בורא עולם הנוהג בהשגחה פרטיות כל דור. כי המלך הזה הכעים סאד את אלהי ישראל מכל מלכי ישראל שהיו לפניו. בעצת איזבל אשתו שהיתה בת מלך עובדי אלילים. ותסיתהו להנהיג בישראל עבודת הבעל ועבודת האשרה שהיא עבודת חמה ולבנה. ולמלך אחאב היה שר האוצרות הנקרא בשם חיאל בית האלי. שהיה גם כן מראשי עובדי הבעל. וכאשר כבש יהושע בן נון את העיר יריחו עשאה הל עולם. וגור לכלתי תבנה עוד עיר יריחו על תלה. וקלל לכר אשר יבנה את העיר הזאת שימות לו בן בכורו בעת ייסדו את העיר וכן ימותו כל בניו עד אשר בהצבת דלתות שערי העיר ימות לו בנו צעירו. המלך אחאב וכן השר חיאל לא השגיחו על גזרתו וקללתו של יהושע בן נון. ויבנה חיאל את העיר יריחו, כמובן שההוצאות הלכו מאוצרו של אחאב [עיין פירש"י מלכים ט"ז פסוק ל"ג. וז"ל אמרו רבותינו חיאל משל בנימין ויריחו משל יהושפט. ומפני מה תלחו ב אחאב. אלא שחולין את הקלקלה במקולקל. ולריך להבין כי האמנם אחאב היה מקולקל. אבל היתכן לתלות בו בחנם כל הקלקלות אשר יעשו אחרים. אלא ודאי מלתא דמסתבר היא שגם יד אחאב היתה בקלקלה הזאת כמה שנתן רשות לחיאל לקחת על זה כסף מן אולרו. כי יריחו עמדה על הגבול שבין בנימין ואפרים במקום שנתחברו שני נחלים גדולים. אחד נקרא נהר אפרים אשר ינטה עד הירדן. ואחד נקרא נהר יריחו אשר ינטה עד ים המלח. וע"כ היתה יריחו לעיר מרכז גדולה לעובדי יהודה ולעובדי אפרים. אבל המלך יהושפט לא ראה להכניס עלמו בזה מחמת קללת יהושע. וישב ושחק ולא מיחה לצמחה]. ונתקיימה בו קללת יהושע בן נון. באבירים בבורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה:

וילך אחאב אל בית חיאל לנחם את האבלים. אז אמר הקב"ה אל אליהו הנביא. לך גם אתה אל בית חיאל. וכאשר ישבו אחאב וחיאל תוכיח את שניהם יחדיו. ויאמר אליהו לא אוכל ללכת שמה. כי הם ישיבו לי דברים רעים להכעיס אותך. ואנכי לא אוכל לסבול דבריהם. א"ל הקב"ה לך. ואם ישיבו לך דברים רעים להכעיסני. כל אשר תנאור אני מבנים. ויכר שמה אליהו הנביא ונימצא אותם שהיו מדררנים בנזוני

בנין העיר יריחו. ויזכיר אותם אלהי על אשר המרו את פי יהושע בן נון ונתקיימה קללתו על חזאל. ויאמר לו אחאב. מי גדול משה או יהושע. ואם קללת משה לא נתקיימה. דכתיב וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו' וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר. ואנכי העמדתי צלמי עבודה זרה על כל תלמי השדה ומשתחוה להם בכל יום. והמטר יורד במדה מרובה עד אשר כמה פעמים יעכבני המטר מלכת להשתחוה להם. ואיך תאמר שקללת יהושע תלמידו נתקיימה בבנין עיר יריחו. מיד ויאמר אליהו אל אחאב חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו. אם יהיה השנים האלה מל ומטר כי אם לפי דברי. ויבקש אליהו מאת הקב"ה שימסור בידו המפתח של מטר. ונתן לו הקב"ה את המפתח של מטר ויאמר לו. לך מזה ונסתרת בנחל כרית אשר על פני הירדן ואת העורבים צויתי לכלכלך שם. וילך שמה אליהו ויסתר שם. והעורבים היו מביאים לו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב. וישתה מי הנחל. וישב שם אליהו ימים רבים עד אשר ייבש הנחל ולא היה לו מים לשתות. כי לא היה גשם בארץ. ויהי רעב גדול בארץ:

כאשר ראה הקב"ה שיש צער גדול בישראל נתמלא רחמים עליהם. ויסבב טבה שאליהו בעצמו יחזיר המפתח של מטר. ויאמר הקב"ה אליו. קום לך אל העיר צרפת אשר לצידון. וישבת שם אצל אשה אלמנה אשר תכלכלך. ויך שמה אליהו. כבואו אל פתח שער העיר ראה שם אשה אלמנה מקוששת עציים. ויבקש אליהו ממנה שתתן לו מים לשתות. אח"כ קרא אליה שתתן לו פת לחם לאכול. ותשבע האשה שלא נמצא בביתה לחם. כי אם מלא כף קמח ומעט שמן בצפת. ותאמר כי היא מקוששת מעט עציים לבשל מזה מעט אוכל לה ולבנה. ומלבד זה לא נמצא עוד בביתה כל דבר מאכל. ומי יודע אם לא תמות היא ובנה ברעב אחרי כן. ויאמר אליה אליהו. אל תיראי. עשי לי מן הקמח ענה קטנה בראשונה. ולך ולבנך תעשי באחרונה. כי ה' אלהי ישראל ישלח את ברכתו בכד הקמח וצפת השמן אשר לא תחסר. ותעש האשה כדבר אליהו. ותאכל היא וביתה ימים רבים מן כד הקמח וצפת השמן. אשר לא חסרו כברכת אליהו:

אחרי כן חלה בן האשה האלמנה. והיה חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה. ותתרעם האשה על אליהו ותאמר אליו. למה באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני. כי עד שרא באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשי בני עירי. והיו מעשי רבים על בני עירי. עתה שבאת אלי אין מעשי נחשבים כלום בעיני הקב"ה נגד מעשיך. ונזכרו עונותי במרום אשר בעבורם נענש בני. ועוד כי ע"י מיתת בני יזכר עוני בפי הבריות ויאמרו. כי באת אלי לזנות. ויצא המצא על בני

ויתחלל על ירך שם שמים, ויצר מאד לאליהו על דברי האשה האלמנה. ויקח את הילד המת ויעלהו אל חדרו אשר בעריה וישכבהו על ממתו. ויעמד להתפלל לפני הקב"ה ואמר לפניו. רבון העולמים הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. (וזה בראשית רמז) א"ר יוסי כך היתה טענת אליהו לפני הקב"ה. משום שהקב"ה אמר לאליהו. הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך. וכל מי שזון ומפרנס למי שנצרך לו, וכל שכן בזמן הרעב. הרי זה מתאחד ומתקשר בעץ החיים. וגורם לו חיים ולבניו, וכל מי שמקיים נפש בעולם זוכה לעצמו חיים. וזוכה להתקשר בעץ החיים. וא"כ למה עתה ישריט עץ המות צד הרע על האלמנה הזאת שאתה פקדת עליה לכלכלני. (ע"כ). ואני יודע שמתוך צרת בנה דברה דברים שאינם. השב את נפש הילד הזה בקרבו. וילמדו שיש תחיית המתים. נשתטח אליהו על הילד שלש פעמים ויתפלל שתשוב נפש הילד בקרבו. ויאמר הקב"ה אל אליהו. שלש מפתחות לא נמסרו ביד שליח. של חיה של נשמים ושל תחיית המתים. אם אמסור בידך גם המפתח של תחיית המתים. יאמרו שתי מפתחות ביד התלמיד ואחד ביד הרב. החזר לי המפתח של נשמים ותשקול המפתח של תחיית המתים. ויעש כן אליהו. מיד נעתר לו הקב"ה והשב נפש הילד לתחיה. ויתן אליהו את הילד לאמו ויאמר אלהי. ראי כי חי בנך. ותאמר האשה עתה ידעתי כי באמת איש אלהים אתה :

כאשר החזיר אליהו הנביא את המפתח של נשמים היתה אז שנה השלישית לעצירת הנשמים. והרעב חזק מאד בארץ. ויחמל ה' על עמו ויאמר אל אליהו לך התראה אל אחאב. וכאשר על ירך נעצרו הנשמים כן על ירך אתן מטר על פני האדמה. וילך אליהו להראות אל אחאב. אז שלח אחאב את השר עובדיהו אשר על ביתו. שילך לחפש בארץ חציר להחיות בהמה. וגם אחאב בעצמו הלך לבקש מקום חציר. וילך עבדיהו בדרך אחר לבדו ואחאב הלך בדרך אחר. ויפגש עבדיהו את אליהו בדרך. ויפגש על פניו ויאמר. האתה זה אדני אליהו. ויאמר אני. ויגזר אליהו על עבדיהו ללכת אל אחאב ולהודיעו שנתגלה לו אליהו בדרך. ויאמר לו כי עוד היום יתראה אל אחאב. ויעש כן עבדיהו. וילך אחאב לקראת אליהו. כראות אחאב את אליהו אמר לו. האתה זה עוכר ישראל בעצירת המטר. ויאמר לו אליהו. אנכי לא עכרתי את ישראל. אבל אתה ובית אביך עוכרי ישראל אתם, בהטותכם אותם מאחרי ה' ללכת אחרי הבעלים. ועתה שלח קבץ את כל ישראל אל הר הכרמל. וגם אתה תבוא שמה עם כל נביאי הבעל. ונוכח יחד להראות גלוי לעין כל מי הוא האלהים השליט על הארץ, ואח"כ תפקד האדמה במטר השמים :

וחמשים איש הביא אתו אל הר הכרמל, אז נגש אליהו ויקרא לפני כל העם ויאמר. עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים. ולא תאמינו באמונה שלימה כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו. ולא ענה אתו העם דבר. אח"כ פנה אליהו אל נביאי הבעל ויאמר אליהם. הן אני נותרתי לבדי נביא לה'. ואתם נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים איש. יתנו לנו שני פרים. ותקריבו אתם את אחד מהם לקרבן לפני הבעל. ואש לא תשימו. ואני אקריב פך אחד לקרבן לה' ואש לא אשים. וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם ה'. ומי אשר יענה באש הוא האלהים. ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר. ויבחרו שני פרים תאומים הגדלים על אבוס אחד. והמילו עליהם גורלות אחד לשם ואחד לבעל. והיה פרו של אליהו נמשך אחריו והולך. ואותו הפר שעלה לשם הבעל לא היו יכולים כל נביאי הבעל להזיז רגלו מן הארץ. עד שאמר לו אליהו לך עמהם. השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם. אני וחברי יצאנו מבטן אחד וגדלנו במרעה אחד ועל אבוס אחד, והוא עולה לחלקו של הקב"ה. ושמו של הקב"ה מתקדש על ידו. ואני עליתי לחלק הבעל דהבעים את בוראי. אמר לו אליהו לך עמהם ואל ימצאו עליה. וכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על ידי זה שעמי. כך מתקדש על ידיך. אמר לו הפר. וכך אתה יועצני. שבועה שלא אוזו מכאן עד שאתה תמסרני בידם. מיד ויקחו את הפר אשר נתן להם אליהו ויעשו אותו לקרבן. ויקראו בשם הבעל מהבקר ועד הצהרים לאמר. הבעל עננו. ואין קול ואין ענה. ויפסחו על המזבח אשר עשה חיאל האלי נבון מתחתיו והטמין עצמו שם מתחת למזבח עם אש. ויאמרו לו כשתשמע את הקול מיד חתה האש אשר בידך והדלק את העצים אשר על המזבח. אבל הקב"ה זימן לשם נחש וגשכו ומת. והם לא ידעו ויחשבו כי חיאל איננו שומע את קולם. ויקראו בקול גדול ויתגדרו כמשפטם בחרבות וברמחים עד שפך דם עליהם. ואין קול ואין קשב. ויהתל בהם אליהו ויאמר. קראו עוד בקול גדול. אולי ישן הוא ויקץ. או נפנה בדרך ויבוא לכם. והקב"ה הרמים אז את כל העולם והחשתיק העליונים והתחתונים. והיה העולם תוהו ובהו כאילו לא הי' בריה בעולם. ועז' נאמר ואין קול ואין קשב. שאם הי' מי מדבר היו הם אומרים הבעל עננו. ועתה נכלמו נביאי הבעל מסכרם. ונשגב עליהם שברם:

אחרי כן קרא אליהו לכל העם ויגשו אליו ויקח אליהו שתי עשרת אבנים כמספר שבטי בני יעקב. ויבנה את האבנים מזבח בשם ה'. ויעשה תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח, ויערך את העצים וינתח את הפר וישם על העצים. ויאמר אליהו לתלמידיו מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על העולה ועל העצים. ויאמר שני וישנו. ויאמר שלשו וישלשו. ויאמר עוד לתלמידיו. מי שיש לו מים יבוא ויצק על ידי. בא אלישע ויצק מים על ידיו. ונעשו אצבעותיו של אליהו כמענות עד שנתמלא כל המקום

הוא מים, וילכו המים סביב למזבח וגם התעלה נמלאה מים. ויהי בזמן תפלת המנחה ויגש אליהו להתפלל לפני ה' ויאמר, ה' אלהי אברהם יצחק וישראל, היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך. ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה. ענני ה' ענני. ענני בזכותי. ענני בזכות תלמידי. ענני שתרד אש מן השמים. וענני שתסית דעתם שלא יאמרו תהו הם מעשה כשפים הם. וידע העם הזה כי אתה ה' הוא האלהים. וידעו כי אתה הסבת עתה את לבם אחורנית שיחזרו אליך לעבדך. ככלות אליהו להתפלל נפלא אש מן השמים ותאכל את העלה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר. וגם את המים אשר בתעלה לחכה. וירא העם את האש ויפלו על פניהם ויאמרו, ה' הוא האלהים. ה' הוא האלהים. ויצו אליהו לתפוש את נביאי הבעל ויורידו אותם אל נחל קישון וישחטם שם. אח"כ אמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה כי קול המון הגשם. ויעל אליהו אל ראש הר הכרמל ויהפלל על הגשמים. השמים התקדרו בעבים ורוח, וירד גשם גדול. וירכב אחאב לביתו לירעאלה. אז בקש אליהו לחלוק כבוד למלכות ונתן לו הקב"ה כח וגבורה. וישנם את מתניו וירץ לפני אחאב עד בואו לירעאל :

כאשר שמעה איזבל אשת אחאב שהרג אליהו את כל נביאי הבעל בחרב, חרה אפה מאד ותאמר להרג את אליהו. ויודע תדבר לאליהו ונתירא מפניה. (והר נחשית ר"ט.) א"ר חייא הלא אליהו כיון שהיה נזיר היה הקב"ה מקיים. וגם על השמים נזר שלא ירדו גשמים. והאיך היה נתירא מאיזבל. א"ל ר' יוסי הרי כבר ביארנו שהצדיקים אינם רוצים להמריח את בוראם במעשה נסים במקום שהנוק שכיח לעין כל. כמו שמצינו בשמואל. דכתיב (שמואל א' ט"ז) איך אלך ושמע שאול והרגני. א"ל הקב"ה עגלת בקר תקח בידך (ע"כ). וכיון שלא רצה אליהו להמריח את בוראו במעשה נסים עמד בתפלה לפני הקב"ה. א"ל הקב"ה הטוב אתה מאבותיך. עשו בקש להרג את יעקב, ויברח יעקב מלפניו ונמלט. פרעה בקש להרג את משה וברח מלפניו ונמלט. שאול בקש להרג את דוד וברח מלפניו ונמלט. ללמדך שלפעמים צריך אדם להמלט ע"י בריחה. מיד ברח אליהו משם ויבא למדבר באר שבע ע"פ וינע וישאל את נפשו למות. וישכב וישן תחת רתם אחד. אז נשלח אליו מלאך מן השמים והעירוהו משנתו. וישם לפניו עגת רצפים וצפת מים. ויאמר לו קום אכול כי רב ממך הדרך. ויקם ויאכל וישתה. וילך בכח האכילה והוא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר חרב וילך שם במערה. וישמע אליהו קול רעש גדול כי כבוד ה' עובר שם. וילט פניו באדרתו ויצא ויעמד פתח המערה. והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו, ויאמר אליהו קנא קנאתי לך. כי עזבו ברייתך בני ישראל. את מזבחותיך הרסו

התחיל הקב"ה לדבר עמו דברי תנחומין ואמר לו. כשירדתי על הר הזות
 פיתן תורה לישראל לא ירדו עמי אלא מלאכי השרת שרצו בטובתן של
 ישראל. ואתה אינך מלמד זכות עליהם. כשראה הקב"ה שעריין עומד
 אליהו בדבריו הראשונים ואמר פעם שנית קנא קנאתי. א"ל הקב"ה לעולם
 אתה מקנא. קנאת בשטים על גלוי עריות. וכאן אתה מקנא. חיך שאין
 ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו חכמים
 שיהיו עושים בכל ברית מילה מושב כבוד לאליהו הנביא שהוא מלאך
 הברית. שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא. באותה שעה
 אמר הקב"ה לאליהו. לך שוב לדרךך מדברה דמשק. ואת אלישע בן שפט
 מאבל מחולה חמשח לנביא תחתך. ומה שיש בדעתך אין אני יכול
 לעשות:

(זהו נראות ר"ע) א"ר חייא בוא וראה כל איש שמקנא קנאת ה'
 אין מלאך המות יכול לשלוט עליו כמו על שאר אנשים. שכן נאמר בפנחס
 לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. וזהו שאמר הקב"ה לאליהו עד
 סתי אתה מקנא לי. סגרת השער בעדך שלא יוכל מלאך המות לשלוט
 בך. ואת העולם הזה עם קני אין אתה יכול לסבול ואמרת כי עזבו
 בריתך בני ישראל וגו'. חיך שבכף מקום שיקיימו קני את בריתי הקדוש
 אתה תהי' מוומן שם. ובשביל זה אמרו החכמים שנצרך להבין כסא
 לאליהו על כל ברית מילה. משום שהוא נמצא שם. ועוד א"ל הקב"ה.
 כיון שאין אתה יכול לסבול עוד את העולם עם קני. מכאן ולהבא יהי
 נביא אחר אצל קני. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה חמשח לנביא
 תחתך. ואתה תסתלק למקומך לרקיע השמים. (זהו נראות ר"ג) ר' אבא
 אמר בשעה שמביא אדם את בנו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.
 קורא הקב"ה לפמליא שלו ואומר ראו מה בריה עושה בעולם. באותה
 השעה נודמן לשם אליהו הנביא. שנאמר עליו ועף יעופף על הארץ.
 ופורח את העולם בארבע פריחות. וע"כ למדנו שנצרך להבין כסא מיוחד
 לכבודו ולומר. זה הכסא של אליהו הנביא. זכור לטוב. ואם לאו אינו
 נמצא שם. ואח"כ עולה אליהו ומעיד לפני הקב"ה שזה האיש קיים את
 הברית הקדוש. והפה שאמר עדות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. הוא
 שאומר עדות שישראל מקיימים זה הברית. וכך למדנו שעל זה נענש אליהו
 מלפני הקב"ה על שאומר דלטוריא על בניו (ע"ס). וכאשר ראה אליהו
 שלא נראה בעיני הקב"ה מה שדיבר דלטוריא על ישראל. לא זו משם
 עד שקיבל עליו בשבועה להורות לפני הקב"ה הזכויות של כל אחד ואחד
 מישראל לעולם. וכל אדם שעושה מצוה מקדים אליהו ואומר לפני הקב"ה.
 כך וכך עשה עכשיו פלוני. ואינו זו משם עד שיכתוב למעלה זכותו של
 זה האיש:

וילך משם אליו הנביא וימצא את אלישע בן שפט חורש בשדה. וישלח אליו את אדרתו אליו. לאות כי הוא נבחר לחיות נביא אחריו ויסלא את מקומו. ויעזב אלישע את חבקר וילך אחרי אליו וישרתו ונעשה תלמידו :

בימים ההם חטא אחאב חטא גדול בדבר כרם נבות הירזעאלי. אשר חשק אחאב לכרמו. שנמצא קרוב להיכל המלך, ולא אבה נבות לתת לו נחלת אבותיו. ותעש איזבל בערמה שיעירו עדי שקר על נבות כי ברח אלהים ומלך, ונהרג נבות בדין מורד במלכות. אשר כל דבשו למלך. וירד אחאב אל כרם נבות לרשתו. אז נשלח אצלו אליו הנביא למלך. ויאמר, כה אמר ה' הרצחת וגם ירשת. ובכן במקום אשר לקחו הכלבים את דם נבות. ילקו הכלבים גם את דמך. ויפרת כל בית אחאב אשר לא ישאר לו עצור ועוזב בישראל, כשמוע אחאב את הדברים האלה קרע את בגדיו וישם שק על בשרו ויצם, ויאמר ה' אל אליו, יען כי נכנע אחאב מלפני לא תבא הרעה בימי רק בימי בנו :

אחרי מות אחאב קָצַךְ אחויה בנו. ויפל בעד השבכה אשר בעליתו ויחלה. אז שלח אחויה לדרש בבעל זבוב אלהי עקרון אם יהיה מחליו. וישלח ה' אליו את אליו הנביא. וילך אליו וימצא בדרך את מלאכי אחויה. ויאמר אליהם שובו אל המלך ודברתם אליו, כה אמר ה' המבלי אין אלהים בישראל אתה שולח לדרש בבעל זבוב אלהי עקרון, לכן לא תרד מן המטה כי מות תמות. וישבו המלאכים ויאמרו למלך כדברים האלה. וישאל אותם המלך, מה תואר האיש אשר דבר כן. ויאמרו אליו שהוא איש בעל שער ואזור עור אזור במתניו. ויאמר המלך הלא זה אליו התשבי, נר' הנניא בן דוסא אומר אותו האיל שנכרא בין השמשות. עורו הוא אזור עור במתניו של אליו הנביא. וישלח המלך אליו שר חמשים עם חמשים אנשים להביאו ביד חזקה אל המלך. וילכו וימצאו אותו יושב על ראש ההר. וידבר השר אליו בקול נוגש, איש האלהים. המלך דבר רדה, ויענה אליו אם איש אלהים אני הנני גזור שתד אש, שן השמים ותאכל אותך עם אנשיך. ותד אש מן השמים ותאכל אותם. וישלח המלך אל אליו שר חמשים אחר עם חמשים אנשים. וגם הם נשרפו כראשונים. וישלח המלך פעם שלישית שר חמשים עם אנשיו. ויבא שר החמשים השלישי ויכרע ויתחנן אל אליו לבדתי יעניש גם אותו כהראשונים. ויבקשהו במוב שירד עמו אל המלך. וירד אליו עמו ויבא לפני המלך. וידבר אליו בעצמו לפניו את הדברים אשר שלח אליו על ידי מלאכי המלך, כאשר דבר אליו כן היה, אחויה מות וימלך תחתיו יהורם אחי :

עליית אליהו הנביא בסערה השמימה.

כאשר הגיע יום הסתלקות אליהו ידע כי לא ימות כמות אנשים. כי אם יתעלה חי השמימה. ובכן לא רצה שתהיה זאת במעמד איש. ויבקש להתרחק מכל בני הנביאים תלמידיו ולהתבודד בדביקות עליון. וגם מאלישע תלמידו הממלא מקומו בקש להעלים עלייתו. ויאמר אליהו לאלישע שב נא פה בי ה' שלחני עד בית אל, אבל אלישע נשבע אשר לא יעזובו. כי אלישע וכן גם שאר בני הנביאים נודע להם כרוח הקודש כי הגיע יום הסתלקותו של אליהו. וירד אלישע אחרי אליהו לבית אל. ואח"כ הלכו ליריחו. וגם חמשים איש מבני הנביאים הלכו אחריהם מרחוק לראות נפלאות אליהו. כאשר באו אליהו ואלישע אל הירדן. לקח אליהו את אדרתו ויגלם אותה ויכה בה את הירדן ויחצו המים הנה והנה. ויעברו שניהם בחרבה. והחמשים בני הנביאים נשארו מעבר זה של הירדן. אז אמר אליהו אל אלישע. שאר מה אתן לך בטרם אלקח מעמך. ויאמר אליו אלישע. יהי נא אלי רוח הנבואה פי שנים מאשר ברוחך. ויאמר אליהו הקשית לשאול. אמנם אם תזכה לראות אותי בהלקחי מאתך. יהי לך כן. ואם אין, לא יהיה. וכיון שאמרו החכמים. אל יפטור אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה. התחילו לדבר דברי תורה הולכים הדרך ודבר. בתוך כך הופיע לפניהם פתאום רכב אש ומוסי אש ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים. ובתחלה כאשר בא המלאך לעשות שליחותו להעלות את אליהו לא היה ביכולתו לשלוט עליו. כל זמן שהיו אליהו ואלישע עוסקים בדברי תורה. ולכן היה מוכרח לדחוף אותם אחד לכאן ואחד לכאן ולהפריד בין שניהם להפסיק מדברי תורה, ואז שלט עליו המלאך. (ו"ט רות) כאשר שלח הקב"ה להעלות את אליהו הנביא חי דרקיע. עמר מלאך המות לקטרג בזה. א"ל הקב"ה על מנת כן בראתי את השמים שיעלה אליהו לשם. א"ל מלאך המות עכשיו יהיה פתחון פה לבריות. א"ל הקב"ה אין זה כשאר בריות ויכול הוא להעביר אותך מן העולם ואינך יודע כחו. ופקד עליו הקב"ה שירד, מיד ירד. כיון שראה אותו אליהו הכריחו תחת כפות רגליו ובקש להעבירו מן העולם. אבל לא ניתן לו רשות. אז כפף אותו תחתיו ועלה לשמים. וזה שכתוב ויעל אליהו בסערה השמים. סערה זה מלאך המות שמסעיר גופו של אדם. (והר ברמשי"ט). וכאשר ענה אליהו בסערה השמים נתפשט הגוף שלו מן הרוח ונסתלק ונשאיר מלאך קדוש כשאר קדושים העליונים. ועושה שליחות הקב"ה בזה העולם. ומעופף את כל העולם ב'ד' פריחות. והרי ביארנו שהנמים שהקב"ה עושה בעולם הזה עושים על ידו. (והר וקרא פ"ט) ושני גופים נהוו לו. אחד שבו מתראה למטה לבני אדם. ואחד שבו מתראה למעלה רבו מלאכים עליונים הקדושים. (והר ברמשי"ט) א"ל

שמעון האיד היה יכול אליהו לעלות לשמים, וחרי כל הרקיעים אינם יכולים לסבול אפי' גרעין אחד גשמי של עולם הזה. אלא שמצאתי זה הסוד בספרו של אדם הראשון שאמר. כי בין אותן התולדות של עולם הזה יהיה רוח אחד אשר ירד לארץ ויתלבש בגוף. ואליהו שמו. ובאותו הגוף יעלה ויסתלק. ויהיה נשלף הרוח מן הגוף וישאר הגוף בסערה. וגוף אחר של אור יודמן לו שם להתלבש בו שיוכל להיות בין המלאכים. וכאשר ירד לעולם הזה יצורך איזה שליחות יתלבש בגוף ההוא שנשאר בסערה. ובגוף ההוא יתגלה למטה. ובגוף אחר רוחני יתראה למעלה. וזה הסוד של הפסוק. מי עלה שמים וירד (משלי 5) שלא נמצא איש שיעלה לשמים רוח שלו וירד אח"כ למטה. מלבד אליהו שהוא עולה למעלה ויורד למטה:

כאשר ראה אלישע עליות אליהו היה מצעק. אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. וכאשר לא ראהו עוד החזיק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים. שיהיו קרועין לעולם. כי הקריעה על רבו שלמדו חכמה היא מן הקרעים שאין מתאחזין. וכיון שלא ראהו עוד. נדמה אצלו כאילו מת אליהו ונתחייב בקריעה. וירא אלישע את אדרת אליהו מינחת לפניו. כי נפלה מעליו בהעלותו השמימה. וירם אותה וישב ויעמד על שפת הירדן ויכה בה את המים ויאמר. איה ה' אלהי אליהו אשר יעזור לי כי אף אנכי אעשה מופת כזה. או יחצו המים הנה והנה. ויעבור אלישע את הירדן בחרבה. ויראו כל ואת בני הנביאים אשר ביריחו מנגד ויאמרו. הנה נחה רוח אליהו על אלישע. ויבאו אליו וישתחוו לו ארצה. אמנם בני הנביאים לא הבינו מדרגת עלייתו של אליהו כי גם גופו עלה חי השמימה. ויחשבו פן נישא השמימה רק רוח ה' אשר חנה בקרבו. וגויתו נשלך למטה באחד ההרים או באחת הגאיות. ועליהם למפל בו לקברו ולהספירו כראוי לו. וילכו חמשים איש בני נביאים ויבקשו את גוית אליהו שלשה ימים ולא מצאו. אז הבינו כי נתעלה אליהו חי השמימה. מאז והלאה לא התראה עוד אליהו הנביא גלוי לעין כל בפרסום. עד עת קץ. כי אם ליחיד סגולה נתגלה בהסתר:

בימי יהורם מלך יהודה. אשר התחזק באגרף רשע על ממלכתו ויהרג את כל אחיו בחרב. וילך בדרך רע מאד. כי בת אחאב היתה לו לאשה. בא אליו מכתב מאת אליהו הנביא בדבר ה'. כי ינף במגפה גדולה הוא עם כל ביתו ויבואו עליהם חלים רבים ורעים וימות במחלת מעים במיתה משונה. וכן היה כדבר אליהו. ועל פי החשבון המובא בסדר עולם כבר עברו שבע שנים מעת עליית אליהו השמימה כאשר בא המכתב ממנו ליד יהורם. ואיך שנכתב זה המכתב ואיך בא זה המכתב אל יהורם נבוכו המפרשים בענין הזה. והיא חירה סתומה. ולא יתורע לנו על ברור עד אשר יבוא לנו בעל המכתב ויאיר את עינינו במהרה

שער ג.

נפלאות אליהו הנביא בזמן חכמי התלמוד
והתגלותו ברורות האחרונים ליחיד סגולה.

(נדרים נ) רבי עקיבא נתקדשה לו בתו של כלבא שבוע. שמע כלבא שבוע הדירה הנאה מכל נכסיו. הלכה ונישאת לו בחורף והיו ימים בבית התבן. כי לא היה להם בית דירה. והיתה אשתו מלקטת לו התבן הנסרך בין שערתיו. אמר לה ר' עקיבא אם היה לי כסף הייתי מקשט אותך בהתכשים ירושלים של זהב. בתוך כך בא אליהו הנביא ונדמה להם כאיש עני. והיה קורא אליהם אצל הדלת ואמר להם. בבקשה מכם שחתנו לי מעט תבן. כי אשתי ילדה ואין לי על מה להשיבה. אמר לה ר' עקיבא לאשתו. ראי איש שאפילו מעט תבן אין לו. אמרה לו אשתו לך ישיבה ללמוד תורה. הלך ממנה אל ישיבת ר' אליעזר ור' יהושע ולמד שם תורה י"ב שנים. אח"כ הלך אל ביתו. שמע מאחוריו כותל ביתו שרשע אחד מבזה לאשתו ואומר לה. טוב יופה עשה לך אביך שהדריך הנאה ממנו. אחד שהרי אין בעל זה ברומה לך. שאת בת כלבא שבוע העשיר. והוא רועה צאן. ועוד שהרי מאס בך והניח אותך אלמנה חיה זה י"ב שנים. השיבה לו. אם היה בעלי ציית אותי הייתי אומרת לו שישב שם עוד י"ב שנים אחרות. כשמוע ר' עקיבא את דבריה אמר. כיון שנתנה לי רשות אחזור לבית המדרש. הלך ולמד שם תורה עוד י"ב שנים אחרות. אחד כך בא לעירו עם כ"ד אלף זוגות תלמידים. יצאו כל בני העיר לקראתו. ואף אשתו יצאה לקראתו. אמר לה רשע ההוא ואת למה הולכת. אמרה לו הפסוק (משלי י"ט) יודע צדיק נפש בהמתו. כאשר נדחק לראות את פני רבי עקיבא היו התלמידים דוחפים אותה לתוך. שמע רבי עקיבא. אמר להם הניחו לה. תורתו ותורתכם שלה היא :

(מדרש) רבי יהושע בן לוי ישב בתענית ימים רבים. והתפלל להקב"ה שיוכה לראות את אליהו הנביא. והנה אליהו נתגלה אליו ויאמר לו. היש לך איוו בקשה אצלי אמלא אותה לך. ויאמר לו רבי יהושע בן לוי. נכסף אני ללכת עמך ולראות מעשיך בעולם. למען אלמד ממך חכמה גדולה. ויאמר לו אליהו לא תוכל לשאת ולסבול כל מה שתראה ממעשי. ואתה רק תמיד תמריחני להודיעך נפלאות מעשי ופעלי. ויאמר לו ריב"ל. אדוני לא אשאל ולא אנסה ולא אמריח עליך בשאלה. כי רצוני רק לראות מעשיך ודברייך היאך הם ולא יותר. ויתרצה אליהו ללכת עמו בתנאי שאם יבקש ריב"ל ממנו להודיעו סבת מעשיו מן האותות והנפלאות אשר

יֵדָאָה. וכן אם ישאל אותו איזו שאלה. אז לא יֵדָךְ עמו עוד. אחר כך הלכו שניהם יחדיו. ויבואו אל בית איש מסכן ואביון גדול. שלא היה לו כלום כי אם פרה אחת שהיתה עומדת בחצרו. וזה איש העני ואשתו היו יושבים פתח שער החצר. כאשר ראו אותם באים אל ביתם יצאו לקראתם וישאלו להם לשלום. וישמחו עמם ויושיבום במיטב ביתם ויביאו לפניהם מה שנודמן להם לאכול ולשתות. ויאכלו וישתו וילינו שם. ויהי בבקר ויקומו אליהו הנביא ור' יהושע בן לוי ללכת לדרכם. ויתפלל אליהו על הפרה שתמות. ותמת מיד ויֵדָכו שניהם משם. כאשר ראה זאת ריב"ל תמה מאד על הדבר ונתעלף. ויאמר אל לבו האם לא היה שכר לעני הזה בעבור הכבוד אשר כבדנו אלא להרג את פרתו אשר ממנה כל מחיתו ואין לו זולתה. ויאמר אל אליהו. אדוני! למה המתה את הפרה של האיש העני הזה והוא איש טוב ועשה לנו כבוד וקיים מצות הכנסת אורחים בכל כחו. ענה אליהו ואמר לו זכור התנאי שהיה ביני ובינך להסכת ולשתוק. אלא אם רצונך להפרד ממני אני אומר לך סוד הדבר. והחריש ריב"ל ולא שאל עוד. וילכו הלאה שניהם כל היום. ויהי בערב ויבואו אל בית עשיר אחד. ולא פנה אליהם ולא השגיח עליהם לכבדם. וישבו בביתו בלא אכילה ובלא שתיה. ויהי לאיש העשיר בביתו קיר שנפלה והיה עליו לבנותה. ויהי בבקר ויתפלל אליהו שתבנה הקיר. והקיר נבנית מיד. וילכו שניהם משם. ונוסף עוד יותר יגון ותימה בלב ריב"ל על דבר מעשה אליהו. אבל היה מתירא לשאל טעם הדבר והלכו לדרכם כל היום. בערב הגיעו לעיר גדולה והלכו לבית הכנסת גדולה עשירה ויפה. והבעלי בתים ישבו שם על כסאות יקרות איש איש כפי כבודו. ואמר אחד מהם מי יאכיל את העניים האלה סעודת לילה ויכניסם אל ביתו. ויען השני אליו רב להם מלחם מים ומלח שיביאו להם לבאן. וכן היה שלא כבודם כהוגן וכשורה וילינו וישבו שם עד אור הבקר. ויהי בבקר ויקומו וילכו שניהם. ויאמר להם אליהו. וישמכם אלהים כלכם לראשים. ויֵדָכו שניהם משם לדרכם. ורב ריב"ל נתמלא מזה יגון על יגון והחריש ולא שאל כלום. ויבואו עד עיר אחת והשמש פנה לערוב. ויראו אותם בעלי העיר ויצאו לקראתם בלב טוב ושמח ויקבלום בסבר פנים יפות. וישמחו עמם ויושיבום במיטב ביתם ויאכלו וישתו וילינו שם בכבוד גדול. ויהי בבקר ויתפלל אליהו על אנשי העיר ויאמר. לא יתן בכם הקב"ה אלא ראש אחד. כשמוע ר' יהושע את דברי אליהו לא יכול עוד להתאפק ולהחריש על כל מעשים הנפלאים האלה שעשה אליהו. ויאמר אליו. אנא אדוני הודיעני נא פלאי מעשיך וסודותם. ויאמר לו אליהו. אם יש בלבך להפרד ממני אפרש לך הכל ואודיעך סוד כל הדברים ורים אשר ראית. תדע כי זה האיש העני שהרגתי את פרתו. באותו היום ה' נגזר על אשתו שתמות. ואני התפללתי להקב"ה שתהיה פרתו כפרתו ופדיונו נפש אשתו. כי ראיתי שדוּא אשה צדקת ועל ידיה

תחיה טובה הרבה ותועלת גדולה בביתו. והאיש העשיר שבניתי לו הקיר
 תדע שאם הייתי מניחו שהוא יבנה אותה. היה מגלה את היסוד של
 הקיר. והיה מוצא בו מטמון גדול מכסף והב הרבה. ועל כן התפללתי
 על הקיר שתבנה מעצמה לא על ידו. והסוף יהיה שתפול הקיר בקרוב
 ולא תבנה עוד. והעיר הזאת שהתפללתי על אנשיה שיהיו כלם שרים
 וראשים. תדע שזה עונש גדול להם ורעה גדולה. כי ע"י זה תהי' תמיד
 ביניהם מחלוקת גדולה. וכך אחד יתאמץ לסתור עצת ומחשבות חבירו.
 ובכל מקום שנמצא בו הרבה ראשים סופו שנשחת ונחרב. והעיר השנית
 שהתפללתי עליהם שיהיה להם רק ראש אחד היא טובה גדולה להם
 לשובם. לפי שרוח מחלוקת לא יבוא ביניהם וכלם ישמעו לעצה אחת
 בלב שלם. ולא תחליף עצתם ולא תופר מחשבתם. על כן יאמרו המושלים
 ברוב חובלים תטבענה הספינות. וגם אמרו. בראש אחד תתישב קריה
 ותתקיים. ויאמר עוד אליהו אליו. הגני הולך מעמך לכן אודיעך את אשר
 תועיר לך. אם ראתי רשע שהשעה משחקת לו אל יסיתך יצרך ואז תתמה
 עליו לפי שהוא לרעתו. ואם ראתי צדיק מיצר ופצמער כל ימי חלדו.
 ויגע ועמל ברעב ובצמא בעירום ובחוסר ושאר יסורין. אל יחרה אפך
 ואז יתעך יצרך להביא בלבך שום ספק בהנהגת יוצרך. רק תדע ותאמין
 כי צדיק הוא הקב"ה ודינו צדק ומשפטו אמת. ועיניו על דרכי כל איש,
 ומי יאמר לו מה תעשה. אחר כך שאלו זה לזה בשלום ובברכה. וכל
 אחד הלך לדרכו:

(כתובות עז) כאשר הגיעה עת המלקותו של ר' יהושע בן לוי עלה
 בירו להתעורר את מדאך המות ולבוא חי לגן עדן. והיה אליהו הנביא
 מנהיגו על מקומו המוכן לו. והיה מכריז לפניו פנו מקום לבר ליואי.
 פנו מקום לבר ליואי:

(מד"ר נח ל"ה) פעם אחת היו יושבים אליהו הנביא וזכור לטוב עם
 ר' יהושע בן לוי בגן עדן והיו לומדים תורה ביחד. הגיעו לשמועה אחת
 שנאמרה משמו של ר' שמעון בר יוחאי והיו נתקשים בה. אמרו נכנסו
 בגן עדן להיכלו של ר' שמעון בר יוחאי ונשאלו לבעל השמועה. נכנסו
 אליו אליהו. א"ל ר"ש בר יוחאי מי עמך. א"ל גדול הדור ר' יהושע בן
 לוי. א"ל נראתה הקשת בימיו. א"ל הן. אמר ר"ש אם נראתה הקשת
 בימיו אין הוא כדאי לראות את פני:

(ע"ז יז) ר' אלעזר בן פרמא נתפס לשטמן רומי על ה' דברים
 שהעלילו עזיו. שאלו אותו מדוע למדת תורה ומדוע נגבת. אמר להם אם
 חרב אין ספר. ואם ספר אין חרב. כלומר אם נגב אין תלמיד חכם.
 ואם תלמיד חכם אין נגב. וזהו ענין חרב ונגב.

ועוד שאלוהו מפני מה קוראים לך רבי. אמר להם רבן של נדרים אני.
הביאו לפניו שתי פקעיות של חיטי אורנים. ושאלוהו איזו של שתי ואיזו
של ערב. נעשה לו גם שבא צפור זכר וישב לו על חיטי הערב וצפור
נקבה באה וישבה לה על השתי, וכיון שהשתי מקבל בתוכו חיטי הערב
הבין לאמר להם זאת של שתי וזאת של ערב. אמרו לו מפני מה לא
באת אל בית אבידן ופי' בית שחונגין ושמים זו לשם ע"ז שגזרו על היסודים
להתאסף גם הם שם כיום וגם כדי להתעבד עמהם. אמר להם וקן אני ומתיירא
הייתי שלא תרמסוני ברגליכם. אמרו לו ועד עתה כמה זקנים נרמסו.
נעשה גם ונרמס שם וקן אחד באותו היום, ועוד שאלוהו, מפני מה
שחררת עבדך לחירות נגד נורת המלכות. אמר להם לא היו הרבדים
מעולם. קם אחד מהם ובקש ללכת להעיד עליו. בא אליהו הנביא ונדמה
לו כאחד מן השרים הנמצאים שם. ואמר לו הנח מלהעיד. שהרי אתה
דואה שנעשה לו נסים עד עתה. ומסתמא גם בעלילה הזאת יקרה לו גם
וינצל. ואתה לא תפעול כלום בעדותך. רק שתגלה ותראה רשעתך.
לא השנית אותו האיש על דברי אליהו ויבקש ללכת להעיד. היתה בידו
אגרת שחתמו עליה חשובי המלכות לשלחה אל קיסר רומי. ומסרו אגרת
הזאת ביד זה האיש להובילה אל הקיסר. חטף אליהו ממנו האגרת הזאת
וזרק ארבע מאות פרסאות. וירץ זה האיש לחפש את האגרת ולא חזר
עוד לביתו. ועי' ניצל ר' אעזר:

(ע"ז יט.) ר' מאיר מסר את נפשו להציל את אחות אשתו. בתו
של ר' חנינא בן תרדיון שנתפסה לישב בקובה ש' זונות. לקח עמו ב'
קבין דגרי וזהב והלך לפדותה. אמר אם עדיין לא עשתה איסור יעשה
הקב"ה גם שיוכל להצילה. ואם עשתה איסור לא יוכל להצילה. הלך ר'
מאיר והלביש עצמו כאחד מן הפרשים. נכנס אצלה ואמר לה השמיעי לי.
אמרה לו דרך נשים יי. אמר לה אמתין עיך. אמרה לו יש כאן הרבה
יפות ממני. אמר ר"מ שמע מינה שלא עשתה איסור ובוראי אמרה כך
לכל הבא אצלה. הלך ר"מ אצל השומר ואמר לו. קח שני קבין דגרי
זהב ותמסור אותה בירי. וכאשר יתורע להשר מזה תפייסוהו בממון ותתן
לו קב אחד וקב השני יהיה לך. א"ר השומר ומה אעשה אם יעלילו עלי
אח"כ לפני שר אחר. א"ל אם ירצו להענישך תאמר, אלהא דמאיר ענני.
ותנצל. ואם תרצה תוכל לנסות תיכף. היו שם כלבים רעים אוכלי אנשים.
שיסה השומר על עצמו את הכלבים. וכאשר רצו אליו למרפו. אמר
אלהא דמאיר ענני. ויונסו הכלבים ממנו. אז מסר השומר אותה בידו
שר ר' מאיר וילכו משם. לבסוף נודע הדבר למלכות. העלו את השומר
להמיתו בתליה. אמר אלהא דמאיר ענני. ולא היו שולמים בו. שאלוהו
מה זאת. סיפר להם הכל. ציירו את דמותו של ר' מאיר על פתח שער
מזה ומזה ונראה שיהיה שם שני פתחים.

אחת הכירו איש אחד וירדף אחריו לתפסו, וירץ ר' מאיר מפניו ונכנס לבית הוונות. ויש אומרים כי רץ למקום בית תבשיל של עכרים. וטבר בהתבשיל אצבע אחת ומצץ אצבעו השניה. שהיה נרמה להם שהוא מועם את התבשיל. ויש אומרים שבא לשם אליהו הנביא בדמות זונה שרצתה לקראת ר' מאיר וחיבקתו כאילו היה רגיל אצלה. אמרו חס ושלום אם זה הוא ר' מאיר בוראי לא היה עושה כך. ועי' ניצל ר' מאיר :

(תענית כ"ג.) רבי נחום איש גס זו שלחו אותו ישראל פעם אחת אל קיסר רומי עם מתנה לבטל מהם גזירות רעות. כי הוא היה מלומד בנפים. שלחו בידו ארגו מלא אבנים טובות ומרגליות. הלך ולן במקום אחד. בלילה נגבו השכנים מחדרו את הארגו ויקחו ממנו את אשר בתוכו ומלאו אותו עפר. ויחזירו את הארגו על מקומו ולא ניכר מאומה. כאשר נתן ר' נחום את המתנה אל הקיסר פתחו את הארגו ויראו שהוא מלא עפר. כעס המלך ואמר היהודים משחקים בי. ר' נחום נבהל מאד מזה. אבל אמר מיד. גם זו למובה. כי כך היה דרכו לומר על כל דבר רע. בתוך כך בא אליהו הנביא בדמות אחד מן השרים ואמר להם. אפשר שזה העפר הוא מן העפר של אברהם אביהם. שכאשר זרק אותו נעשו ממנו חרבות. ומן הקש שזרק נעשו חצים. שכתוב (ישעי' מ"א) יתן כעפר חרבו. כקש נדף קשתו. היתה שם מדינה שלא יכלו לכבושה. בדקו עם זה העפר ללחום וכבשו את המדינה. הכניסו את הארגו לאוצר המלך ומלאוהו אבנים טובות ומרגליות. ושלחו את הארגו בחזרה על ידי ר' נחום בכבוד גדול. בחזרתו היה לן בדרך באותו מקום שלן שם בראשונה. והיה מספר להם בשמחה את כל הכבוד הגדול שעשו לו בבית המלך. אמרו לו מה הבאת עמך אל הקיסר שעשו דך שם כבוד גדול כזה. אמר להם לא הבאתי כלום מלבד זה הארגו שהיה אז בידו. וכמו שלקחתיו אותו מבית הזה כן מסרתי אותו שם ליד הקיסר. כאשר שמעו כי כן סתרו את בית דירתם וחפרו בארץ לקחת עפר הרבה והובילו אותו לבית הקיסר. ואמרו שהוא זה העפר שהובא אל בית הקיסר בראשונה. בדקו את העפר ולא נמצא כעפר הראשון ונגזר הריגה על אותן הגנבים. ור' נחום איש גס זו ניצל ובא לביתו בשלום בלב טוב ושמח :

(פס"ה פ"ו) כאשר ישבו המלך אחשורוש עם המן על משתה אסתר. והיא הודיעה אז למלך כי המן הרע הזה יבקש להשמיד את עמה. והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל נגר חזיתו והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה. ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית. מיד צוה המלך לתלות את המן. באותה שעה מה עשה אליהו הנביא. נרמה כחרבונה אחד מסריסי המלך. ויאמר אל המלך. יש עץ בביתו של המן

חמשים אמה ארכו. והכין עץ הזה לתלות עליו את מדרכי אשר דבר מוב על המלך. מיד צוה המלך לתלות עליו את המן. שנאמר ויאמר המלך תלוהו עליו. וכוון שאליהו הנביא נראה ברמות חרבונה. לכן גם חרבונה זכור למוב :

(וזה טעם קמדי) כאשר התאספו באדרא רבה קדישא ר' שמעון בר יוחאי ור' אלעזר בנו ור' אבא ור' יהודה ור' יוסי בן יעקב ור' יצחק ור' חוקיה בר רב ור' חייא ור' יוסי ור' ייסא בשדה בין האילנות. אז דרש ר' שמעון בר יוחאי לפניהם הסודות של בריאת עולמות העליונים וגילה להם יסודי חכמת הקבלה. גם מצאנו עליון ואש לוהט היו סובבים אותם. ומחמת גודל תענוג של הנשמה מן המתיקות של התגלות הסודות האלה מתו ג' צדיקים מהם ע"י יציאתם נשמתם בנשיקה. ואלה הם ר' יוסי בן יעקב. ר' חוקיה ור' ייסא. ונתעלו למעלה ע"י המלאכים בתוך הפרוכת הקדושה והעליונה להתענג שם בנועם ויו נן עדן העליון. אח"כ א"ל שמעון בר יוחאי אתפלא מאד על זה החגור באור עור והוא בעל שער. מדוע לא נמצא אצלנו באדרא שלנו כאשר נתגלו הסודות הקדושים. בתוך כך בא אליהו הנביא. והיו פניו מאירים בשלשה מיני מאורות. א"ל ר' שמעון דמה לא נמצאת ארון בינינו כאשר גילתי הסודות של ציורי עולמות העליונים והיכולות של הקב"ה. א"ל אליהו חייך רבי כי ו' ימים מקודם אסיפתכם באדרא קדישא נתבררו לפני הקב"ה מן החברייא קדישא ש"ך כל אלה הראוים לזכות להמצא אצלך באדרא קדישא. בעת אשר חדרש ותגלה הסודות הקדושים, וגם אנכי נמנית להמצא ביניכם. אבל לא יכולתי. כי באותו היום שלחני הקב"ה לעשות נסים לרב המנונא סבא וחבירי שנשבו ונתפסו בארמון סגור ומסוגר. ועשיתי להם גם שהפלתי כותל אחד מן הארמון על מ"ה שרים שומרי הארמון ונהרגו כלם. והוצאתי לחפשי את רב המנונא וחביריו והולכתי אותם לבקעת אונו וניצלו. והכינותי לפניהם לחם ומים. כי לא אכלו ג' ימים. וכל היום ההוא לא נפרדתי מהם. וכאשר חזרתי לרקיע מצאתי ג' מן החברייא קדישא שלך בתוך הפרוכת העליונה הקדושה. ושאלתי מה עושים פה. ואמרו לי שהם חלקי של הקב"ה מן האדרא רבה קדישא של ר' שמעון בר יוחאי וחביריו, אשרי חלקך וחלק החברים היושבים לפניך. שכרכם הרבה מאד בנן עדן העליון. ובשבילך נתעמר ר' פנחס בן יאיר חותנך בנן עדן העליון עם חמשים עשרות. ואתה נקראת קדוש ה' מכובד. מכובד בעוה"ז ובעולם הבא :

(כ"ט פה) אליהו הנביא היה רגיל להיות בהישיבה של רבי. פעם אחת בראש חודש פנה היום ולא בא בשעתו. אמר לו רבי מפני מה איחר עצמו היום האדון. א"ל אליהו. מפני עבודתי אצל האבות לשמשם.

תפלתו. ואחר כך השכבתי אותו על מקומו. וכן ליצחק וכן ליעקב. ומפני מה אין מקימין אותן ביחד. מפני שחושבים פן יתגברו ברחמים ויביאו את המשיח קודם הקץ. וישאל אותו רבי היש דוגמת האבות בעולם הזה. א"ל יש ר' חייא ובניו. נזר רבי תענית והקים את ר' חייא ובניו שיתפללו ביחד לפני התיבה. וכאשר אמרו משיב הרוח. נשב רוח. אמרו מוריד הגשם. וירד גשם. כאשר הגיעו לומר מחיה המתים. נעשה רעש בעולם. שאלו ברקיע מי הוא שגילה בארץ את הסוד מן כחו של ר' חייא ובניו. אמרו שהוא אליהו. הביאו את אליהו והלקוהו ששים מלקות בשבט אש. מיד בא אליהו למקום שעמדו להתפלל ר' חייא ובניו ונרמה להם כמו דוב של אש. נכנס ביניהם והטרידם מתפלחם :

(תענית כד:) רב יהודה ראה שני אנשים שהיו משחקים וזורקים לחמים זה לזה בבזיון. אמר שמע מינה שיש שובע יתירה בעולם. נתן עיניו לרעה בעולם ונעשה רעב. אמרו רבנן לרב כהנא בנו של ר' נחוניא. שהיה משמש לרב יהודה ושכיח אצלו. שיראה לגלגל הדבר שיצא רב יהודה בפתח הסמוך לשוק. ויעש כן. כאשר יצא רב יהודה באותו הפתח ראה חבורת אנשים דוחקים ודוחפים זה את זה במקום אחד. וישאל רב יהודה מה הרעש. אמרו לו שמובא סל תמרים למכור וכלם דוחקים עצמם לקנות. אחד שמע מינה שיש רעב בעולם. אמר לו למשמשו הפשט מעלי את המנעלים (להראות לערו למים). הפשיט לו מנעל אחד וירד הגשם מיד. כאשר רצה להפשיט ממנו מנעל השני בא אליהו הנביא ואמר לו. שמעתי שאמר הקב"ה שאם תפשיט גם את המנעל השני יחריב כל העולם וכי ירד גשם גדול וסופך הרכה יותר מן הערך :

(ירושלמי מסכ' כלאים) ר' חייא רבה היה רגיל להיות יוצא ונכנס אצל רבי. פעם אחת דיבר ר' חייא רבה שלא כהוגן לפני רבי. א"ל רבי לך לחץ וראה מי קורא כך. יצא ר' חייא רבה לחץ ולא ראה שום אדם שיקרא אותו. אז הבין שרבי אמר לו כן לפי שהיה בכעס עליו. וכוונתו היתה שילך מפניו. קבל ר' חייא רבה על עצמו נזיפה ל' יום. וגם אח"כ נתיירא והיה נשמר מלהיות עוד רגיל אצל רבי כמקדם. לבסוף נכנס אליהו הנביא אצל רבי בדמותו של ר' חייא רבה. שאל בשלמו ואמר לו מה אדוני עושה. א"ל רבי שן אחד כואב לי. א"ל הראה לי איזה השן כואב. הראה לו את השן. נתן אליהו הנביא אצבעו עליו ונרפא השן. למחר כשנכנס ר' חייא רבה אצל רבי שאל אותו בשלמו על אדות כאב השן. א"ל רבי מן זה העת שנתת אתמול את אצבעך עליו נרפא השן מיד. כאותה שעה אמר רבי. אוי לכם עובדות שבארץ ישראל. אוי לכם הילדים שבארץ ישראל. עד עתה היה צערי וכאבי מגין עליכם. ועתה שנרפא השן מי נזין עליכם. א"ל ר' חייא אני לא הייתי אתמול אצל רבי

ולא נתתי אצבעי על השן. אז הבין רבי שזאת היה מעשה אליהו הנביא. שצא אליו בדמותו של ר' חייא לכבודו של ר' חייא. ומאז והלאה התחיל רבי לקרב ביותר את ר' חייא. וכאשר היה ר' חייא רבה נכנס לכית המדרש עם תלמידיו של רבי. היה רבי אומר, יבנוס ר' חייא רבה קודם כל התלמידים:

(כ"מ סה) רב חביבא בר כירקמי ראה לאחר מן התלמידים שהיה רגיל אליהו הנביא אצלו. ובבקר היו עיני התלמיד הזה יפות. ולערב היו עיניו אדומות כאילו נשרפו באש. ושאל אותו רב חביבא מה זאת. א"ל שבקשתי מאת אליהו שיראה לי איך עולות נשמות רבנן מן חנון עדן אל הישיבה שלמעלה אשר ברקיע. אמר לי אליהו בכלם תוכל להסתכל. מלבד בכסאו של ר' חייא כאשר עולה למעלה לא תוכל להסתכל בו. שאלתיו אותו מה הסיון שלהם. אמר לי בכלם הולכים עמם מלאכים כאשר עולים ויורדים. מלבד כסאו של ר' חייא שמעצמו עולה ויורד בלי כל סיוע של מלאכים. וסיפר עוד התלמיד שהוא לא יכול להתאפק מלהסתכל בכסא כבודו של ר' חייא. ובאו שני ניצוצי אור והכו אותו בשתי עיניו ושרפו את עיניו ואינו יכול לראות. למחר הלך זה התלמיד ונשתטח על קברו של ר' חייא בתפלה. ואמר שתעמוד לו זכות התורה שלווד את הבריות אשר סדרן רבי חייא. ועל ידי זה נרפא:

(תענית כג.) ר' ברוקא חזאה היה רגיל להיות על יום השוק של העיר בי לפט. ואליהו הנביא היה רגיל אצלו. וישאל ר' ברוקא את אליהו אם יש על השוק הזה איש אחד שיהיה בן עולם הבא. א"ל לא. בתוך כך עבר לפניהם אדם אחד שהיה מלוכש במנעלים שחורים כמנהג אוה"ע וגם שלא היה מלוכש בציצית. א"ל אליהו זה האיש בן עולם הבא הוא. וירץ ר' ברוקא אחריו וישאלהו. מה מעשיך. א"ל לך עתה ממני ותבוא למחר. למחר מצאו ושאלו. מה מעשיך. א"ל שומר בית האסירים של המלך אני. ואני משגיח שיהיו נאסרים האנשים בלבד והנשים בלבד. ואת מימתי אני מעמיד בין אלו לאלו. כדי שלא יבואו לידי עבירה. וכאשר אני רואה בת ישראל שהעוברי עבירה נותנים עיניהם עליה. אני מוסר את נפשי להצילה מהם. פעם אחת נתפסה נערה מאורסה אצלנו שנתנו בה עוברי עבירה עיניהם. לקחתי שמרים מיין אדום ושפכתי אותם תחתיה. ואמרתי להם הרי אתם רואים שדרך נשים עתה זה. א"ל רב ברוקא מה הטעם שאינך מלוכש בציצית ואתה נושא מנעלים שחורים כמנהג אוה"ע. א"ל משום שאני יוצא ונכנס בין השמים ולא יכירו בי שאני יהודי. וכאשר גוזרים גזירות על ישראל אני מודיע להם לרבנן. שיבקשו רחמים ויבטלו את גזירותם. ומפני מה כאשר שאלתי אותך אתמול מה מעשיך. אמרת לי, לך עתה ממני ובוא למחר. א"ל כי בשעה ההיא נודעתי שגזרו גזירה

רעה על ישראל. ואמרתיו ארדן בראשונה להודיע להם לרבנן שיבקשו רחמים על הרבר. אחר שחזר ר' ברוקא אל אליהו עברו לפניו שני אחים. א"ל אליהו לר' ברוקא גם אלה בני עולם הבא הם. וילך אחריהם ר' ברוקא וישאל להם מה מעשיכם. אמרו לו אנשים ברחנים אנחנו ועבודתנו לשמת לכל אנשים עצבים ומרי לבב. וגם כאשר אנחנו רואים שני אנשים שיש מחלוקת ביניהם. אנחנו עמלים לעשות שלום ביניהם :

(נרכות נח) רב שילא הלך לאותו האיש שבעל מצרית. הלך והלשין על ר' שילא לפני שלטון המלך ואמר. הנה נמצא בין היהודים איש אחד הרן דין ועושה משפט בלתי רשות המלך. נשלחו אליו שוחחים להביאו אל בית המשפט. כאשר בא שאלו אותו מפני מה הלכית לאיש הזה. אמר להם משום שבעל אתונו. אמרו לו היש לך עדים על זה. אמר להם יש. בא אליהו הנביא ונדמה להם כאיש הבא להעיד והעיד על הרבר. אמרו לו אם כן חייב מיתה הוא. אמר להם אנחנו מעת שנלנינו מארצנו אין לנו רשות להמית. ואתם תוכלו לעשות עמו כרצונכם. כאשר היו מעיינים בדינו פתח רב שילא ואמר לך ה' הגדולה והגבורה וגו'. אמרו לו מה אתה אומר. אמר להם אני מברך להקב"ה שנתן מלכות וממשלה בארץ כדמיון מלכות שמים. ונתן לכם ממשלה ואתם אוהבים את הדין. אמרו הרי חביב עליו כבוד המלכות כל כך. נתנו לו חרב כמנהג השופטים שלהם ואמרו לו שיש לו רשות לרדוף דיני נפשות. כאשר יצא רב שילא אמר לו אותו האיש. וכי עושין בשמים נסים לשקר כזה. אמר לו. רשע וכי לא חמורים נקראים. הרי כתיב (יחזקאל כ"ג) אשר בשר חמורים בשרם. ראה רב שילא והבין שזה האיש הולך להלשין עליו שקורא אותם חמורים. אמר הרי זה רודף הוא. והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להרגו. רץ אחרייו הכהו בחרב והרגו :

(שבת קט:) מי שבלע נחש קמן וי"א ארס הנחש רפואתו שיאכל כשות במלח וירוק ג' מילין. ועי' יתחמם היטב ויצא ממנו הנחש. רב שימא בר אשי קרה אצלו מקרה רע הוה שבלע נחש. בא אליהו הנביא ונדמה לו כפרש המכך שבא לתפוס אותו לבית הסוהר. האכילו כשות במלח והכריחו שירוק לפניו ג' מילין. ויצא ממנו הנחש חתיכות חתיכות :

(קידושין מ.) רב כהנא היה מתפרנס ממכירת סלים קטנים לנשים להצניע בהם בשמים ותכשיטי נשים. פעם אחת תבעתו מטרונתא אחת לזנות. והיה מתירא למאן כנגדה. מסר את נפשו למות ואמר לה שירך לאחר אחר לקשט את עצמו. משם יצא ועלה ער הגג והפיל את עצמו לארץ. בא אליהו הנביא וקבלו שלא יפול ער הארץ. אמר לו אליהו הנה המדות אותי לשוף אליך מרחק של ארבע מאות פרסא. א"ל רב

כהנא ומה הביאני לזאת אם לא העניות. נתן לו אלהיו כפי מלא דגרי זהב והעשיר מזה :

(נ"מ קיד): רבה בר אבוה מצא לאלהיו הנביא שהיה עומד בבית הקברות של עובדי גלולים. אמר לו ולא כהן הוא האדון (פי' אליהו דמאן דאזר שפנתם זה אליהו) ולמה עומד האדון בבית הקברות, השיבו אליהו האם לא למדת סדר טהרות. דתניא ר' שמעון בן יוחאי אומר קבריהן של עובדי גלולים אין מטמאין. שנאמר (יחזקאל ל"ד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. אתם קרוין אדם ואין עובדי גלולים קרוין אדם [פי' שאלו האומות שאינם בכלל לאן מרעיתי. יען כי אין מאמינים בהשגתם פרמיות של הבורא ית"ש שהוא בעלמו פותח את ידו ומוטן לחם לכל בשר כרועה עדרו יגל. אלא שהם עובדים למזרחם השמים להוריד להם שפע. הם אין נקראין אדם רק חסודים כבהמה ואין ממאין בהם]. אמר לו רבה בר אבוה אין דעתי צלולה להיות בקי בשאר סדרי משנה. מכל שכן בסדר טהרות. א"ר אלהיו ולמה. א"ר משום דוחק הפרנסה, לקח אלהיו אותו והכניסו בנן עדן וא"ר פשוט את כנף מעילך ואסוף זקק לך מאותן עלי האלנות. אסף ולקח. וכאשר היה רוצה לצאת שמע קול שאמר. הראיתם מי שאכל עולמו בחייו כמו רבה בר אבוה. זק את העלים ופזרן לארץ. אפילו הכי נקלט לחלוחית העלים עם ריח טוב שיהם בכנף מעילו. סחט את הלחלוחית ומכר את הבושם בעד י"ב אלף דנרין. ולא רצה בעצמו ליהנות מן המעות רק חלק אותם לחתניו :

(מדרש) מעשה שהיה איש חסיד עני ואביון גדול והי' לו אשה עם בנים חמשה. והי' היום ויצר לנפשו מאד שלא נמצאה פרוטה בביתו לקנות לחם. ותאמר לו אשתו קום ולך לשוק אולי יומין לך הקב"ה פרנסה ולא נמות ברעב. ויאמר לה בעלה אנה אלך. כי אין לי אח לא קרוב לא אוהב שיושיעני בצרה הזאת. אלא רחמי שמים בלבד אני צריך. ותחרש האשה כי גם היא היתה צדקת גדולה ולא בקשה לצער את בעלה החסיד. אבל הילדים רעבו מאד ויבכו ויועקו ללחם. ותוסף אשתו לבקש מאתו שיצא לשוק ואל יראו במות הילדים ברעב. ויאמר לה האיך אצא ערום בלי מלבוש. ושאלה האשה משכנתה מלבוש ישן ותתן אותו לבעלה שיתכסה בו. ויצא החסיד לרחוב העיר ויעמוד משתאה. כי לא ידע אנה ילך. ויבכה וישא עיניו לשמים. ויאמר רבון העולמים אתה יודע שאין לי אדם שיראה בעניי וצדתי שיהם עלי, ובביתי עוללים קטנים רעבים מאד צועקים ללחם. ואין. יהי נא חסדך עלינו להושיענו במהרה. כי אך אתה יודע צרתי ואך אתה תושיעני. ובאם אין אנחנו ראויים לישועתך. אנא אסוף את נשמתינו ברחמיך הרבים ונגנו מעצבוננו. ותעל שועתי אל האלהים השמימה. והנה אלהיו הנביא זכור לטוב לקראתו.

ויאמר לו מה לך כי תבכה. ויספר לו החסיד את מר לבו וישפוך לפניו שיחו. אמר לו אליהו אל תירא. החרש והתחוק כי בא קץ לצרותיך. איעצך קח אותי והחוק בי כאדון בעבדו. והובילני למכור בשוק ותקח את מחירי ותחיה בו. ויאמר לו החסיד. אדוני איך אמכרך ובני אדם יודעים שאין לי עבד. ואני מפחד פן יאמרו שאתה אדוני ואני עבדך. ויאמר לו אליהו אל תראג ואל תפחד רק עשה כאשר דברתי לך. וכאשר תמכרני תתן לי מן הכסף דינר אחד. ויעש החסיד כן ויוליכו בשוק למכור כמנהג האדונים. ויהי כל רואי אותם חשבו כי האיש העני הוא העבד ואליהו הוא אדונו. עד ששאלו את אליהו ויענה. הוא אדוני ואני עבדו. ויעבור שם אחד משרי המלך וירא את העבד וייטב בעיניו לקנותו למלך. ויעמוד החסיד ויכריז עליו עד שמנים אלף דינרים. ויאמר לו אליהו מכרני לשך הזה בעד שמנים אלף דינרים. השר התרצה לשלם בעדו מחיר הזה ויקנה את העבד. והחסיד לקח מן השר שמנים אלף דינרים ויתן לאליהו דינר אחד. אח"כ החזיר אליהו ליד החסיד את הדינר ויאמר לו. קח מידי ותחיה בו אתה ובני ביתך בעושר ובכבוד. ואל ישיג אתכם חסר ועוני כפי ימיכם. וילך אליהו עם השר. והחסיד שב מחר אל ביתו וימצא את אשתו ובניו עטופים ברעב. וישם לפניהם לחם ויין ויאכלו וישתו ותחי נפשם. ותשאלהו אשתו מה עשה. ויגד לה את כל אשר קרהו. ותשמח מאד כי הצליח ע"י עצתה. ויודו שניהם להקב"ה בדמעות גל על החסד אשר עשה עמהם. ויברך ה' את האיש מיום ההוא והלאה ונעש עשיר גדול וכן גם בניו אחריו:

הש אשר קנה את אליהו לעבד הציגו לפני המלך וימצא חן גדול בעיני המלך. בעת ההיא היה בלב המלך לבנות ארמון גדול והכין עבדים רבים אל המלאכה. גם אבנים גם עצים וכל צרכי הבנין הכל היה מוזמן. וישאל המלך את אליהו. מה מלאכתך. ויאמר לו אני יודע ומבין במלאכת זרש וחושב לבנות ארמונים יפים. וישמח המלך על דבריו. ויאמר לו אני מצוה אותך שתבנה לי ארמון גדול ויפה. וצורותיו ותכונותיו כך וכך. ויאמר לו אליהו אני אעשה ככל מצות המלך. ויאמר לו המלך אם יעלה בידך לגמור את בנין הארמון בששה חדשים. אעשה עמך חסד ואשלח אותך לחפשי אחרי כן. ויאמר לו אליהו טוב הדבר. כן אעשה כדבר המלך. ויקם אליהו בלילה ויתפלל לה' שישלח מלאכי מרום לבנות הארמון ולגמרו כרצון המלך. וישמע אלהים את תפלתו וימלא משאלתו וישלח מלאכים מן השמים לבנות את הארמון. ושרם עלות השחר נשלמה המלאכה. ויקמו את הארמון על מכונו כרצון המלך. אחרי אשר נגמר הארמון הלך אליהו לדרכו. ויוגד למלך בבקר כי הוקם הארמון בלילה עם כל שלימותו. וילך המלך לראות את הארמון וייטב בעיניו מאד וישמח שמחה גדולה. וימחר המלך לשלח לכרוא לפניו את אליהו.

ויבוקש ולא נמצא. או אמר המלך אין זה כי אם מלאך האלהים הוה זה העבר :

כאשר הלך אליהו לדרכו מארמון המלך פגע באיש החסיד אשר מכרדו. וישמחו מאד וישאלהו החסיד לאמר. מה עשה אדוני עם השר. ויספר לו אליהו כי היה באמת עבר נאמן. כי מילא את דברי השר ודברי המלך ככל אשר בקשו ממנו. ולא הפסידו את ממונם אשר שלמו בערו. כי בנה למלך ארמון מפואר ששזו עבודתו אלף פעמים ככה מן המחזיר אשר שלמו וישמח החסיד מאד ויאמר לו. החייתני אדוני בדבריך. כי עתה ידעתי שהכסף הבא לידי מן השר אין בו גוילה וְעִקְלָה. ויברך אליהו את החסיד עוד הפעם. ויצוהו לעשות צדקה וחסד עם עשרו כל ימיו. למען יתקיים עשרו ויפרץ לרוב עם בניו אחריו. אחרי כן פרח אליהו משם ויעלם :

(מדרש וזכר גם כן זכירה נקיטור) מעשה באדם אחד עשיר גדול שהיו לו קרקעות הרבה ולא היו לו שוורים לחרוש. מה עשה נטל כים מעות בידו והלך לעיר אחרת על יום השוק לקנות שוורים. אמת שהיה האיש הזה נדיב גדול בעל צדקה ומכנים אורחים. אבל לא היה לבו שלם כראוי באמונה של השנחה פרטית. והתאמר תמיד בלבו לאמר כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. כי הוין מרבה עושר. בדרך פגע בו אליהו הנביא וז' שהלך גם הוא על יום השוק. כמנהגו תמיד להמצא על כל דושווקים. והיה אליהו נדמה לפני האיש ההוא כמו סוחר. וישאל אותו אליהו. להיכן אתה הולך. ויענהו על שוק הזה אני הולך לקנות שוורים. א"ל אליהו אמור אם ירצה השם או אם יגזור השם יתברך. א"ל הסוחר הרי המעות בכיסי והדבר תלוי ברצוני. השיבו אליהו אם כן לא תהיה בזה הצלחה. אח"כ נפל הכיס עם המעות מצלחתו ולא הרגיש הסוחר. ויגביה אליהו את הכיס ויניח אותו על שן סלע בעובי היער במקום אשר אין אדם עובר שם. כאשר קנה הסוחר שוורים ורצה לשלם ראה שאבד בדרך את המעות וחזר לביתו בפחי נפש. שוב נטל מעות אחר והלך על יום השוק לקנות שוורים. והנה פגע בו אליהו הנביא שהלך ג"כ על יום השוק ונדמה לו כוון. א"ל להיכן אתה הולך. השיבו הסוחר שהולך על השוק לקנות שוורים. א"ל אמור א"ה או אם יגזור השם יתברך. והוא השיבו כאשר ענה בראשונה. ויפל אליהו עליו תרדמה וישב הסוחר לננו מעט וירדם. ולקח אליהו ממנו את הכיס עם המעות, ולא הרגיש מאומה. והניח אותו גם כן בעובי היער במקום אשר הניח את הכיס הראשון. ויקץ הסוחר וירא כי אין לו המעות. ויאמר אין זה כי אם ננבים גנבו ממנו את כיסו. ושוב הלך אל ביתו בפחי נפש. בדרך עלה בדעתו כי אך יר אלהים היא זאת. על אשר איננו מאמיני בכל לבנו רדשינו

הבורא ית"ש. והתיישב בדעתו כי מהיום והלאה יתחיל לומר אם ירצה השי"ת על כל דבר אשר ירצה לעשות. וינסה הסודר פעם שלישית ויקח אתו כים מעות וילך על יום השוק לקנות שוורים. ויפגע בו עוד אליהו בדמות נער עני המבקש עבודה להשכיר עצמו אליה. וישאל את הסודר דהיכן אדוני הולך. והשיבו על השוק לקנות שוורים אם ירצה השי"ת. ויברך אותו אליהו שיקנה בהצלחה. ויאמר לו. אבל דבר אחד אבקש שכאשר יקנה אדוני שוורים ויוצרך משרת שיעזור לאדוני להוליכם הביתה. אמצא נא חן בעיני אדוני לשכור אותי לעבודה הזאת. כי עני גדול אנכי ואל השכר הזה אני נושא את נפשי. ויאמר לו הסודר טוב הרבר. אם אך יעזור לי השי"ת שאקנה שוורים תבוא אלי ואקח אותך לעזור לי בזה. ויקנה הסודר שוורים טובים בזול וישכור את אליהו להנהגת השוורים הביתה. כאשר היו בדרך ועברו עם השוורים על יד היער הגדול אשר באמצע הדרך נבהלו השוורים ויברחו לתוך עומק היער. המה רדפו אחריהם והשוורים ברחו הלאה והלאה ויעמדו לפני שן הסלע. אשר עליו היו מונחים שני הכיסים הראשונים עם מעותיו. כאשר הגיע הסודר שמה וירא והנה שני כיסים שלו עם מעותיו מונחים. וישמח מאד ויורה להקב"ה. אח"כ הלכו השוורים בנחת וישמעו לקול מנהגם עד אשר בא הסודר לביתו בשלום. אז נעלם פתאום הנער. ונפקחו עיני הסודר להבין כי אך ההשגחה העליונה היתה בכל זאת. ויקרא על עצמו הכתוב. איש בער לא ידע ובסיל לא יבין את זאת:

(מדרש) מעשה בתלמיד אחד שהלך מארץ ישראל לבבל. והיה לו מעט ממון שהרויח בעמל גדול ובעצב רב. ויבוא לעיר בערב שבת קודש. ויבקש למצוא איש נאמן להפקיד בידו הממון עד אחר השבת קודש. וילך אל בית הכנסת וימצא איש מתפלל לפני ההיכל מעוסף בציצית ותפילין בראשו. ויאמר זה התלמיד בלבו. האם אמצא בעיר הזאת עוד איש כזה להפקיד אצלו ממוני. והמתין עד שסיים תפלתו. ויתן לו שלום. ויאמר לו התלמיד ידע אדוני כי איש אורח אנכי. זה עתה באתי לעיר הזאת ויש לי מעט ממון ובדעתי להפקיד אותם אצלך כי אני מאמין בך. ראמד ואיש טוב הרבר אעשה לך חסד הזה. ויקח מאתו את הכיס ויוליכנה לביתו. אחרי שבת קודש מיד ביום הראשון בא התלמיד אל זה האיש ויאמר לו. עשה עמי חסד ותן לי כיסי שאני חפץ ללכת לדרך. ויתנבר אליו האיש ויאמר לו מי אתה לא ראיתך מעולם ואיני יודע מה אתה שח לא מיניה ולא מקצתו. וכמה מעית ולאיש אחר נתת הפקדון. כשמוע התלמיד דברים האלה נבהל מאד ותקצר נפשו למות כי נשאר בעירום ובחוסר. וילך מר בחמת רוחו סר וזעף. ויבכה ויאמר מה אעשה ואנה אלך וממה אחיה. וישתומם כל היום ההוא וכל הלילה. וישכים עוד ביום המחרת לבית האיש הזה ויפייסנו ויחזנו אליו רי וחזיר עדיו.

והשבהו האיש למשוגע ולא רצה לענות לו מאומה. מה עשה זה התלמיד.
הלך בדילה לבית הכנסת ויבך ויאמר. רבון העולמים לא לאיש הזה
האמנתי להפקיד בידו ממוני. אלא האמנתי לשמך הגדול שהוא חקוק
בתפילין שבראשו ובציצית שבטליתו. ע"כ יהי נא חסדך עלי להושיעני
מצרה הזאת. ויבך בכי גדול מאד ויתנמנם. וירא בחלמו והנה אליהו
הנביא ז"ל עומד לפניו ויאמר לו. אל תתעצב יותר בני. אך השכם בבקר
לבית האיש הזה ותאמר ראשתי. בעלך שלחני אליך שתתני לי את הכיס
עם מעות אשר נתן לך ערב שבת וצוך להחביאו. ויצוני לומר לך זה האות
שאכלתם חמץ בפסח ולא התעניתם ביום הכיפורים. ויקץ ויבן את החלום
ותחי רוחו. ויתעורר וילך אל בית האיש ויעש בדברי החלום. כאשר
שמעה האשה זה האות מהירה לתת לו ממונו. וילך לדרכו שמח וטוב
לב. אך התפלא מאד על מעשים הזרים שר האיש הזה. אבל אחר כך
נתודע לו כל הענין. כי כאשר בא האיש לביתו הגידה לו אשתו את כל
אשר נעשה. וישתומם האיש ויאמר הלא אנכי לא שלחתי ולא צויתי
מאומה. ויחר בעיניו מאד שנתגלה קדונום וחרפתם. ויאמר אל אשתו.
אם כן איפה לבי ונחזור לדתנו הראשון. ויעשו כן ויצאו מן הכלל. כי
הם היו בראשונה כותים ונתגיירו רק לפנים. ועתה חזרו לסרחונם כאשר
היו מקודם:

מעשה פלא מן בעל סנדקאות.

(מדרש ויוטע) * בעיר אלכסנדריא של מצרים היה דר סוחר אחד
בשם ר' ברונא פווי. הוא היה עשיר גדול. ואשתו אשת חיל חנה שמה
אשר הולידה לו בנים ובנות וכלם הלכו בדרך ה'. זה ר' ברונא פווי
היה עסקן גדול במצות. ביתו היה פתוח לרוחה. ומצות הכנסת אורחים
היתה יקרה בעיניו וגם בעיני אשתו. ומעולם לא היו עיניה צרות
באורחים. ומלבד זה הוציא ר' ברונא כסף הרבה על מצות סנדקאות.
ובעת שהיה ר' ברונא בביתו השתדל הרבה שיהי' סנדק בכל יום. ובאם
הבעל ברית הי' עני עשה ר' ברונא את הסעודה של הברית מילה על
הוצאתו. וגם נתן כסף להספקת היוולדת העניה. עסק מסתרי היה לנסוע
פעם אחת בכל ג' שנים למרחקים, לסחור עורות יקרים מן החיות אשר
ביערים הגדולים. והתמדה שם ג' חדשים. אח"כ נסע לביתו. ויען כי
דרכו

(*) במדרש ויוטע שלנו לא נמצא רק חזי השני מן המעשה הנפלאה
הזאת. והעתקה הזאת היא ממדרש ויוטע של חז"י המכיל בקרבן הרבה

רבו היה דרך מדבר לא נסע מעולם לבדו רק עם שיירא. אשר שברו
 להם אנשי צבא עם כלי זיון להגן עליהם בדרך. ללחום עם השודדים
 אשר ארבו בדרך על כל שיירא להתנפל עליהם ולבזז מהם כל רכושם.
 פעם אחת נסע ר' ברונא עם שיירא ויתנפלו עליהם בלילה מחנה שודדים.
 ותתלקח מלחמה גדולה בין השיירא והשודדים. וכאשר ראה ר' ברונא
 שהשיירא נמצאת ברעה גדולה. קפץ מן חמורו והשכיב עצמו על הארץ.
 ויחזור על בטנו מעט מעט הלאה מן השיירא הצדה ויסתיר עצמו בחור.
 ויתפלל אל ה' ויבך שינצל מן השודדים, וכאשר קפץ מן החמור נפל
 הכובע שלו מעד ראשו וישאר מונח על מרדעת החמור. בין כך הסיעה
 השיירה ממקומה לאט לאט הלאה והלאה עד אשר האיר הבקר ותשקוט
 המלחמה. בתוך המלחמה חטפו השודדים איזו עגלות עם סחורות ויגוסו.
 אחרי אשר הרגו ופצעו איזה אנשים מן השיירא. מן ההרוגים ובפרט מן
 הנפצעים לא נשארו בדרך אף אחד. כי השיירא העמיסה אותם בחפזון
 על העגלות בעת ברחם משם. כיום המחרת כאשר האיר הבקר עמדה
 השיירא לנוח מעט ויחבשו את הנפצעים ויקברו את ההרוגים בקבר אחד.
 אחרי אשר נרשמו שמותם בספר למען ידעו להודיע בביתם כי מתו. ויהי
 בהחפזם לא דקדקו היטב להכיר פני ההרוגים מי חמה. ויען כי בין
 ההרוגים היה איש אחד עם זקן שדויה נדמה מעט לתבנית הסוחר ר' ברונא
 וגם כי הכירו היטב את חמורו ואת חפציו ואת הכובע שלו שנשא מונח
 על מרדעת חמורו. כי מעיר אלכסנדריא היה עוד סוחר יהודי אחד אשר
 נסע ביחד עם ר' ברונא וגם הוא טעה בזה. שה' נראה לו שר' ברונא
 מונח בין ההרוגים. ובכן כתבו בספר את שם ר' ברונא בין הנהרגים
 והנקברים. וכאשר ראו אח"כ שאחד מן השיירא חסר. חשבו שגלוקת
 בשביה להשודדים. וימסור מנהל השיירא ליד הסוחר השני אשר מעיר
 אלכסנדריא מכתב כתוב וחתום על דבר הריגת ר' ברונא. וגם נתן לו
 את חמורו של ר' ברונא עם הכובע שלו וישאר חפציו. למען יחזיר כל זה
 ליד אשתו של ר' ברונא כאשר יבוא אל ביתו בשלום. כל זה נעשה
 בחפזון בלי ישוב הדעת גדול. כי מיהרו לצאת מן המדבר מפחד
 התנפלות שודדים. הסוחר השני בא אל ביתו בשלום כעבור חצי שנה.
 וישלח לאשת ר' ברונא את חמור בעלה ואת הכובע שלו עם שאר חפציו עם
 מכתב מאת השר מנהל השיירא. שבעלה נהרג בדרך ע"י שודדים ושם נקבר.
 אח"כ העיד זה הסוחר בפני הבית דין שראה בעיניו את ר' ברונא בין
 ההרוגים וגם ראה את קבורתו. ובכן נחשבת אשתו חנה על פי החלטה
 הבית דין לאמתנה. על דבר בשורה רעה הזאת נשמעה בבית ר' ברונא
 קול וללה ימים רבים. ויתאבלו עליו מאד אשתו חנה וכל בני ביתו.
 אמנם יען כי חנה לא יכלה בלבדה לנהל את כל העסקים הגדולים והרבים
 אשר נשארו. על כן יעצו לה רבים שאין לה עצה אחרת כי אם להנשא
 לאיש משכיל וריו אשר ישום עין על הכל וידע ויבין לנהל הכל כראוי.

לא ארכו הימים אחרי שנת האבל ותנשא חנה לאיש סוחר חנם ומבין בכל העסקים. וחיו יחדו בשלום ובנעימים:

הסוחר ר' ברונא כאשר קפץ מן חמורו והסתתר עצמו מן השוודדים בשכבו על הארץ וחל על בטנו הלאה והלאה בחשכת הלילה. וכאשר לא שמע עוד קול מלחמה והבין שהשוודדים לא יראו אותו ממרחק. עמד על רגליו והתחיל לרוץ בכל כחו. הוא חשב בדמיונו כי ירוץ אחרי השיירא להשיגם. אבל משום הפחד והבהלה נתעה בדמיונו. כי מרוצתו היתה לצד אחר והתרחק בכל פעם יותר ויותר מן השיירא. כאשר האיר הבקר וזרחה השמש ראה ר' ברונא שטעה במרוצתו וכי נשאר לבדו במדבר שמים. ויבך מאד. וישב לנוח מעט. לאושרו נמצאה עוד אצלו חתיכת לחם עם מעט יין בצלוחית קטנה. ויאכל מן הלחם וישת מעט יין אך להשיב את נפשו. וישכב וירדם כי היה עיף מאד. אז עברה דרך שם חבורת שוודדים רוכבים על סוסים גדולים. ויראו את האיש ויעירוהו משנתו ויחפשו אצלו ויגזלו ממנו כל כספו. ויעקרו אותו בחבל ויניחוהו על סוס ויקשרו אותו אל הסוס ויקהוהו עמהם. ויובילו אותו איזה ימים על מרחק רב עד אשר באו אל כפר קטן. ויושיבו אותו בבית גדול נמוך ואפל. ושם נמצאו עוד אנשים שבויים ממדינות רחוקות אשר לא שמעו איש שפת רעהו, וישבו שם כמו בהמות ברפת. על הגג היתה ארובה ודרך שם היו משלשלים להם לחם ומים ומאכלים אחרים לרוב. לא ארכו הימים והדלת נפתחה. ויבואו שמה השוודדים מזוינים עם מלבושים פחותים של בד עבה ולבנה. ויפשטו מן השבויים את כל מלבושיהם ויצינו אותם ערומים וילבישו את כלם במלבושים שונים. לכל אחד נתנו ג' מלבושים כתנות מכנסים וכובע קטן הכל של בד עבה ולבנה. אח"כ קשרו את השבויים בחבלים זה לזה ויוציאו השוודדים אותם משם ויושיבוהם על שתי עגלות גדולות. ויסעו עמהם איזה ימים עד אשר באו אל שפת הים. שם עמדו אניות גדולות ממדינות רחוקות ובהם נמצאו סוחרים עבדים הקינים שבויים למכרם לעבדים. כל השבויים נמכרו לסוחרים האניות. וגם ר' ברונא נמכר להם:

עברו איזה שבועות והאניות הרחיקו משם בלב ים למדינות רחוקות למכור את השבויים האלה לעבדים. וגם ר' ברונא הוצג שם בשוק העבדים להמכר. ויקנהו איש וקן שהיה עשיר גדול וינהלהו אל ביתו. וימצא ר' ברונא חן בעיני אדונו ולא העמים עליו לעבוד עבודת עבד. רק מסר בידו את כל עסקיו ואת כל עבדיו שינהל אותם על פי פקודתו וישים עין על כל דבר שיתנהג כראוי. כי לא היו בנים לאדונו על כן היה ר' ברונא המושל והמפקח על כל עסקיו. וכמעט ששכח שהוא עבד. ויען כי במדינה ההיא היו שינאים מאד ליהודים ולא היו מניחים ליהודים לגדל

שם. על כן היה מוכרח ר' ברונא להסתיר הדבר שהוא יהודי. רק בהצנע שמר את היהדות כפי יכולתו. ויחשוב תמיד מוסמות ותחבולות איך לברוח משם. אבל זאת היה דבר קשה ומסוכן. כי שם היה חק ומשפט על עבר הבורח מבית אדונו שחייב מיתה. וכל הבאים אל אניה לנסוע ממדינה זו למדינה אחרת היו בודקים אותם היטב אם לא עבר הוא. וכל עבר היה נחתם בחותם על בשרו שם אדונו בצבע המתקיימת לעולם. ועל כן לא היתה עצה לר' ברונא לברוח משם וישב כך אצל אדונו ששה שנים. ויהי כי זקן אדונו מאד ויקרא אליו את עבדו ר' ברונא ויאמר לו. יען כי רואה אנכי שאתה עושה אצלי הכל באמונה. לא כעבד אצל אדונו. אך כבן אצל אביו. על כן הנני קורא לך דרור. ולא תקרא עוד היורש שלי אחרי מותי על כל רכושי. אמנם שני תנאים אני מתנה עמך שלא תעובני כל ימי חי. ובאם אני אמות בראשונה. אתה תהיה מחויב לזון את אשתי הוקנה בכבוד. כמו בעורני חי היום. וישתחוה ר' ברונא לפני אדונו ויורה לו על חסדו הטוב. בשנה השלישית חלה אדונו במחלה קשה וימת. ויהי ר' ברונא האדון על כל הרכוש הגדול שנשאר מן אדונו:

אחר כל אלה התחיל ר' ברונא לחשוב תחבולות. אם להביא אליו את אשתו חנה ממדינה הרחוקה. או שהוא יעזוב הכל ויברח משם למקום אשתו. ויאמר ר' ברונא אל לבו. הן שמנה שנים עברו מעת עזבתי את אשתי ובני ביתי. מי יודע מה נעשה שם עם ביתי ורכושי. ומי יודע אם אשתי חנה חיה עודנה. ויועץ לנסוע משם ראשית אל המדינה אשר שם הוא המסחר הגדול מן עורות החיות. אשר אל המדינה ההיא היה דרכו לנסוע שמה מביתו לקנות עורות. בחשבו כי במח כאשר יהיה שם יום השוק ימצא שם סוחרים מעירו. ויתודע מהם מכל אשר נשמע בביתו. ואז ידע מה לעשות. ויקח ר' ברונא אתו כסף הרבה וגם ארבעה עבדים. ויאמר כי נוסע הוא לסחור עורות יקרות למכרם אח"כ בביתו. ויסע לדרכו אל המדינה ההיא עם עבדיו בדרך האדונים. אחרי שלשה חדשים של טלטול הדרך בא בשלום אל המדינה ההיא ויחכה עוד איוה חדשים על יום השוק. ויהי כאשר חשב ר' ברונא כן היה. כי מצא על יום השוק שני סוחרים מעירו. כאשר ראו אותו הסוחרים והוא אמר להם מי הוא וישאל להם על אשתו ובני ביתו. נבהלו מאד הסוחרים מדבריו ויתמהו איש אל רעהו ויתלחשו זה עם זה. וישאל אותם ר' ברונא מה זאת כי נבהלו ומדוע מתלחשים. ויאמרו אליו האמת. כי הלא זה שמנה שנים אשר נתפרסם בעירם שר' ברונא מת בדרך ע"י מלחמת השורדים בנסעו לסחור עורות. ויספרו לו כי זה שנת השבע אשר אשתי חנה נישאת לאיש אחר וישבת עמו בשלום ושלחה. ויחרד מאד ר' ברונא מדבריהם ויברר רבו נדון. ויחפר בהם אם כל אשר כהנו. ויאמר אם כן למה זה

אמע לעירכם ללענ ולקלס. מוטב לי לחזור אל מקומי החרש אשר אני יושב שם בעושר וכבוד. ויכתוב ר' ברונא ב' מכתבים, מכתב אחד לאשתו חנה ולבניו. מכתב השני אל הבית דין אשר בעיר אלכסנדריא. ויודיע להם את כל תלאתיו. וכי עוד חי הוא. ומפני החרפה לא יוכל לשוב לעירו ויבחר לשבת במקומו החדש. ויבקש את הסוחרים שימסרו המכתבים כבואם בשלום לעירם. ויפרד מהם ר' ברונא בדמעות וילך אל בית מלונו בפנים וועפים. ויצו אל עבדיו להכין הכל לסמוע הביתה. באמרו כי העורות יקרים מאד בשנה הזאת. ואין כדאי לקנות. העבדים הכינו הכל על הנסיעה. ויהי בבקר ויסע ר' ברונא עם עבדיו אל ביתו החרש.

בדרך נסיעתו לביתו עברו דרך הים ההוא אשר על הגמל נמכרים עבדים. ויקנה לו ר' ברונא עוד עבד אחד. העבד החרש הזה היה יהודי בעל אשה ובנים ונשבה ע"י שודדים אשר מכרוהו לעבד. והוא היה מתירא לגלות שהוא יהודי כי ידע שבמקומות ההם שונאים מאד ליהודים וכל אשר ירצח נפש יהודי אין לו כל עונש. כעבור חודש ימים יצאו מן האניה ויסעו דרך יער גדול. אשר בו היה דר מקודם העבד החדש הזה. ומלאכתו היתה ביער ההוא לעשות שם ופת מן שרשי היער. ויהי כאשר הכיר העבד החדש את היער של בית דירתו. וכאשר עברו לפני המסלה ההולכת הצדה בעובי היער אל מקום ביתו. לא יכל להתאפק. כי נכסף וכלתה נפשו להתראות עם אשתו ובניו. וימהר העבד ויש הצדה ויחל לרוץ ביער. אבל ר' ברונא עם ארבעת עבדיו הבינו מיד כי בורח הוא וירדפו אחריו. ויקרא ר' ברונא להעבד שיחזור בטוב. ואם לא יחזור ירה יירה ע"י הקשת אשר לו. אבל העבד לא שת לבו לקריאתו וירץ הלאה בכל כחו והם רדפו אחריו. כאשר ראה ר' ברונא שאינו רוצה לחזור בטוב ירה אליו בקשתו הצדה. רק להפחידו שיעמוד על מקומו ולא יברח עוד. והעבד לא שת לבו גם לזאת. אז חרה אף ר' ברונא מאד על קשיות ערפו של העבד ויור אליו פעם שנית וימיתו. ויפול ארצה מתגולל בדמיו לא הרחק מן בית דירתו אשר עמד שם באמצע היער. כראותם שמת העבד חזרו אל הדרך ויסעו הלאה לדרכם. כעבור איזה ימים נמצא העבד הנהרג ע"י אנשי ביתו ויבכו עליו ויקברו אותו. ויהי מעת ההיא נחה רוח רעה על ר' ברונא כי היה לבו נקפו על אשר רצח נפש בסור. ויחשוב מי יודע תולדת זה העבד. כי הלא הוא עצמו נ"כ לעבד נמכר. ומלבד זאת הציקתו רוח בטנו על דבר השמועה שאשתו חנה נישאת באיסור לאיש אחר. ונגולה שינתו מעיניו ויחל להחלש בכל יום יותר ויותר. וכאשר בא ר' ברונא אל ביתו החרש היה רפה כח מאד. ויאמרו לו הרופאים כי ישכב במיטתו עד אשר יתחיה בתי. ארץ לא יושגת לו מאומה. והמחלה נרבה עליו אחר שנים

חדשים הרגיש ר' ברונא כי מסוכן הוא והבין שלא יקום עוד מן המסה כי ראה המות מרחף כנגדו. ויצו להכון לו קבר יפה על ההר אשר באמצע הגן שלו ולבנות עליו בנין מפואר. ויחי עוד חודש ימים וימת. ויקברו אותו עבדיו בקברו. אשר הכינו עבורו כרצונו :

כאשר באו שני סוחריו העורות אשר מעיר אלכסנדריא לביתם בשלום מסרו את שני המכתבים של ר' ברונא. אחד ליד אשתו חנה. והשני ליד רב העיר. ויעידו לפניו שזה הסוחר ר' ברונא בעצמו כתב את המכתבים והוא עורנו חי. רב העיר נבהל מאד מדבריהם. כי הוא בעצמו כתב וחתם ומסר את כתב ההיתר לאשת ר' ברונא שמוותרת להנשא. וישלח מיד לקרוא לה אליו ויודיע לה כי נישאת באיסור. ויפריש אותה מבעלה השני ע"י גט פטורין כדת. כאשר שמעה חנה הבשורה הרעה הזאת נתעלפה מרוב צער וגדול הכושה. ואחרי עמל גדול עלה ביד הרופאים להקיצה ולהחיותה. אבל מעת ההיא נחלתה על מחלת כאב לב. כי לא יכלה שאת את חרפתה. שהיא היתה האשה הנכבדת מכל נשי העיר ועשירה גדולה. ועתה כל העיר אלכסנדריא נעשית כמקרה. ומדברים ממנה בכל עבר ופנה. על כן נברה מחלתה בכל יום יותר ויותר. וסופה היה שמתה באותו היום שמת בעלה ר' ברונא במדינה הרחוקה :

אז תבאנה שתי הנשמות של ר' ברונא ואשתו חנה השמימה ביזם אחד לתת דין וחשבון על מעשיהם לפני הבית דין שלמעלה. ויבוא השמן ויקטרג עליהם שאברו שניהם את כל העולם הבא שלהם. כי ר' ברונא עבר על לא תרצח. שהרג נפש ישראל במזיד. והיא עברה על לא תנאף. כי בהיותה אשת איש נישאת לבעל אחר. מעמו של המקטרג היה שר' ברונא למזיד יחשב. יען כי היה לי לחשוב אולי יהודי הוא זה העבד. ועל פי הדין אין יהודי נמכר לעבד עולם. כי הלא גם ר' ברונא בעצמו לעבד נמכר והיה בסתר יהודי. ובגגלה לאינו יהודי. וכן חנה למזידה נחשבת. כי האמנם שנישאת עפ"י בית דין ע"י עד אחד. אבל הלא יסוד ההיתר של עד אחד היא רק משום החוקה שהאשה דייקא ומנסכה. והיא שלא דקדקה כראוי בזה לחקור ולדרוש היטב אם בעלה חי או לא. ע"כ למזידה נחשבת. ונעשה רעש גדול לפני הבית דין שלמעלה. כי שניהם היו להם מליצים טובים כמה אלפים מן המצות ומעשים טובים שלהם. אבל לא ידעו איך לסתום את פי המקטרג על שני עבירות החמורות האלה. ויודע הדבר לאליהו הנביא. ויאמר אליהו הן חמש מאות וחמשים פעמים ישבתי בארץ אצל זה האיש ר' ברונא על כסאית הסנדקאות של ברית מילה. ונעשה שכן שלי. ואיך אוכל לראות בהיות שכן שלי בניהם. וגם אשתו חנה היתה צדקת וקיימה מצות הכנסת אורחים כזאיו. לא כשאר נשים שעיניהן צרות באירחים. וכמה

פעמים הייתי מנסה אותה במצות הכנסת אורחים שנעשיתי לאורח המטריה אותה בכמה מרחות. והיא לא נלאתה וכל אשר יכלה לעשות בכחה עשתה בתום לב. ועתה איך אניה לאותן שתי הנשמות היקרות להורידן לבאר שחת. ויתיצב אליהו הנביא לפני הבית דין שלמעלה להמליץ עליהם. ויטעון שר' ברונא יצא היטב בזה אשר ידה בתחלה הצדה להפחיד העבד. והעבד הוא המתחייב בנפשו אשר לא שת לבו לקול הירייה. כי אף עבד עברי אסור לו לברוח מאדונו. ומכל שכן זה שר' ברונא חשבו לקנין כספו ודאי שהיה אסור לו לברוח במרד לעיני אדונו. ובדבר שלא היה יכול להתאפק מחמת הגענועים שלו לאשתו ובניו. אין שום ספק שאם היה העבד נופל לרגלי אדונו ר' ברונא והתחנן אליו לשחררו. יען כי יש לו ביער הזה בית דירתו עם אשה ובנים, אז בודאי היה ר' ברונא מניחו לחפשי. ועוד היה מעניקו בכל טוב. ואפילו אם לא עלה על דעתו שום ספק שהוא יהודי. ועל כן העבד הגהרג הוא בעצמו היה מתחייב בנפשו. ור' ברונא זכאי בזה לגמרי. אח"כ המליץ על אשתו חנה שיש לפוטרה מחטא הזה. יען כי הער אחד שהעיד הוא היה איש נאמן ונכבד בעיר אלכסנדריא וחשוב כמאה עדים. וגם שיש לו מר גם עליה שהיתה דייקא ומנסבת. יען כי המתנה יותר משנה. והעמידה על חוקה זו. שכיון שחיו בשלום ובאהבה וריעות ביחד יותר משלשים שנה. דבר ברור הוא שאילו היה חי היה בא לביתו כמשך זמן רב הזה. או שחברא חברא אית ליה והיה על כל פנים שולח ידיעה ממנו אליה. אף אם לא היה ביכולתו לשלוח מכתב. ועל כן גם היא זכאי בזה לגמרי. וצריך לפטור שניהם מכל עונש. ויצא הפסק מן הבית דין שלמעלה. שאין לחשוב שניהם כמזידים. אבל גם לא כאנוסים שיפטרו לגמרי. אלא חשובים כשונגים בדבר. ואף שונג צריך תיקון על חטאים חמורים כאלה. על כן יתקנו שניהם חטאותם ע"י שיתגלגלו שנית על הארץ ויסבלו צער מעין חטאותם. באופן שיודונו שנית. והוא ימכר לעבד על שבע שנים אחרי היותו בעלה. ויעבור עם אדונו לפני ביתו ואשתו ויסבול הצער של הגענועים לאשתו ולא יברח מאדונו. והוא תתקן את חטאה בזה שתסבול צער של עונתה שבע שנים. משך הזמן שישבה באיסור עם בעלה השני. ולא תבגוד עוד בבעל נעוריה. ומפני שאליהו הנביא היה המליץ טוב שלהם. מסר הבית דין שלמעלה את הדבר בידו שהוא ישים עין עליהם בארץ שהעונשין שלהם יצאו לפועל כראוי. ויקח אליהו הנביא אותן שתי הנשמות תחת השנחתו וירד עממן לעולם הזה:

חלק שני של המעשה ההיא.

להתפלל תמיד. רבונו של עולם תן לי בן ואמרנו תורה כחפץ לבי. שמע הקב"ה תפלתו ונתן לו בן. ויגזור אליהו הנביא על נשמת ר' ברונא פווי שתתגלגל באותו הבן. ויקרא אביו את שמו שאול מתניה. לאמר כי מה שאלתי. והוא מתן יה. שנתן לי הקב"ה בן הזה במתנה. ובמדינת צור היה אדם אחד עשיר גדול עושה צדקה וחסד שהיו לו עשרה בנים. ותצפה אשתו מאד להוליד בת. ותרד נרד לאמר. אם אוכה להוליד בת אקח לה אם ירצה השם חתן תלמיד חכם. ואף אם יהיה עני אתן לו כל ההצטרבות שיעסוק בתורה ויהיה לבתי בעל תלמיד חכם. וישמע אליה הקב"ה ותלד בת. ויגזור אליהו הנביא על נשמת חנה אשת ר' ברונא פווי שתתגלגל באותה הבת. ותקרא לה בשם חנה. לאמר כי היא יפת תואר ויעלת חן. ויגדל שאול מתניה אצל אביו ולמד עמו תורה ונתחכם ביותר עד שנעשה בן שמנה עשרה שנה. אז נפל אביו למשכב ויבין כי בא קצו. ויקרא אליו את שאול מתניה בנו ויאמר לו: בני היקר. כאשר אני מבין לא אוכה לראות בחופתך. על כן תדע כי עושר גדול אני מניח לך בירושה. ואם מלבד שתי עיניך תאורנה לך עוד שתי עינים. הלא הן אמת וגמילת חסדים. אז תצליח בכל דרכיך. — ויסגור אביו את עיניו וימת. ויבך אותו בנו ויתאבל עליו ימים רבים:

ככלות ימי האבל אמרה לו אמו: בני מחמדי. תדע שעליך מוטל לעסוק בעסקי אביך אשר הניח לך ולא ילכו לאיבוד. וגם הגיע הזמן שאתה צריך לישא אשה. על כן קח בידך ממון אביך ולך עסוק בסחורה. והקב"ה יצליח את דרכך. — ויקח שאול מתניה כים עם מעות וילך אל שוק המסחר וירא את האנשים כי אלו חוטפים ואלו גוזלים. אלו גונבים ואלו נשבעים לשקר. וחזר לביתו ריקם. ותשא לו אמו. מפני מה לא סחרת כלום. אמר לה. יען כי לא כשר הדבר בעיני עסק המסחר. מתוך שהאנשים הסוחרים מדברים יחדיו כזבים. אחת בפה ואחת בלב. ואבי צוה עלי לפני מותו שהאמת וגמילת חסדים תהיינה לי לעינים. וילך שאול מתניה ביום השני לשוק אחר. וירא סיעה בני אדם הולכים לגבות צדקה לפדות את המת מן התפיסה להביאו לקבר ישראל. והיה נצרך על זה ממון הרבה. ויאמר שאול מתניה בלבו. אקיים פקודת אבי ואגמול חסד שר אמת עם המת הזה לפדותו. והיה לו מעט ממון אצלו. וירץ לביתו לקחת מכסת הכסף הנצרך לפדות. ותשאל לו אמו. מדוע זה בני אתה נבהל להון היום הזה. ויאמר אל אמו. כי היום נדרמנה לו סחורה טובה לקנות. ומתיירא שלא יקנו אותה סוחרים אחרים. וימהר ויקח את הכסף וירץ אל הנביא צדקה וילך עמהם אל השר שר התפיסה וישלם את הכסף. ועוד באותו היום בא המת לקבר ישראל. כאשר בא שאול מתניה בערב לבית אמו שאלה אותו. איה הסחורה אשר קנית היום

כי היו הרבה עינים על הסחורה הזאת. ביום השלישי הלך שאול מתניה למייל בשדה. וירא אדם אחד חורש בשדה עם צמר בקר וגם היה קורא בספר. ויחשוב שאול מתניה כי בוראי זה האיש הוא איש ישר ונאמן וגם תלמיד חכם ע"כ אלץ אליו ואתרבק בו. וזה האיש החורש היה אליהו הנביא. וירץ אליו זה הבחור ויאמר לו שלום עליך רבי. והשיבו אליהו. עליך שלום. וישאלהו שאול מתניה מה זה העבודה או האמנות שאתה עמל. אמר לו בני, אני חורש שנאכל אני ואשתי ובני ביתי. וגם להאכיל העניים והאביונים ובהמות השרה וחית הארץ ועוף השמים. א"ל שאול מתניה גם אני מבקש אומנות כזאת וישרה היא בעיני. אבל עוד לא אדע באיזה מקום יגזור עלי הקב"ה להתיישב. כי תורה הרבה וגם חכמה לטרד איתי אבי זכור לטוב. וגם בית והון הניח עבורי. אבל מה' אשה משבלת. ואני אדוני בחור ומבקש מקודם אשה יראת ה' ויעלת חן. אמר לו אליהו. בני. חייך שלא נמצאת אשה יראת ה' ויעלת חן כמו נערה אחת ששמה חנה. והיא נמצאת במורה מדינת צור ושמורה היא לך. ואם תרצה אוליך אותך שמה בזמן קצר. ויאמר הבחור אבל אלך מקודם ואשקה לאמי הזקנה. ויאמר לו כך. וילך ויאמר לאמו. תדע אמי שאני צריך ליסע על איזה ימים למכור הסחורה שקניתי ולקנות סחורה חדשה. ע"כ אל תדאגי עלי. וישב שאול מתניה אל אליהו השרה. במקום הזה אל מקום הכלה היה מהלך זמן רב. ויקח אותו אליהו ויוליכוהו שמה בשעה קטנה. והעמידו בדרך מחוץ לעיר ויאמר לו המתן עלי כאן. עד אשר אלך מקודם לדבר עמה שתתרחצה להנשא לך. בלי שילפניו היה נראה לחנה בחלומה איש זקן ויאמר לה: „תדע בתי שאנכי זקן אבי אמך ובאתי אליך מעולם העליון להודיעך. כי ביום מחר יבוא אליך איש חגור אזור עור והוא בעל שער. ויציע לפניך חתן טוב. וכאשר יאמר לך כן תעשה“. בבקר ספרה חנה את חלומה לאמה ותפעם רוחה. ויתמהו אביה ואמה על דבריה. ובאותו היום בא אליהו אל בית חנה. ויאמר לה חנה הבאתי לך את זוגך. מה את אומרת. התנשא לאיש הזה אשר אראך. ותאמר לו אם מאת הקב"ה יצא הדבר הנני מרוצה. וגם אביה ואמה אמרו לו כך. מיד הביא אליהו את הבחור שאול מתניה לפניהם. וימצא חן בעיניהם. עישרו אותו וזווגו אותו עם הנערה חנה. וגם עשו הנשואין בזמן קרוב. וישמחו מאד בראותם שזה החתן הוא בר אריון ובעל מדות טובות:

ביום השביעי של שבעת ימי המשתה בא להם אליהו ומצא להחתן שהוא יושב ומשחק עם הכלה. ויקרא אותו אליהו החוצה ויאמר לו. איך השלכת מנגד את חייך הנצחיים כל שבעת הימים ולא עסקת מאומה בתורה וגם לא בנמילת חסדים. על כן נגזר עליך שתמכר לעבר על

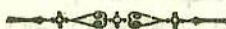
הלך משם אליהו והניחו לברו. התחיל החתן להצטער. והכירה בו הכלה כי פניו זועפים ותשאלהו: מדוע פגית רעים ומה הצער שלך. אפשר שאינני כשרה לך או שאין אני הוגנת לך. או אולי אתה דואג על מטון שלא ניתן לך. הרי ינתן לך כרצונך והכל בידך. או אפשר שאתה מצטער בשביל אבותיך שאתה מתגעגע אליהם. אדרבא אמור ונלך אצלם. ויאמר החתן הן דבריך האחרונים אמיתיים. כי הנחתי בביתי אם זקנה גלמודה. והיא דואגת עלי מאד. מיר חבשו חמורים ויאסרו עגלות לשאת את רכושם. וגם עבדים ושפחות לקחו עמם ויסעו אל המדינה מקום תולדת שאול מתניה:

בלילה תעו מן הדרך למקום מדבר שמש. ויסעו כן שלשה ימים. ולא ידעו איפה הם נמצאים. ביום הרביעי ראו והנה ארץ פוריה לפניהם וגם שם לא היה ישוב. רק נהר מים ועץ פרי וינחו שם. ויאמר שאול מתניה אל אשתו הן עיף אנכי מטלטל הדרך ואני מבוסה כאבק המדבר. אלך לרחוץ את בשרי בנהר הזה ותחי רוחי. ויתרחק מן האהל וילך שפי על שפת הנהר. והי כאשר ישב על הארץ ורצה לפשוט את מלבושיו. בא אליו אליהו ולקחו בכנפיו והוליכו למקום רחוק ומכר אותו לעבר על שבע שנים. חנה המתניה עליו שעה ושנים ותרא כי איננו. אז שלחה עבדיה לבקשו. אבל באו ריקם. מיר הבינה חנה בחכמתה כי יש בזה ענין נסתר ואך יר' ה' עשתה זאת. נתנה הוריה לחקב'ה ואמרה. ה' נתן וה' לקח. יהי שם ה' מבורך לעולם ועד:

חנה ישובה נביכה איזה ימים. כי לא ידעה מה לעשות. אח"כ התעוררה ותאמר אל עבדיה. קחו את תבואות אשר יש אתנו על העגלות ותרעתם בשרות האלה. קחו מן העצים ובנו בתים ונעשה כאן עיר. כי אני יודע שיהיה בקרוב רעב גדול בעולם. ודרך הנהר הזה עתידים הרבה נחירים לעבור באניות לבקש תבואה לקנות. וכאשר יתודע להם שיש כאן תבואות יפות יקנו אצלנו ונתעשר. מיר לקחו העבדים עצמם לעבודה ויכרתו עצים ויבנו בתים ויורעו שדות ויעשו כרמים ופררסים. ויצלחו מאד. כי הארץ נתנה שם יבולה במדה גדולה. ויתפרסם הדבר לאט לאט שנעשה במקום הזה ישוב חדש וכי יש כאן תבואות הרבה למכור. ויחלו לבוא שמה סוחרים באניות דרך הנהר לקנות אצלם תבואות ופירות. לאחר ארבע שנים היה רעב ויבואו שמה הרבה סוחרים גם ממקומות רחוקות לקנות בר. בשנה החמישית באו שמה גם שאול מתניה עם אדונו לקנות חטים. והיה שאול מתניה סובל עליו השק עם החפצים של אדונו. כאשר באו אל בית חנה ושמעה את קול שאול מתניה הביטה בפניו והכירה שהוא בעלה. וגם הוא הכיר אותה. ויבך שאול מתניה בסתר לגובה אשתו חנה. וגם היא התחילה לבכות. ותתאפק ותצא לחדר אחר

שלא ירגיש איש בזה. כלילה קראה חנה אותו בסתר לחדר אחר. ויספר לה את כל אשר קרהו ויבכו שניהם. והנחם אותו חנה והאמר לו אל תדאג מאומה. אני שפחתך ואתה בעלי. לא כנדתי באהבתך ולא אכנר לעולם. ונתנו שניהם שבח והודיה להקב"ה על הנסים שנעשה להם. ותתן לו חנה לאכול ולשתות ותבקשהו שלא יבכה כי בא קץ לצרותיו. ויאמר לה שאול מתניה איך בא הקץ. כי הלא נמכרתי לעבד על שבע שנים וזה שנה החמישית. ועדיין עלי דעבוד שתי שנים. ותאמר לו חנה הנה אחביא אותך במערה ויחשוב אדונך שברחת ממנו. וכאשר ילך מכאן נחיה יחדו חיים נעימים. ויען לה שאול מתניה זאת לא אוכל לעשות. כי דרך תרמית וְעִנְיָהּ הוא לברוח מן האדון אשר שלם בעדי שכירות על שבע שנים. ואת מכירה את לבבי כי קשה עלי לנשות מן דרך האמת והיושר. ותאמר לו חנה אם כן אפרה אותך מאת אדונך ואשלם לו בעד חשתי שנים כמה שירצה. ויהי בבקר ותאמר חנה אל אדוני. תן לי זה הבחור עבדך כי חסר לי עבד כזה ואני אשלם לך את מחירי. ויען לה האדון. אף אם תתני לי כל רכושך לא אמכרנו לך. כי דעת קץ אני צריך לחזוירי לזה שמכרו לי. מיד הבינה כי כן הוא גזירת הקב"ה. חזרה אל בעלה בדמעות על רחיה. ותאמר לו לך מחמד עיני לחיים ולשלום. אנכי אמתין עליך לעולם. וזה שהרחיק ממני הוא יקרב אותך אלי כאשר יבוא המועד. וילך שאול מתניה עם אדוני משם והיא לא ציחה ולא בכתה עוד. אלא תלתה עיניה לשמים והתפללה אל הקב"ה. שיחזיר לה את בעלה בשלום כאשר יבוא המועד :

מקץ שנתיים ימים אחרי כן בא אליהו אל שאול מתניה. נמלו בכנפיו והחזירו אל בית אשתו חנה ויברכהו ויאמר לו: לך מכאן בדרך העולה מורחה אל ארץ תימן ותבוא אל נחלת אביך. ואם תעשה צדקה וחסד יאריכון ימיך וימי אשתך חנה ותכלו ימיכם בנעימים. לא ארכו הימים ויקח שאול מתניה את אשתו חנה עם עבדיו ושפחותיו ויסע אל ארץ תימן ויבוא אל עיר מולדתו. וימצא עוד את אמו הזקנה בחיה. וישב בנחלת אביו. ויעש צדקה וחסד כל ימיו. וישמור את עצמו מאד מכל תרמית וְעִנְיָהּ. ורק האמת והיושר היו נר דרגליו. עליו כתוב איש אמונים מי ימצא. ועליה כתוב אשה יראת ה' היא תתהלל :

שער ה.

לימודי אליהו הנביא ותוכחתו.

(נרמז ג.) תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו הנביא וכוזר לטוב ושמר לי על הפתח והמתין לי עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי. שלום עליך רבי. ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי. אמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו. אמרתי לו להתפלל. ואמר לי היה לך להתפלל בדרך. אמרתי לו מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עובדי דרכים. ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה באותה שעה למדתי ממנו ג' דברים. למדתי שאין נכנסין לחורבה. ולמדתי שמתפללין בדרך. ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה. ועוד אמר לי. בני מה קול שמעת בחורבה זו. אמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת. אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי חייך וחיי ראשך. לא שעה זו בלבד אומרת כך. אלא בכל יום ויום ג' פעמים אומרת כך. ולא זו בלבד. אלא בשעה שישיראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין. יהא שמייה רבה מברך. הקב"ה מנענע ראשו ואומר. אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך. מה לו לאב שהגלה את בניו. ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם:

(נרמז ו.) איש אחד היה מתפלל אחורי בית הכנסת ולא החזיר את פניו לבית הכנסת. ויעבור שם אליהו. נדמה לו כסוחר ישמעאלי ואמר לו. איך נועזת להתפלל כך לפני אדונך. ואתה מראה בזה כאילו יש ח"ו שתי רשויות. הוציא את חרבו והמיתו. (יש גורסין ופסק את ראשו:)

[אמר המעתיק זה הוא מעשה פלא שאליו יהרוג אדם בעבור זה וכבר התפללו על זה מפרשי הש"ס. ובחינושי אגדות מהרש"א כתב וז"ל. יל דאידימי ליה כטייעא לא קאי אלאהו. אלא אלאו איש דלא הוה מהדר אפיס קאי. דהוה אידימי ליה לאלהו שאינו ישראל אלא ערבי ולכך הרגו אלהו. עכ"ל. והנה כל מבין יבין שהפירוש הזה הוא דוחק גדול מאד לומר כך ח"ו על אלהו הנביא. כי אפי' בהמתן של גדיקים אין הקב"ה מביא תקלה ע"י וכו'. ומלבד זה אינו מובן דממנ"פ אם היה סובר שזה ערבי מה זה שאמר לו כדו קיימת קמי מרד. ועל דעתי בלתי ספק שקולמוס המהרש"א לא פלטה דברים האלה. אלא שאיזה תלמיד טועה הכנים דברים זרים האלה בדברי המהרש"א. או שיש כאן איזה ט"ם וחסרון דברים. ובדאי יש לער להמהרש"א ז"ל בעולם העליון מן פירוש הזה. וע"כ מזה על כל אדם לתקן כחו

בגמרא שלו דברי המידושי אגדות. ולפענ"ד נראה לפרש ראין הדברים כפשוטן שהמיתו בחרב. כי הרי אף במורה שבכתב מלינו בעניינים כאלה שהמקרא יולא מידי פשוטו. ומכל שכן בדברי חכמים שהיו רגילין עפ"י רוב לומר דבריהם בדרך רמז. הרי כתוב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך. ואין לומר שמתן ואבירם מתו ממש כידוע. אלא שנעשו עניים. ועני חשוב כמת. ועיין נדרים (ח:) ועוד כתוב הבאשחם את ריחמו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגו. וכי חרב ממש נתנו משה ואהרן בידם. או האם באמת הרגו אותם בחרב בעבור זה. זאת לא היה. אלא כיון שנתנו עליהם עול שעבוד קשה יותר למדי. מכנה זה הלעז בשם הריגת חרב. כמו שמכנה לער העניות בשם מיתה. ועפ"י יש לפרש כאן שזה האיש שהיה מתפלל אחורי בית הכנסת מבחוץ ולא התערב את פניו לביהכ"ס הוא היה איש עשיר גדול ומפונג מנוער. ואהב את גופו מאד בדרך הגזירים קלי הרעת. והנהיג עלמנו בגאווה לפני המקום שלא ראה לכנוס לביהכ"ס לדחוק את בטנו שם. ואף גם לא ראה להחזיר את פניו כנגד פתח ביהכ"ס. כדי שלא ישאב בקרבנו האויר היוצא ע"י הפתח מן הדחק והלחץ של ביהכ"ס. ועל זאת חרה אפו של אליהו הנביא והענישו במיתת חרב. ואין מיתה זאת אלא עניות. והחרב הזה היינו כמו החרב של הפסוק הבאשחם את ריחמו וגו' לתת חרב בידם להרגו. שפירושו הוא עול שעבוד גדול. ולפי הגירסא שפסק את ראשו בחרב. היינו ג"כ המכוון כך שהענישו בעניות. והיה הולך אח"כ בהכנעת ראש למטה כאילו היה נפסק ראשו מעל לוארו. וגם ע"ד הרמז חבין כך כי חר"ב בגימטריא ד"ל ומסכ"ן. וכפסר"א בגי' השם בהתבא"ת ב"ש. שבכת זה השם מסתכל ברשעים ומענישם באזה עונש שיראה ואפי' במיתה. כי בכח זה השם הרג משה את המלרי. וכאן בודאי מסתבר יותר לומר שנעשו בעניות. מדה כנגד מדה תחת אשר חטא ע"י גאות וקומה זקופה. וממילא מובן שאח"כ היה יכול לסבול האויר של לחץ ביהכ"ס וזה הפירוש הוא עכ"פ ענין אחתי כמוזן לכל מודה על האמת]:

(מד"ר במדבר ותד"א פ"ג) כך סיפר אליהו הנביא ז"ל לפני החכמים. מעשה בארם אחד שהיה עומד בבית הכנסת הוא ובנו. כל העם היו עונים אחר העובר לפני התיבה אמן והללויה. ובנו ענה דברים של תיפלות. אמרו לו הבריות שימחה בבנו. אמד להם מה אעשה לו תינוק הוא ישחק. וכן עשה כל ח' ימי החג ולא אמר לו אביו כל דבר. וסופו היה שבמשך איזו שנים מתו אשתו ובניו ובניו בניו ויצאו מ"ו נפשות מתוך ביתו. ולא נשתייר לו אלא שתי נפשות. אחד חיגר וסומא. ואחד שומה ורשע:

שוב מעשה בארם אחד שהיה מתחרט על שלא קרא ולא שנה. משה אחת הייתי עומד אני והוא בבית הכנסת. וכיון שהגיע שליח צבור

לקדושת השם הנביה אותו האדם את קולו וענה אחריו בכל כחו ואמר ק' ק' ק' וכו'. אמרתי לו בני מה ראית שהגבתה קולך עד מאד. אמר לי לא זכיתי לא למקרא ולא למשנה. ועכשיו שניתן לי רשות לענות מה שאני יודע לענות. אמרתי אנביה את קולי על כל פנים בזה המעט ותנחו עלי נפשי. וסופו היה שבמשך איוז שנים עלה אותו האיש מבבל לארץ ישראל ונעשה ממונה מן הקיסר עד כל בירניות שבארץ ישראל ונתעשר מאד הוא ובניו ובני בניו עד סוף כל הדורות.

(א"ר פ"ד) שוב מעשה באדם אחד ששאל אותי פעם אחת ואמר לי. רבי מפני מה נאמר (תהלים קל"ו) נותן לחם לכל בשר. ונאמר (ס"ס קמ"ו) נותן לבהמה לחמה וגו'. ולאדם אין מכין הוא לו פרנסה מזומנת ומתוקנת. אלא שצריך למרוח להכין לעצמו לחם. אמרתי לו בני לא על ידי זה בלבד שהאדם עושה בידיו הוא ניוון. אלא עי"ז שהקב"ה מברך את מעשי ידי כל איש ואיש לפי זכותיו. ובלתי ברכתו של הקב"ה לא היה קיום כלל למעשי ידיו של האדם. ועוד צא ולמד מן השומע שעובר בשוק. כיון שניטל ממנו חכמה ובינה דעה והשכל. וכי יכול הוא לפרנס את עצמו אפי' שעה אחת. הרי הוא חשוב כבהמה. לפיכך נמצא שהקב"ה מפרנס את האדם בכל רגע ורגע. ע"י הברכה ששולח במעשי ידיו. וע"י שנותן בו חכמה ובינה דעה והשכל :

ועוד שאל אותי ואמר. רבי שני פעמים גלו ישראל. בבית ראשון ובבית אחרון. בבית ראשון ניתן להם זמן. ולמה בבית אחרון לא ניתן להם זמן. אמרתי לו בני יושבי בית ראשון אף על פי שהיו עובדי ע"ז היה בהם דרך ארץ ואהבה מזה לזה. ועסקו בצדקה ובגמילות חסדים. והקב"ה היה צופה ומביט שיש די בזמן גלות של ע' שנה שיתלכנו ויצורפו ויתתקנו מאותו החטא של ע"ז שהיו נשתקעים בה. אבל יושבי בית שני שחרב בשביל קנאה ושנאת חנם ופירוד לבבות לא נתגלה קצם. שהרי עדיין השמן הזה מרקד בין ישראל. ועמל בכל כחותיו להרבות בין ישראל קנאה ותחרות ושנאת חנם. ואין הדבר תלוי אלא בנו. ומה עלינו לעשות. לשפוך רחמים ולבקש תחנונים ותפלה מלפני הקב"ה. או יתגלגלו רחמי המרובים עלינו. ויתקיים בנו מה שנאמר (מיכה ז') עלה הפורץ לפנייהם וגו' :

(א"ז פ"ד) שוב מעשה בעם הארץ אחד שבא כנגדי פעם אחת והיה מתלוצץ ומלעיג בדברים. ואמרתי לו בני מה אתה משיב לאביך שבשמים ביום הדין. אמר לי. רבי יש לי דברים שאני משיב. בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאלמוד תורה. אמרתי לו בני מה מלאכתך. אמר לי.

ולהשליך למים להעלות דגים. א"ל. רבי בזה נתנו לך בינה ודעת מן השמים. אמרתי לו אם לזה נתנו לך בינה ודעת מן השמים. לדברי תורה שכתוב בה (דברים ל') כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו. על אחת כמה וכמה שנתנו לך בינה ודעת מן השמים. מיד היה מרים את קולו ונבכה ומתאנח וקבל על עצמו ללמוד תורה:

(מנחם י"ג.) שוב מעשה בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ח"ח הרבה ומת בחצי ימיו. והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזירתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם. כתוב בתורה (דברים ל') כי הוא חייד ואורך ימיו. בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש ח"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו. ולא היה אדם מחזירה דבר. פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותו המאורע. אמרתי לה בתי בימי נדוּתך מה הוא אצלך. אמרה לי חם ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע בי. בימי לבוּתך מה הוא אצלך. אמרה לי אכל עמי ושתה עמי רחצתיו לו את רגליו וסכתיו לו את השמן וישן עמי במטה אחת בקירוב בשר. אבל לא עלתה דעתו על דבר אחר (ולתשמיט). אמרתי לה ברוך המקום שהרגנו. שאין לפניו משוא פנים. שכן כתוב בתורה (ויקרא י"א) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב. יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברי תיפלות ויהא ישן עמה בכנדיה על מטה אחת. תלמוד לומר לא תקרב. אפילו קירוב בשר אסור:

(מנחם ס"ג.) ועיד סיפר אליהו הנביא ז"ל לפני החכמים. פעם אחת הייתי מחזר על תפוחי רעב שבירושלים. לראות אם נמצא ביניהם מי שארזי להחיותו ולהשיב את נפשו. מצאתי תינוק שהיה תפוח מרעב ומוטל באשפה. שאאתי אותו. מאיוו משפחה אתה. אמר לי ממשפחה פלוגית אני. אמרתי לו כלום נשתויר מאותה המשפחה. אמר לי. לא חוץ ממני. אמרתי לו אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה תרצה ללמוד ממני. אמר לי. הן. אמרתי לו אמור בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמר לי. הם שלא להוכיר בשם ה'. שכן למדו אותי אבי ואמי. ומיד הוציא יראתו מחיקו והיה מחבקה ומנשקה עד שנבקע כריסו. ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה. לקיים מה שנאמר (ויקרא כ"ו) ונתתי פגריכם על פגרי גלדיכם. ולפיכך הביא הקב"ה עליהם חרב ורעב ואבדון. כי אמרו לאל סור ממנו ודעת דרכך לא חפצנו. ועבודת גלולים היתה חביבה עליהם כל כך עד שאפילו התינוק היה מוסר נפשו עליה:

(מד"ר זוטאטס) רבי מאיר היה רגיל לדרוש בבית המדרש בכל ליל שבת ואשה אחת היתה רגילה לשמוע הדרשה. פעם אחת נמשכה הדרשה

שבת. אמר לה בעלה היכן היית עד עכשיו. אמרה לו שומעת הייתי
לרבי מאיר דורש. והיה אותו האיש ליצן. אמר לה בכך וכך שעשית
אין את נכנסת לביתי עד שתלכי ותרוקי בפניו של רבי מאיר. יצאה
לה פביתו. נגלה אליהו וזכור לטוב לרבי מאיר ואמר לו הרי בשבילך
יצאה האשה מביתה. וסיפר לו האיך היה המעשה. מה עשה רבי
מאיר הלך וישב לו בבית המדרש ובאתה אותה האשה להתפלל וראה
אותה. עשה רבי מאיר עצמו כאלו נחלה פתאום על עיניו. ואמר ר' מאיר
כל אשה היודעת ללחוש על העין תבוא ותלחוש לי. אמרו לה השכנות לבי
ועשי עצמך דוחשת על עינו ותרוקי בפניו ותתריצי לבעלך. הלכה אצל רבי
מאיר. שאל אותה. היודעת את ללחוש על העין. וכיון שנתבהלה ממנו
השיבה לא. אמר לה רבי מאיר. אפילו הכי רוקי בפני ו' פעמים ויומב
לי. עשתה כך. אח"כ אמר לה רבי מאיר לבי ותתריצי לבעלך ואמור לו.
אתה אמרת לי לרוק בפני רבי מאיר פעם אחת. ואנכי הרי ידקתי בפניו
ו' פעמים:

(תענית כ') מעשה שבא רבי שמעון בן אבדור ממנדל גדור מבית רבי.
והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת הנגר ושמה שמחה גדולה. והיתה
דעתו נמה עזיו על שלמד תורה הרבה. נודמן לו אליהו הנביא לנסותו
ונדמה לו בדמות אדם מכוער ביותר. אמר לו שלום עליך רבי. ולא
החזיר לו ר' שמעון שלום אלא אמר לו בכעס. ריקה כמה מכוער אותך
האיש. שמא כל בני עירך מכוערים כמותך. אמר לו אליהו איני יודע אלא
לך ואמור לאומן שעשאני ופי' להקב"ה כמה מכוער בלי זה שעשית. כיון
שירע ר' שמעון בעצמו שחמא בדבריו. ירד מן החמור ונשתמח לפניו
ואמר לו. נענית לך. מחול לי. אמר לו איני מחול לך עד שתתן לאומן
שעשאני ותאמר לו כמה מכוער בלי זה שעשית. היה ר' שמעון מטייל
אחרי אליהו עד שהגיעו לעירו. יצאו בני עירו לקראתו והיו קוראים לו
שלום עליך רבי רבי. מורי מורי. אמר להם אליהו למי אתם קורין רבי
רבי. אמרו לו לזה שמטייל אחרך. אמר להם אם זה רבי אל ירבו כמותו
הישראל. אמרו לו מפני מה. אמר להם כך וכך עשה לי. אמרו לו אף
על פי כן מחול לי שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם בשבילכם הריני
מחול לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כך. מיד נכנס רבי שמעון ודרש
לעולם יהא אדם רך כקנה. ואל יהי קשה כארו. ולפיכך זכה קנה ליטול
הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומוזות:

(לכות פ"א מ"ט) מעשה שהיה ר' יוסי בן קסמא מהלך בדרך. פגע בו
אליהו הנביא לנסותו. ונתנה לו בדמות אדם אחד. נתנו שלום זה לזה.
א"ל אליהו. רבי מאיוו מקום אתה. א"ל ר' יוסי מעיר גדולה של חכמים
ושל סופרים אני. א"ל ר' יוסי. ומה עשית לי. א"ל ר' יוסי. ומה עשית לי.

אלף אלפים דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות. א"ל ר' יוסי אם אתה
גותן לי כל כסף זהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא
במקום תורה. וכן כתוב במפר תהלים ע"י דוד מלך ישראל (תהלים ק"ט)
טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף ולא עוד אלא שבשעת פטירתו של
אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות
אלא תורה ומעשים טובים בלבד. שנאמר (משלי כג) בהתהלךך תנחה
אותך. בשכבך תשמור עליך. והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה
אותך. בעולם הזה. בשכבך תשמור עליך. בקבר. והקיצות היא תשיחך.
לעולם הבא :

(ח"ט לך) מעשה שחיה ר' אלעזר בר' שמעון ממיל בדרך אצל נהר
גדול. נודמן לו שם אליהו הנביא ננסות את טוב לבו. ונתגלה לו ברמות
איש זקן ונער אחד עמו. והיה נדמה לו כאילו מטתינים כאן בבליין עינים
על איזה ספינה שתעבור שמה. שיוכל לעבור את הנהר עם הנער אל עבר
השני לדרך הנחיץ להם מאד. כאשר ראה ר' אלעזר את הצער של הזקן
אמר לו. סבא סבא הנח את הנער על כתפי מצד אחד ואתה תתלה עצמך
עלי על כתפי מצד השני ואעביר אתכם את הנהר. ויאמר אליו אליהו
הלא אתה אדון נכבד ברור הזה ואתה רך ומפונג מנוער. ואין כך כח
לעבודה קשה כזאת להעביר אותנו על כתפותיך. א"ל ר' אלעזר. סבא
סבא אם אתפוס אותך ואת נערך בשתי ידי. יש בי כח להשליך אתכם לעבר
השני של הנהר במרחק של חצי מיל. א"ל אליהו האם אתה עוסק בתורה.
א"ל הן. א"ל והלא התורה נקראת תלישה. שמתשת כחו של אדם. א"ל
והלא התורה נקראת רפואה ושקוי לעצמות. שנאמר רפאות תהי לשרך
ושקוי לעצמותיך. וכן אני שתיתי תורה הרבה. כזה ששותה הרבה סמי
רפואה ונתחזק כחי. נתרצה לו אליהו והעביר ר' אלעזר אותם על כתפיו.
אח"כ שאל אותו ר' אלעזר ואמר. סבא סבא מה עושה אצלך זה הנער.
א"ל אליהו אני מלמד שלו ואני לומד עמו תורה. א"ל ר' אלעזר סבא סבא
תרע שכחי גדול בעוה"ז ובעוה"ב. ובזכות זה שאתה מלמד תורה לילדי
ישראל לא אניח למלאך של גיהנם ליגע כך דרעה. ואני אכניסך לעולם
הבא בכחי הגדול וממשלתי שיש לי שם. א"ל אליהו רבי רבי. אמת
שדברייך יש להם כח גדול בעולם הבא כאחר מן מלאכי עליון המשמשים
לפני הקב"ה. ותיכף נעלם זה הזקן עם הנער ולא ראה אותם ר' אלעזר
עוד. אז אמר ר' אלעזר שמע מינה שזה הי' אליהו הנביא. והיה שמח
ר' אלעזר בשביו זה שעמד בנסיונו והשפיל עצמו כל כך לא נגר איש
פשוט. כי אם נגר אליהו הנביא.

(ח"ט פ"ד) רבי ישמעאל בר' יוסי נתמנה מן המלכות לפרהגונא.

פגע בו אליהו הנביא ואמר לו. עד מתי אתה מוסר עמי של אלהינו להריגה. אמר לו ר' ישמעאל מה אעשה גזירת המלכות היא עלי, א"ל אביך ברח למדינת אסיה. אתה ברח לך למדינת לודקיא.

(מד"ר ויג' ז"ל) עולא בן קישר נתבע ע"י המלכות להמיתו. קם וברח לעיר לוד אצל ר' יהושע בן לוי. רדף אחריו שליח המלך ותבע למסור בידו את הנידון למיתה. ואם לאו יחריב את כל העיר. נכנס ר' יהושע בן לוי אליו ופייסו ואמר לו. מוטב שתהרג רק אתה בלבד ולא יהרגו כל הצבור על ירך. נתפיים ומסרוהו ליד שליח המלך. היה רגיל אליהו הנביא לדבר עם ר' יהושע בן לוי. ואחרי מעשה זה לא התגלה אליהו אליו. התענה ריב"ל עבור זה ל' יום ובא אליהו אליו. א"ל ריב"ל מפני מה רא נתגלית לי עד עתה. א"ל אליהו וכי חבר אני למוסרים. א"ל והלא כך דמדנו במתניתין סיעה של בני אדם שאמרו להם חנו לנו זה האיש ואם לאו נהרגו את כלכם. ימסרו לידם זה האיש ואל יהרגו ככם. א"ל אליהו אף על פי שכך הוא הדין אבל אין זאת משנת חסידים. והיה הדבר הוזה צריך להיעשות על ידי אחרים ולא על ירך :

(מכות יא.) פעם אחת אכל ארי לאיש אחד ברחוק ג' פרסאות ממקומו של ר' יהושע בן לוי. לא דיבר אליהו עמו ג' ימים. אח"כ שאלו מפני מה לא בא. א"ל אליהו מפני שהיה לך לבקש רחמים שלא יארע דבר תקלה בימך בגלוי שלך. כנו שאמר סבא ההוא על הכהן גדול שהגולין לעיר מקלט חזרין במותו. והיו מתפללים עליו שימות. ולמה נכוה הכהן גדול. ומה היה לו לעשות. אלא שהי' לו לבקש רחמים על דורו שגא יארע דבר תקלה ולא ביקש :

(כתובות קטו) רב ענן הביא לו איש אחד כד עם דגים קטנים מטונגים במתנה. שאלו רב ענן מה רצונך. א"ל משפט יש לי כאן. לא רצה רב ענן לקבל ממנו וא"ל פסול אני לך לדין. א"ל איני רוצה שאדוני ישפוט לי המשפט אך יקבל אדוני ממני את המתנה. ואף ימנע ממני מצות הקרבת בכורים. דתניא כתיב (מ"ד ז') ואיש בא מבבל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלנו. וכי אלישע אוכל בכורים היה. אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים. א"ל רב ענן אמת שלא רציתי לקבל ועבשיו בשביע המעם שאמרת לי אקבל. שלחו רב ענן עם המשפט לפני רב נחמן וכתב לו. ישפוט אדוני לאיש הזה משפטו. כי אני פסול לו לדין. אמר רב נחמן כיון ששלח לי כך שמע מינה קרובי הוא. היה עומד לפני משפט של יתומים. אמר זה מצות עשה וזה מצות עשה. עשה של כבוד תורה קודם. סילק מלפניו משפט היתומים והכניס עצמו לדין משפט של זה האיש. רבא

הבעל דין שלו את הכבוד שחלק רב נחמן לזה שבנגדו. נסתתמו מענותיו. אליהו הנביא היה רגיל לבוא אל רב ענן ללמוד עמו סדר אליהו. ואחר מעשה זה נסתלק ממנו ולא בא אליו. ישב בתענית ובקש רחמים ובא. אבל מאז והלאה ה' מסיל עליו אימה ופחד. ולא ה' יכול רב ענן לסבול הפחד. עשה לו אהל קמן בחררו בהפסק מחיצה בינו ובין אליהו. וכך היה יושב לפניו עד שגמר עמו כל הסדר. ולכך נחלק הסדר על ב' חלקים. ומה שלמד עמו מקודם נקרא סדר אליהו רבא. ומה שלמד עמו אח"כ נקרא סדר אליהו זוטא:

(כ"נ'') חסיד אחד היה רגיל אליהו הנביא לדיבר עמו. היה לו לאותו החסיד בית ועשה לו לפני שער החצר מבנים בית שער קמן להיות שומר הפתח יושב בו ומשמר. ועל ידי זה לא יכלו העניים לבנום בנקל תוך החצר. מעת והלאה לא נתגלה עוד אליהו לפני אותו החסיד:

(מכות סא.) אבוב בר איהו ומנימין בר איהו. אחד האכיל להמשמש שלו מבד מין ומין שר סעודתו. והשני האכיל את המשמש שלו לשובע רק ממין אחד של סעודתו. עם הראשון התחבר אליהו הנביא והיה רגיל לדבר אתו. ועם השני לא רצה אליהו לדבר. וכן היו שני חסידים. יש אומרים שהיו רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא. אחד מהם הקדים להאכיל את המשמש שלו קודם סעודתו. והשני היה מאחר להאכיל את המשמש שלו לאחר סעודתו. זה שהקדים להאכיל את המשמש דיבר אליהו הנביא עמו. ועם השני לא רצה אליהו לדבר:

(מנהגין קי"ג) דרש ר' יוסי בצפורי. אבא אליהו קפרן היה. ואליהו הנביא היה רגיל לבוא אליו. ומעת והוא שדרש כך לא נתגלה אליו שלשה ימים. כאשר בא אליהו אליו אח"כ שאלו ר' יוסי, מפני מה לא בא אדוני עד עתה. א"ל משום שדרשת עלי שקפרן אנכי. א"ר ר' יוסי והלא הא ראית. שהקפיד אדוני מיד על דברי:

(קדושין פ.) א"ר המנונא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה מלקהו ברצועה. ופי' שהקב"ה שולל עליו ענינים רעים. ואליהו מסבך שלא יוכל ללכת מן הדעות לעולם. כאלו הכפות שאינו יכול לזוז ממקומו. ונהגושא אשה ההוגנת לו. אליהו נושקו והקב"ה אוהבו. ותנא על כל מין אנשים בין כהן בין לוי בין ישראל אם נושא אשה שאינה הוגנת לו. אליהו כותב עליו והקב"ה חותם על דבריו שכך הוא האמת. ומה כותב עליו. או לו לכוף את זרעו ולפתום את משפחתו, וכל הפוסק פסול, ואינו מדבר בשבחו של עולם.

פסול. ולפיכך אינו מתנהג להביא שבת לעולם. אלא להיפך שכל תהלוכותיו להביא רעות לעולם:

(יכמות ס"ג) א"ר אלעזר מה דכתיב אעשה לו עזר כנגדו. וזה עוזרתו. לא וזה כנגדו. איכא דאמרי ר' אלעזר הקשה. כתיב כנגדו וקרינן כניגדו. וזה כנגדו ולעזר לו לא וזה מנגדתו ויהי מלקה אותו. ר' יוסי מצא את אליהו. שאל אותו כתיב אעשה לו עזר. במה אשה עוזרת לאדם. א"ל אליהו. אדם מביא חטים. האם חטים הוא כוסס. ואם מביא פשתן האם פשתן הוא לובש. נמצא שהאשה היא מאירה את עיני בעלה ומעמידתו על רגליו:

(מגילה ט"ז) רבה בר אביה מצא את אליהו הנביא. שאל אותו ואמר. שנים עשר רבנן נחלקו בטעמים מה ראתה אסתר שזימנה את המן. ואין אני יודע האמת מחמת איזה טעם ראתה אסתר לעשות כך. א"ל אליהו כל הטעמים הן של התנאים והן של האמוראים כלם טעמים אמיתיים. ובשביל כל הי"ב טעמים ראתה אסתר לזמן את המן אליה על הסעודה:

(תנינא ט"ז) רבה בר שילא מצא את אליהו הנביא. שאל אותו מה עושה הקב"ה. אמר לו אליהו הקב"ה אומר הלכות בשם כל רבנן ובשם ר' מאיר אינו אומר. א"ל ולמה. א"ל משום שלמד תורה מפיו של אחר ואלוהי נן חסיה נקרא חסרו. א"ל רבה ומה בכך. הלא ר"מ רמון מצא. הוכו אבל קליפתו זרק. א"ל אליהו עכשיו אמר הקב"ה. מאיר בני כך היה אומר בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת. קלני מראשי קצני מזרועי.

[פ"י כדד עלי ראשי. כדד עלי זרועי. מחמת עייפות ותשיבות כח מן הלכות. כזיכול כהרס המלמער ממכאוביו. וכעין זה מוכר בפסוקים, כי חגבי ידעתי את מכאוביו. עמו חגבי צללה. בכל לרחם לו לר]. ואם כך הקב"ה מצטער על דמן של רשעים שנשפך. קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך:

(גיטין ו') ר' אביתר מצא את אליהו הנביא. שאל אותו מה עושה הקב"ה. א"ל אליהו שעוסק בענין פלגש בגבעה. א"ל ר' אביתר ומה אמר הקב"ה. א"ל שדורש הפסוק ותונה עליו פלגשו (מזעזע י"ט) ואומר. אביתר בני כך הוא אומר. זבוב מצא לה. יונתן בני כך הוא אומר. נימא מצא לה. א"ל ר' אביתר האם יש ח"ו ספק לפני הקב"ה. א"ל אליהו אלו ואלו דברי אלהים חיים. זבוב מצא ולא הקפיד. נימא מצא והקפיד:

(כ"ט ל"ט) ר' נתן מצא את אליהו הנביא ושאל אותו מה עושה הקב"ה. וזאת היה בשעה שנחלקו ר' אליעזר וחכמים על התנור שחתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, שהיה ר' אליעזר מטהר וחסמים מטמאים. ואמר להם ר' אליעזר אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח. נעקר החרוב ממקומו מאה אמה. ויש אומרים ארבע מאות אמה. אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב. חור ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו. חורו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים. חור ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו. המו כותלי בית המדרש ליפול. נער בהם ר' יהושע ואמר. אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טובכם. לא נפלו מפני כבודו של ר' יהושע. ולא זקפו מפני כבודו של ר' אליעזר. ועדיין טמין ועומדין. חור ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה. מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר (דברים ל') לא בשמים היא. אין אנו משגיחים בבת קול. שכבר כתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות, ואז שאל ר' נתן את אליהו מה הקב"ה עושה. השיבו אליהו שהקב"ה שטח ואומר נצחוני בני נצחוני בני :

(והר פנחס רמ"א:) ר' שמעון בר יוחאי הלך לשבריא פגע בו אליהו הנביא. נתן לו שלום. שאל אותו ר' שמעון במה עוסק הקב"ה. א"ל אליהו בענין הקרבנות הוא עוסק ואומר חידושי תורה משמך. אשרי הלקך. ובאתי להקדים לך שלום ולשאול אותך שאלה אחת שנשאלה בישיבה של מעלה בענין הקרבנות. על הפסוק באתי לגני אחותי כלה וגו' אכלתי יערי עם דבשי וגו' (סיר ה). מי שאין בו אכילה ושתיה. איך הוא אומר אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. א"ר שמעון והקב"ה מה השיב להם. א"ל אליהו. הקב"ה אמר הרי ר' שמעון בר יוחאי בעולם. יאמר הוא תירוצו על זה. וע"כ באתי לשאול אותך קושיא הזאת. א"ר שמעון לבעבור האהבה הגדולה שהקב"ה אוהב לכנסת ישראל משנה את מנהגו. ואעפ"י שאין דרכו באכילה ושתיה. מ"מ בשביל אהבתו לכנסת ישראל הוא אוכל ושותה כדי לעשות רצונה כיון שבא אצלה. במקומו אינו אוכל ושותה. ובמקומה הוא אוכל ושותה. וכן המלאכים שלח הקב"ה לאברהם. במקומם שבשמים לא אכלו ולא שתו. ואצל אברהם אכלו ושתו בשביל אברהם. כלה שנכנסה לחופה והיא תרצה לאכול. האם אין בדין שיאכל חתנה עמה אעפ"י שאין דרכו לעשות כך. וזהו באתי לגני אחותי כלה. כיון שבאתי אצל כנסת ישראל לבנוס עמה לחופה. אכלתי יערי עם דבשי וגו'. א"ל אליהו רבי חייך שדבר זה בקש הקב"ה לומר. אבל רצה לזכות אותך בזה. אשרי חלקך שהקב"ה משתבח עמך למעלה. ועליך כתיב (שמואל ב' כ"ג) צדיק מושל יראת אלהים :

(זהר משפטים ק"ט.) נתגלה אליהו לר' שמעון בר יוחאי ואמר לו. כמו שאתה משתדל בכך מצוה ומצוה לקיים אותן לשם יחוד קב"ה ושכינתיה עם כל המחנות הקדושים שלמעלה ושלמטה. כך הקב"ה ושכינתו וכל המחנות הקדושים שלמעלה ושלמטה מתיחרים ברוח שפך בכל מצוה ומצוה. והם אוהבים אותך ושומרים אותך כדמיון אב ואם שאוהבים ומנשקים את בנם אהובם וליומרים אותו תמיד. אחר הרברים האלה גילה אליהו לר' שמעון כמה סודות התורה :

(זהר וילא ק"א.) נתגלה אליהו הנביא לר' חייא בחלום והודיעו שנגזר על ירושלים ליחרב. ודרו שיתאמצו החכמים בתלמוד תורה. וע"י הקול יעקב ינצלו מן הירידים ירי עשו :

(זהר וימי ר"ז.) נתגלה אליהו הנביא לר' יהודה אצל שער עיר טבריא ואמר לו שיש חשבות למעלה ואין יחוד העולמות כראוי. כיון שהשכינה פגולת. ולפיכך יש הרבה מעיקים לבנסת ישראל ואין מי שיעמוד בפרץ להרחיק אותן המעיקים. א"ל ר' יהודה הרי עמלתי בזה להרחיקם ולא עלה בידי. א"ל אליהו לא עלה בידך יען כי עיקר הדבר הלוי בהמתקת הדינים למעלה. ואתה עוד לא פעלת בעבודתך להמתיק את הדינים למעלה כי רק ע"י המתקת הדינים תתעורר מרת הרחמים על השכינה הקדושה על ישראל.

(מגינה ט"ז) אמר לו אליהו הנביא לבר הי. ויש אומרים שאמר בן לר' אלעזר. מה דכתיב הנה צרפתוך ולא בכסף בחרתך בכור עוני נשעים מ"ט. מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ויש אומרים רב יוסף. הוינו דאמרי אינשי. יפה עניות לישראל כמו רצועה אדומה לסוס לבן :

[זה המאמר פלא. שאם העניות כל כך מליאה טובה לישראל א"כ העשירות הוא להיפוך ענין רע. ומה זו ההבטחה של ואחרי כן ילאו צרכו גדול. והלוית גוים רבים. ומחפלים על חיים של עושר וכבוד. ונחמה אחת היתה לאויב שלא נענש בעניות. וגם אין מובן איך שייך לקרוא לעניות בשם מדה. וגם אין מובן שאם היא מדה טובה איך נותן זאת הש"ס. כי הלא כל מדות טובות נחלות בצחירת האדם. וגם אין מובן המשל של בצוא סומקא. וכי לא נמלא דבר יפה מזה. וי"ל דהנה יש ב' מיני עוונות. א' עונש על עבירות. והוא ניתן לאדם מדה כנגד מדה. ב' יסורין לנרף ולזכך את האדם מן הפסולת שנמלאת בלבו שכן מדות רעות. וע"ז יוכל לבוא לכל מדות טובות. כמו שכתבנו הגו סגים מכסף וילא לזורק כלי וגו'. וכאן מדבר בענין יסורים של לירוף. כמו שדורש על הפסוק הנה לרפתוך וגו'. שחזר דר"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות. וזהו המאמר פלא.]

ידו יוכלו לבוא מעלמן לכל מדות טובות. ולא מלא חלל עניות. וממילא מובן כי זה שלא נלך לזירוף הוא ראוי לעשירות. וכן זה שכבר נלטרף ג"כ ראוי לעשירות. כי אללס לא חגרום העשירות קלוקל. ועפ"י יתורן שאין הקב"ה טמן ממש המדות טובות. אללס כיון שע"י הזירוף הזה מדרך האדם שיוכל לבוא לכל מדות טובות. ע"כ נחשב כאלו השי"ת טמן גם המדות טובות. כיון שהוא טמן זה הזירוף. וגם יובן המכוון של המשל. כי אם יוכה סוס לבן ברצועה אדומה נדבק מראה אודם של הרצועה על עור הסוס הלבן. וגראה כאלו היא מכה עמוקה עד שהולאה דם. ונפול מזה פחד על סוס השני ושומע לקול בעליו. אעפ"י שבאמת אין המכה חיומה כל כך. והמשל הוא העניות. שאעפ"י שאין היא מכה חיומה כל כך. מחמת שהעני מתפרנס מזדקות. מ"מ הוא דבר מפורסם וממילא חיומה על חזיריו שלא יענקו גם הם בעניות. ועי"ז הולכים בדרך הישר:]

(נכוח כט:) אמר לו אליהו הנביא רבב יהודא אחיו של רב סלא החסיד. לא תבעם ולא תחטא. אל תרניל עצמך באכילה ושתיה יתירה ולא תחטא. ובשאתה יוצא לדרך הקלף בקונך וצא. אמר ר' יעקב א"ר חסדא זו תפלת הדרך :

(גיתן ע.) אמר לו אליהו הנביא לרבב נתן. אכול שליש ושתה שליש . והנה מקום פנוי בבטנך שליש. לכשתכעס תעמוד על מילואך ולא תיווק :

ארבעה פרקי תורה ודרך ארץ מדברי אליהו הנביא מלוקט מן תד"א ועוד מדרשים אחרים.

פרק א.

אשרי האדם שמר קייטב את הדברים האלה בלבו. שיעשה עצמו כשור לעור וכחמור למשא וכפרה החורשת בשדה. וישב ויהנה בתורה בכל יום תמיד. שנאמר (ישעיה ל"ב) אשריכם זורעי על כל מים. זו דברי תורה המשולה למים שנאמר (ישעיה ל"ב) הוי כל צמא לכו למים. מה על כל מים. והו על כל דברי תורה. כיצד אם קרא אדם תורה יקרא גם גביאים וכתובים וישנה משנה והלכות מדרש ואגדות. וירבה בשיבה וימעט בסחורה. אז מיר שירה עליו רוח הקודש. ותורתו בתוך מעיו. ומלתו על לשונו. כמו שנאמר (ספואל כ' כ"ג) רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני. ודבר הוא בן עולם ברא. ומעיד אני עליו את הדינים ואם האדם

בין ישראל בין אומות העולם. בין איש בין אשה. בין עבד ובין שפחה. הכל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו. ולפיכך אף גם האדם העוסק במלאכה או בדרך ארץ אל יתייאש עצמו מרוח הקודש ועולם הבא. כמו שאמרו החכמים כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. הא כיצור. אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי. נתרצה עם בניו ועם בני ביתו. שוב אדם עושה מלאכה בפני אויביו כל ששה ימים ונח בשביעי. שוכח כל צער שהיה לו. וכך הוא מדרתו של אדם. יום טובה משבח יום רעה. יום רעה משבח יום טובה. אמר להם הקב"ה לישראל כתבתיו לכם בתורתִי לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךָ (יהושע א). אף על פי שאהם עושים מלאכה כל ששת ימים. שבת יעשה כלֹא תורה. שנאמר ימים יוצרו ולֹא אהר בהם (תהלים קל"ט) זה יום השבת לישראל. מכאן אמרו ישיבים אדם וישנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש ויקרא בתורה וישנה בנביאים. ויתפלל אל הקב"ה בלב שלם ובדעה מיושבת. אח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה. לקיים מה שנאמר (קהלת ט) לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ויין כי כבר רצה אלהים את מעשיך. ואף אם אין בו באדם אלא דרך ארץ ומקרא בלבד מוסיף לו מלאך אחד לשמרו. שנאמר (שמות כג) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו'. קרא אדם תורה נביאים וכתובים. מוסיף לו שני מדאכס. שנאמר (תהלים נא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. אבל קרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש הלכות ואגדות ושימש תלמידי חכמים וזהו לימוד הנמרץ. הקב"ה בעצמו משמרו. משלו משל למה הדבר דומה למלך המהלך בדרך ובנו עמו. כיון שהגיעו לחמה ולשרב הולך אביו אצל בנו בחכמה ברוחה של חמה ועושה צל לבנו. כדי שלא יגיע בו החמה והשרב. שנאמר (תהלים קכא) ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך:

פרק ב.

ישמעו קנזולים יחידיו קקטנים שצריך כל תלמיד חכם להיות לעולם עניו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים עם אביו ואמו ועם רבו. ועם אשתו ובניו ובני ביתו ושכניו. ועם קרובים ורחוקים. ואף עם גוי בשוק. כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד לפטה ומתקבל על הבריות. וממלא את ימיו ושנותיו בשם טוב. כי בזמן שהאדם הוא עניו בתורה ובמעשים טובים הכל מתיראין ממנו. שנאמר (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וככל משבחים ומפארים ומהללים אותו. ואומרים ראו אדם זה שהוא חכם גדול בתורה ובעל מדות טובות ואוהב את כל הבריות ושפל ברך. ודיבורו בנחת עם הבריות. אין זה כי אם שהתורה הביאתו למדות טובות כאלה. נמצא שנכנס על ידו בלב כל הדברים ונכנס בזה. ונחמד ונאמר וזהו ענין המלאכה שכל

שאנינו עניו בתורה. ועוד הוא בעל מדות מגונות ורעות ומתנאה. ואין דיבורו בנחת עם הבריות. הוא שנוי לכל ואין הבריות סובלין אותו. ואומרים ראו זה בן תורה. כמה הוא מלא עם מדות מגונות ורעות ע"י התורה שלמד. ונכנס על ידו בלב הבריות בזיון לתורה. נמצא שם שמים מתחלל על ידו. מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעה. נבלה טובה הימנו. ועוד אמרו דעה קטנה מה חסרת. דעה חסרת מה קטנה. וכל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו. כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה. וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו. כבוד שמים במקומו עומד. וכבודו מתמעט. ומעיד אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים. והוא אוכל משלו ואינו נהנה משל צבור. עליו הכתוב אומר (תהלים קכ"ח) אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. ואומר (סיר ז') מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. וכל תלמיד חכם המלמד תורה ברבים לישראל לשם שמים. ואינו נושא פנים לעשיר ולעני. אלא מקרא הוא מקריא את כלם כאחת. ומשנה הוא שונה את כולם כאחת. מתוך כך הקב"ה מרחם עליו ונותן בו חכמה ודעה כינה והשכל. ונותן לו חלק עם הצדיקים אברהם יצחק ויעקב. ועליו הוא אומר (ישעיה נ) מעמל נפשו יראה ישבע וגו'. ולא עוד אלא שכל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה אפילו בינו לבין עצמו. הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו. ועל זה כתיב. שפכי כמים לבך נזכח פני ה'. ואין נזכח אלא פנים כנגד פנים. כמו שכתוב (מ"א ט) ויחנו אלה נזכח אלה :

פרק ג.

אם דבקה נפש ישראל אחרי הקב"ה לשפוך לפניו שיח שפתיו בתפלה ובקשה. יבין את עצמו מקודם. ויתיישב בדעתו היטב איך הוא צריך לעמוד להתפלל. וידע שלמדו החכמים ד' דברים בתפלה. א' שלא יעמוד אדם בבקעה להתפלל כדרך עכו"ם. ב' שלא יעמוד ברשות הרבים ויתפלל. מפני דעת הבריות ודעת נשים שיבלבלו אותו. ג' שיקדש אדם את מקום תפלתו ד' אמות לצפון. ד' אמות למערב. ד' אמות לדרום. ומלפניו עד מלא עיניו. ואם מתפלל בביתו צריך לקדש את כל הבית אפילו מאה אמה. למה. כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא. ד' שיעמוד אדם להתפלל בצד הקיר באימה ביראה ברתת ובזיע. ולא יפסיק שום דבר בינו ובין הקיר. שנאמר (מלכים ב') ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' וגו' ויבך חזקיהו בכי גדול. בוא וראה ולמד מן חזקיהו המלך. שאעפ"י שהיה חזקיהו צדיק גדול. מ"מ נעניו על תפלתו הראשונה שלא התפלל כהוגן וחלה חולי גדול. כי כשבא סנחריב והקיף את ירושלים עמד חזקיהו

אלהי ישראל יושב הכרובים וגו' הטה ה' אוזן ושמע. פקח ה' עיניך וראה ושמע את דברי סנחרב וגו'. נראה שהיה חזקיהו מדבר עם הקב"ה כאדם שהוא מדבר עם חבריו. ונ"ל שחטף כמה שהזכיר גם הוי"ו כ"ה לויזה פעמים ללא לורך גדול. כי באמרו הסה ה' אוזן ושמע פקח ה' עיניך וראה. ה' יכול לומר כמו שהתפלל דניאל (דניאל ט) הסה אלהי אוזן ושמע פקח עיניך וראה. וכן כמה שאמר אח"כ אמנם ה' החריכו מלכי חשור וגו'. זה הסה הזכיר ללא לורך גדול. כי ה' יכול לומר אמנם החריכו וגו'. מיד נחה רוח אלהים על ישעיהו הנביא ואמר לחזקיהו המלך. והלא אדם שהוא מדבר עם מי שהוא גדול ממנו הלא מרתיע כל נופו ונודעזעין כל אבריו. המדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה שהיה מדבר באימה וביראה ברתת וביוע. לפיכך חלה חזקיהו חולי גדול. שנאמר (מלכים ב' ט) בימים ההם חלה חזקיהו למות וגו'. וע"י שהתפלל אח"כ על מטתו כהונן שהיטב פניו אל הקיר והתפלל ברמעות, הקב"ה שהוא רחום וחנון ומלא רחמים. היה רואה שפתיו דובבות מישרים בחכמה בבינה בדעת ובהשכל ובהכנעה גדולה. שמע מיד את תפלתו ונקרעה גזירתו הרעה. ושלח אליו ע"י ישעיהו הנביא לאמר (מלכים ט) שמעתי את תפלתך וגו'. הגני רופא לך. ביום השלישי תעלה בית ה'.

פרק ד.

אשרי לזה קאיש רגיש בצער של אחרים. ומצטער עצמו עם הצבור. כי שכר הרבה נותנים לו מן השמים בשביל כך. בוא וראה ולמד מדרכיו של משה רבנו עליו השלום. שנאמר (שמות יא) וידי משה כברים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. וכי לא היה לו למשה רבנו ע"ה כר וכסת שישב עליה. אלא אמר משה בדעתו הואיל וישראל שרוין בצער. אף אני אהיה עמהם בצער. על כן לא יראה אדם את הרבים שהם שרוין בצער. ויאמר אך ואוכל ואשתה ושלוש עלי נפשי כי לא חסר לי דבר. אל יאמר כן. כי בזמן שהרבים שרוים בצער והיחיד פורש עצמו מהם. שני מלאכי שרת ההולכים עמו מבית הכנסת ומבית המדרש עד ביתו אימרים עליו. אותו האיש הפורש עצמו מן הצבור אל יזכה לראות בנחמת הצבור. אבל זה שמשתתף עצמו בצערן של צבור אעפ"י שאין חסר לו כלום. הוא וזכה לראות ולהתנחם ולשמוח בנחמת הצבור. כמו שנאמר שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. וכמו כן אל יפרוש כל אדם את עצמו מן הצבור מלבוא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות להקביל פני השכינה. ואף אם הוא עם הארץ. מ"מ שכר הליכה בידו. ולא עוד אלא ע"י שידחק את עצמו לשמוע דברי תורה בבתי מדרשות ותפלת הצבור בבתי כנסיות. ויענה בכל כחו אמן יהא שמיה רבא מברך. ירחם עליו שבשמים ויפתח את לבו ויפקח את עיניו מעט מעט להשכיל במקרא במשנה

ובהגדה. ולהבין דברי התפלות. ושכרו מרובה לעולם הבא בשביל שציעד את עצמו בעוה"ז להבין דברי תורה ותפלה. ולמה בית ישראל דומין בעוה"ז אצל אביהם שבשמים. למלך בשר ודם שיש לו בנים ועבדים הרבה. עמד ובנה בתים הרבה ופלטרין הרבה. וביניהם דרכים יפים ומישורים הרבה שאין להם סוף, העלה המלך דבר על דעתו ואמר, אצרוף את עבדי ואת בני מי הוא שאוהב אותי וירא ממני. ומי שירא ממני ואינו אוהב אותי, מה עשה המלך עמד ובנה מבני שהוא מאה אמה על מאה אמה. ועשה בתיבו חצר שהוא ד' אמות על ד' אמות ועשה בתיבו פשפש קטון שהוא ד' מפתחים על ד' מפתחים, ויוצא למישורים גדולים להקביל מתוך פשפש הקטון פניו של המלך, ובני המלך ועבדיו באים ועומדים בחצר ובמבוי, והמלך יודע כדעתו מי אוהבו וירא ממנו. ומי שירא ממנו ואינו אוהבו, הירא מן המלך ואינו אוהבו עומד בחצר ובמבוי ואינו מצער גופו לכנוס בפשפש הקטון, ואמר להם הקב"ה. בני מה עשיתם. אני באתי להקביל פניכם ואתם לא באתם להקביל פני. שנאמר מדוע באתי ואין איש זנו. אבל האוהב ויירא מן המלך מצער את גופו ונכנס בפשפש הקטון שהוא יוצא למישורים גדולים להקביל פני המלך. ועל אלו נאמר, לפקוד עינים עורות, להוציא ממסגר אסיר. מבית כלא ויוליכו חשך יעשימו (מג) :

שער ה.

עניני אליהו הנביא על דבר הגאולה.

נהר פנחס רכ"ל) מעשה שהציעו אינם מאמינים לפני ר' אליעזר ג' שאלות האלה. א' אתם מצפים שיבנה לכם בית המקדש. והרי נזכר בפסוק שבית השני נקרא בית האחרון. ככתוב (נני צ) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. משמע שלא יהיה עוד בית המקדש שלישי. ב' אתם אומרים שאתם קרובים למלך העליון יותר מכל שאר האומות עובדי אלילים. הרי המקורב למלך הוא תמיד בשמחה בלא צער בלא פחד בלא דוחק. ואתם תמיד סובלים צער דוחק ויגון יותר מכל אוה"ע. נמצא שאנחנו הקרובים למלך, שהרי אנחנו תמיד בשמחה ואין אנו סובלים צרות כי לא חסר לנו כלום. ואתם מרוחקים. ג' אתם אין אוכלים נבלה ושרפה כדי שתהיו בריאים וחזקים. ואנו אוכלים כל מה שנחפוץ ואנחנו חזקים בכת ובבריאות ואתם תמיד חלשים ושולטים בכם הרבה חליים יותר מכל שאר אוה"ע. מכל זה מוכח שאתם עם שנאו לאלהיכם. ר' אליעזר נצטער מאוד מזה והציע אלו השאלות לפני אליהו הנביא. א"ל אליהו הן גם בישבה שלמעלה ברקיע נסדרו שאלות האלה לפני הקב"ה. וכך הוא ענין הדבר. כאשר יצאו ישראל ממצרים בקש הקב"ה לעשותם בארץ כנענים וקרועים שלמעלה. ורצה לבנות להם בית המקדש בשמים ולהורידו לארץ. ולנמוע לישראל בשורש קדוש כדמיון שלמעלה. והיו שכתוב תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכן לשבתך פעלת ה'. במה שפעלת אתה ה' ולא אחר. מכן לשבתך פעלת ה'. זה בית ראשון. מקדש ה' כוננו ירך. זה בית שני. ושניהם אומנותו של הקב"ה. וכיון שחטאו ישראל נבנה בית המקדש על ידי אנשים. ולפיכך לא נתקיים. ועל זה אמר ש"מ (תהלים קכ"ז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. שדרי אין בו קיום. וכן בימי עזרא גרם החטא ונבנה בית המקדש ע"י אנשים ולא היה בו קיום. אבל לעתיד לבוא כתיב (תהלים קמו) בונה ירושלים ה', הוא ולא אחר. ועד בנן זה אנו מצפים. והוא יהיה בית המקדש כפול. בית על גבי בית. ושניהם ביחד יורידם הקב"ה מן השמים. אחד יהיה נקרא בית ראשון. ואחד בית שני. בית שני יהיה בהתגלות לכל העולם, שיראו הכל אומנותו של הקב"ה בקיום האמיתי. וכל לב תשתוקק לראותו בשמחה שלימה. ובית הראשון יהיה על גבי בית שני מכוסה ונעלם בתוך ענני כבוד אשר יעלו עד רום השמים. ועל בנין זה אנחנו מצפים. ואפילו העיר ירושלים תקום ע"י אומנותו של הקב"ה כמו שכתוב (זכריה ט) ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב. מכל שכן בית המקדש בעצמו:

תשובת שאלה הב' היא. כי בודאי אנחנו קרובים למִצְדֵּךְ העליון יותר מכל אוה"ע עובדי אלילים, שהרי הקב"ה עשה לישראל שיהיו הלב שר כל העולם, והם בין אוה"ע כמו הלב בין שאר אברי הגוף. שכל חיותן תלוי בהלב. וכן גם ירושלים בתוך העולם היא כמו הלב בהגוף, וכמו שהלב הוא קרוב ומקושר יותר למִצְדֵּךְ העליון אשר בהגוף, שהוא המוח מקור החכמה בינה ודעת. כי מן המוח נשפע אל הלב חכמה בינה ודעת. ולפיכך הלב הוא מרגיש וסובל יותר מכל אברי הגוף כל מיני צער וצרות שר הגוף. וגם הלב הוא רך וענוג יותר מכל שאר אברי הגוף הרחוקים מן המוח. וכן ישראל בין אוה"ע. כיון שהם בבחינת לב של כל העולם. על כן הם קרובים ודבקים יותר למִצְדֵּךְ העליון. ובעבור זה סובלים צער וצרות יותר מכל אוה"ע עובדי אלילים הרחוקים מן מִצְדֵּךְ העליון :

תשובת שאלה הג' היא. כי מה שנאמר לישראל לאכול נבִלָה וטרֵפָה שקצים ורמשים הוא ג"כ לבעבור זה שהם בבחינת לב. שהרי הלב בגוף אעפ"י שהוא רך וחלש הוא המלך והקיום של כל שאר אברי הגוף. והוא נוטל לעצמו מזון היותר צח ונקי ומובחר מכל מיני הליחות של הגוף. שהוא הדם. אבל כל שאר האברים ניזונים משאר מיני הליחות של הגוף שיש בהם הרבה פסולת. ולפיכך נמצא לפעמים בשאר האברים נגעים וצרעת. מה שאין כן בלב שאין בו כל מום. וכן ישראל בחר אותם הקב"ה וקרבם אליו שיהיו הלב של כל העולם. ובכן הם צריכים ליוון רק בדברים נקיים וטהורים וזכים וצלולים. שלא יהיה בהם כל מום. ככתוב (ש"ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך .

(ח"מ כי תנח) רבי שמעון בר יוחאי ברח מחמת גזירת המלכות למדבר לוד ונזננו במערה הוא ור' אלעזר בנו. נעשה להם גם שהוציאה להם הארץ עץ חרובין ומעיין מים. והיו ניזונים מן החרובין ושתי אותן המים ואליהו הנביא היה רגיל לבוא אצלם בכל יום ב' פעמים ולמד עמהם תורה. ולא ידע איש מזה. וישבו שם י"ב שנים עד שמת הקיסר ובטלה הגזירה. ויודיע אליהו הנביא להם שבטלה הגזירה ויצאו משם. פעם אחת נתעוררה שאלה בין החכמים של החברייא קדישא ואמרו. הרי ידוע שהקללות שבתורת כהנים הן כנגד חורבן בית ראשון. והקללות שבמשנה תורה הן כנגד חורבן בית שני. ואנו מוצאים בקללות שבתורת כהנים הבטחות של נחמה ואהבת הקב"ה לישראל. דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. וכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי וגו'. ובקללות שבמשנה תורה לא נמצאו בהן הבטחות ונחמות כלל. ולא ידעו החברייא קדישא מה להשיב על זה. ויכתוב רבי יוסי בר' יהודה מכתב לר' שמעון בר יוחאי ויציע לפניו שאלה הזאת. וישלח את המכתב ע"י יונה אחת.

ותבוא היונה לפני ר' שמעון ותניח לפניו את המכתב. כאשר הסתכל ר' שמעון בתוך המכתב בכה הוא וגם ר' אלעזר בנו על פרידותו מן החברייא שלו, וגם על מה שלא נתגלה להם לפתור שאלתם אשר נבכו בה. בכה ר' שמעון ואמר וי וי מה יעשה הרור האחרון כאשר ישימו אל לבם שאלה הזאת ולא ידעו פתרונה. הלא יפלו ח"ו ביאוש גדול. בתוך כך בא אליהו הנביא לפניהם ואמר להם אשרי חלקכם שהקב"ה שלחני לשכך דמעותיכם. כך אמר הקב"ה כל הבטחות ונחמות של ישראל נרמזות באותן הקללות. כאב האוהב את בנו. ואם בנו חטא. תופס האב את הריצועה של מלקות בידו ונורם ושואג עליו בקולי קילות שיחזכנו לגזרים. אבל באמת המכות הן קלות וברחמים רבים. בוא וראה הקשה מן הקללות שכתוב גם כל חלי וכל מכה וגו'. יעלם ה' עליך עד השמרך. יעלה לא כתיב. אלא יעלם. כלומר ה' המשרה שכינתו עליך יכבש ויכסה אותן בנוקבא דתהום רבה שלא יצאו ח"ו לחוץ. עד השמרך. כלומר עד עולם. שהרי להשמיר את ישראל ח"ו אי אפשר לעולם. מחמת שנשבע הקב"ה שלא יכרית את ישראל לעולמי עולמים. דכתיב כן יעמוד זרעכם ושמכם. וכתיב הו אני אם ימרו שמים ממעל וגו'. ובכן גם אותן הקללות תהיינה נעלמות ומכוסות לעולם ולא יצאו ח"ו לחוץ. וכן גילה אליהו לר' שמעון עוד ברכות ונחמות הנרמזות בפסוקי התוכחה. וגם גילה לו סוד גדול שבהפסוק והיו חייד תלדים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך. שם נרמז קץ הגאולה. אחרי כן כתב ר' שמעון תשובה על השאלה שנשלחה אליו. ויתן את המכתב בפי היונה וישלחנה אל החברייא קרישא. ונעשה ביניהם שמחה גדולה:

(מנהדרין לו) תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה יעמוד העולם. שני אלפים תורה. שני אלפים תורה. שני אלפים ימות המשיח. ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו. א"ל אליהו לרב יהודה אחיו של רב סלא החסיד. אין העולם ופי' כלתי משיח פחות משמנים וחמשה יובלות. והיינו ד' אלפים ור"ן שנה. נמלא שנכתבו הנה מוסף על הזמן אשר כלתי משיח עוד ר"ן שנה וביובל האחרון בן דוד בא. א"ל רב יהודה בתחילתו של יובל או בסופו. א"ל איני יודע. ועוד שאלו רב יהודה. כלה או אינו כלה. ופי' האם יוגל האחרון הוא הקץ אשר כלה. היינו שעכ"פ לא יתעכב המשיח יותר. או שאינו כלה. היינו שיכול להיות שלא יבוא דוקא בזה היובל האחרון. אלא שמן היובל האחרון והלאה זמן ביאת המשיח. וזהו לו גם אח"כ. א"ל אליהו איני יודע. רב אשי אמר. כך אמר לו אליהו הנביא בפירוש. עד זה היובל האחרון לא תצפה לו. מן היובל האחרון והלאה תחכה לו:

(יומא יט.) עוד אמר לו אליהו הנביא לרב יהודה אחיו שר רב סלא

יום הכפורים הוא ונבעלו כמה בתולות בנהרדעא. א"ל רב יהודה והקב"ה מה אומר לזה. א"ל אליהו. הקב"ה מלמד זכות ואומר הרי היצר הרע לפתח חמאת רובץ. עוד שאלו רב יהודה. והשמן מה אומר. אמר לו. ביום הכפורים אין רשות להשמן לקטרג. שאלו רבנן מנא לן זאת. אמר רמי בר חמא. השמ"ן בנימטריא שס"ד. כי רק שס"ד ימי השנה יש לו רשות להשמן. וביום הכפורים אין לו רשות להשמן :

(מזהירין לח). ר' יהושע בן לוי מצא את אליהו הנביא שהיה עומד על פתח המערה של קבר ר' שמעון בר יוחאי. שאל ר' יהושע בן לוי את אליהו. האוכה לבוא לעולם הבא. א"ל אליהו אם ירצה ארון הזה וכי השכינה היתה עמהם. א"ר יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי. [כמה עליאות יש במאמר הזה כמוזן. וג"ל מה ששאל ריב"ל אם יזכה לבוא לעולם הבא. היינו אם יזכה לבוא חי. צגופו לעולם הבא. כי ה' מפלה על זה כל ימיו. וכן זכה באמת לבוא חי בגן עדן כדאיתא במסכת כתובות (פז:). ומה שאמר ב' ראיתי וקול ג' שמעתי. ו"ל דר"ש בר יוחאי זכה למדרגה גדולה כמו האבות שעומדים מקבצים חיים צגופם צעת הראוי לזאת ומתפללים על יצועת ישראל. כמוזא לעיל שאליו הכציא רוחן את ידיהם קודם התפלה. ויש בזה ענין עמוק שאעפ"י שנשמתם למעלה בעולם העליון. מ"מ אין מועילה שם תפלתם לעניני עולם הזה. כי להמשיך יצועה על ישראל בעולם הזה לדרך המתפלל להמלא ג"כ בעולם הזה. וזהו ענין תפלת האבות בקצרים. וכן זכה רשצ"י למדרגה הזאת. וידוע שכל המתפלל כראוי השכינה כנגדו. כמוזא בש"ס. ובכן מכל שכן שהאבות וכן גם רשצ"י בשעה שעומדים מקבצים להתפלל בודאי באה שמה השכינה לעמוד כנגדם. וזה הענין שהשכינה באה עם אליהו להיות במערה של רשצ"י בשעה שיעמוד מקבצו להתפלל. ור' יהושע בן לוי הציץ דרך פתח המערה וראה שנים. היינו שזכה לראות גם את רשצ"י כמו שראה את אליהו. ושמע קול שלשה. כי את השכינה לא יכול לראות רק שמע את הקול. ובודאי שמע ריב"ל שרשצ"י התפלל על הגאולה. וע"כ שאל תיכף את אליהו אימת אחי משיח. ורלה לדעת מה שטענה רשצ"י מן השכינה על תפלתו] :

אמר לו ר' יהושע בן לוי לאליהו אימת יבוא המשיח. א"ל אליהו לך ושאל את המשיח. שאל ריב"ל היכן הוא נמצא ומה המה סימניו. א"ל שהוא יושב אצל פתח שער העיר רומי בין עניים מנוגעים סובלי חליים. וכולם מתירין כל הנגעים שלהם ביחד ומנקים אותם. אח"כ חובשים וקושרין את כולם ביחד. ועל זה נצרך עת ארוך. והמשיח מתיר כל נגע ונגע בדבר ומנקה אותה וחובשה תיכף. כדי שיהיה מוכן ומוזמן בכל רגע. כי יחשוב פן יבוקש ברגע זו

[אפשר שיציבתו שם הוא על דרך הכתוב אמלאה המרבה וגו'. שלא נתמלאה לור אלא מחורבנה על ידועים. וכן להיפוך ככתוב וירד מיעקב וסאבד שרד מעיר. וגם מסתבר שבעיר רומי לא היו מניחים את העניים המנוגעים לצוא העירה. כדי שלא תפרח הלרעת על אחרים. ועל כן היו מוכרחים לשבת מחוץ לפתח שער העיר. והעוברים ושבים זרקו להם פרוטות לדקה. והמשיח ג"כ מנוגע וחולה. וכיון שסובל יסורין בעד כלל ישראל. כמו שכתוב והוא מחולל מפשעיו. ולזאת יציבתו בין עניים כאלה].
הלך ר' יהושע בן לוי למקום ההוא. ראה את המשיח ואמר לו שלום עליך רבי ומורי. א"ל שלום עליך בן לוי. א"ל אימת יבוא הארון. א"ל המשיח. היום. חזר ר' יהושע בן לוי אצל אליהו. שאל אותו אליהו. מה אמר לך המשיח. השיבו אמר לי שלום עליך בן לוי. א"ל אליהו א"כ הבטיח לך ולאביו לעולם הבא. כיון שזכר גם את שם אביו. אמר ריב"ז הוא אמר לי דברי שקר שאמר לי כי היום יבוא ולא בא. א"ל אליהו כך אמר לך (תהלים נה) היום אם בקולו תשמעו.

(עדות פ"ח מ"ז) א"ר יהושע מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו. ורבו מרבו. הלכה למשה מסיני. שאין אליהו הנביא בא לממא ולטהר לרחק ולקרב. אלא דרחק המקורבין בזרוע. ולקרב המרוחקין בזרוע. רבי יהודה אומר לקרב אבל לא לרחק. רבי שמעון אומר להשוות המחלוקת. וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם. שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו'. והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

(פסיקתא רבתי) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר. בשעה שהקב"ה גואל את ישראל. שלשה ימים קודם שיבוא המשיח. בא אליהו הנביא ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיד עליהם ואומר. הרי ארץ ישראל עד מתי אתם עומדים בארץ ציה ושטמה. וקולו נשמע בכל העולם. ואח"כ יאמר בא שלום לעולם. בא שלום לעולם. שנאמר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום. ביום שני בא ועומד על הרי ישראל ואומר באה טובה לעולם. באה טובה לעולם. שנאמר מבשר טוב. ביום שלישי בא ועומד על הרי ישראל ואומר באת ישועה לעולם. באת ישועה לעולם. שנאמר משמיע ישועה אומר לציון מצך אלהיך:

(אבודרהם) על פי המסורה נראה כי בחמשה מקומות נכתב יעקוב מ"א בוא"ו. ובחמשה מקומות נכתב אליה חסר וא"ו. והמעם כי יעקב אבינו תפש הוא"ו משמו של אליהו הנביא בתורת משכון. עד שיבוא עם משיח בן דוד המוכתר בוא"ו מרות. שנאמר במשיח ונחה עליו רוח ה'. וזאת חכמה. ובניה. רוח עזה. ונרובה. רוח דעים. ונרבה. רוח יעזוב.

לו הוא'ו ויהיה שמו של אלהיו שלם. והמעם של אלהיו. כי די לעבד להיות כרבו. כי רק אז יהיה שם הקב"ה שלם וכסאו שלם במהרה בימינו אמן:

(הגדת מהר"ל מפראג) מעם המנהג לפתוח הדלת קודם אמירת שפוך חמתך. הוא על דרך הכתוב (מלאכי ג) הנני שולח מלאכי ופנה הדרך לפני ופתאום יבא אל היכלו הארון אשר אתם מבקשים. ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא ונ'. הארון זה מלך המשיח. מלאכי מלאך הברית זה אלהיו הנביא. הנה בא. היינו שהוא יבוא קודם ביאת הארון המשיח אל היכלו. וכיון שהנאולה שכימה תלויה בביאת אלהיו הנביא מקודם לבשר הנאולה. לכן בליל פסח קודם אמירת שפוך חמתך שאנו מתחילים לבקש על הנאולה. נוהגין לפתוח הדלת ולהזכיר שמו של אלהיו הנביא וזה תפלל עד ביאתו. והדבור עם המעשה של פתיחת הדלת יועילו שניהם להשריש זאת בלב בנינו. למען ידעו הסימן האמיתי של ביאת המשיח. ועליו כתיב מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה במהרה בימינו אמן:

תפלת אלהיו הנביא בעד כנסת ישראל

תפלה זו נשלחה אלי מעיר לפת תוצב"א עם עוד העתקות מספרים ישנים אשר מהם העתקתי הרבה דברים. והמעטין בנפד"א ח"א פי"ט יראה שמכר שם מעין תפלה כזו. אבל חסר שם הרבה וגם יש שם הפסוק מעינים אחרים בשגגת המעתיקים. ותפלה זו בזמנה הזה היא תפלה לחם וזכה. ועל ההעמקה נכתב. כי מוב להסתכל תפלה זו ביום הכפורים אחר הפטרה דיונה. ובקבלה שהיא מאלהיו הנביא זכור לטוב:

רבוין כל העולמים. אבינו שבשמים. רחום וחנון. אנא הבט נא מן השמים וראה בעינינו וריבה ריבנו. ויעזר עזבוננו רפנויה מה שנעשה לנו בכל שעה ושעה. ואף אם בעונותינו הסתרת את פניך מאתנו. אבל הלא באמת ידוע תדע כל תלאותינו ומכאובותינו אשר נברו עלינו עד מאד. ואתה מרגיש בצרותינו. בכתוב עמו אנכי בצרה. וכתוב בכל צרתם לו צר. ולמה תחריש בבלע את הקודש. ועד מתי יאמרו בגוים איה נא אלהיהם. הלא באהבתך שאתבת אותנו ובשמחתך ששמחת בנו הפרשת את עמך ישראל מתוך שבעים אומות. ונתת לנו תורתך הקדושה. וברת עמנו ברית מלח עולם שתקבל תמיד גנת רוח מן עבודתינו אשר נעבוד אותך בכל ימים. והפרשת מתוכנו את שבט לוי. ומשכנו לוי הפרשת כהן גדול שיצמוד ויתפלל על בניך בכל יום ויום. ולבשר עליהם ביום הקדוש והנורא הזה עד כל עונותיהם. כמה שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני יי תטהרו. ואם אמנם בעונות אבותינו נחרבה עירנו ושמש בית מקדשנו ואין לנו כהן גדול שיכפר עלינו בעבודת יום הקדוש והנורא הזה. אבל הלא אמרת לנו ע"י נביאיך הקדושים וגשלתה פרים שפתינו. ובכן אבינו שבשמים רחום וחנון קבל נא את תפלותינו ברחמים ובקרצון פאשים וריח נוחים. בקמרת וגסכים. ותזכור לנו את אהבת המדמונים ואת תברית אשר ברת עם אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב. וגמלים נא לנו מה שכתבת בתורתך הקדושה. וכי ימוך אחיה ומטה ידו עמך והחזקת בו: אבינו שבשמים זכור כמה אלפים צדיקים וקדושים אנשים ונשים וטה. אשר פשמו את צוארם לשחיטה כצאן למבח יובל. ושפכו דמם פמים בכמה מיתות משונות. למען קדושת שמך הגדול. ולמען קדושת השם וישראל: אבינו שבשמים זכור כמה עניים ואביונים אלמנות ויתומים

הנמצאים בהם בישראל. שעומקים בתורה בכל יום תמיד מתוך
 צער ומתוך תדחק. וזכור כמה בעלי בתים יש בהם בישראל שאין
 להם פרנסה. ולא עוד אלא שמפשימים את עורם מעליהם מעור
 הנלות. ואף על פי כן הם קובעים עתים לתורה ועומקים בתורה
 בכל יום תמיד: אבינו שבשמים זכור כמה פסחים וכמה עורים יש
 בהם בישראל שאין להם מזונות. ונותנים שכר למלמדים שילמדו
 עם בנייהם תורה. זכור כמה נערים וקטנים יש בהם בישראל שאינם
 יודעים בין ימים לשמאדם. ועומקים בתורה בכל יום תמיד. זכור
 כמה זקנים וזקנות יש בהם בישראל שמפשימים ומעריבים לבתי
 כנסיות ולבתי מדרשות. ומחמדים ומתאווים ומצפים לישועתך בכל
 יום תמיד: אבינו שבשמים צדיק אתה יי וחסיד וכל מעשיך
 באמונה. אנא יתגדלו רחמיך הרבים ותסדיק הגדולים על בניך
 בני רחמיך שארית עמך בית ישראל ואף תשחיתנו. הלא גם על
 אומות העולם כתבת בתורתך שאם ימצאו עשרה אנשים פשרים
 בעיר אחת תשא לכל חמאתם ואף תשחיתם. בפתוב ויאמר לא
 אשחית בעבור העשרה. ואנחנו עמך ישראל המברכים ומשפחים
 ומפארים את שמך בכל יום ובכל שעה. ושמך יתפאר ויתברך
 ויתקדש לעיני כל הבריות על ידי עמך ישראל. שעושים כל
 מעשיהם המובים בשתיקה. על אחת כמה וכמה שתרחם עלינו
 ואף תשחיתנו. כי עמך ישראל הם קנינה אשר מעולם. שגאמר
 הלא הוא אביך קנה הוא עשך וילכנה. ונאמר יי קנני ראשית
 דרכו. ונאמר קודש ישראל ליי ראשית תבואתה: אבינו שבשמים
 זכור מה שכתבת לנו בתורתך. לא יומתו אבות על בנים ובנים
 לא יומתו על אבות. ונאמר בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא
 בעון הבן. ועוד שאם חס ושלום יאבדו ישראל מן העולם. תאבד
 תורתך מן העולם ויחרב כל העולם. וכך שגנו חכמים במשנה. אם
 אין תורה אין דרך ארץ: אבינו שבשמים כתבת לנו על ידי יונה
 הנביא עבדך. ואני לא אחוס על ניונה העיר הגדולה. אשר יש בה
 תרבה משתים עשרה רבוי אדם. אשר לא ידע בין ימינו לשמאמר
 ובהמה רבה. כמו שאתה חסד על ניונה. בן יתגדלו רחמיך
 עלינו. וקיים עלינו מה שהבחת לנו ואמרת. למעני למעני אעשה.
 כי איך יחל וכבודי לאחז לא אפן. ובכן עשה למען שמך למען